

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 - 2022 (2025)

Dedinka ako na dlani

Máj 2016

Zadávatel' vypracovania Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Spišské Tomášovce pre plánovacie obdobie 2016 – 2022(2025): **Obec Spišské Tomášovce**

Odborné vedenie procesu a zostavenie dokumentu: **Karpatský rozvojový inštitút, Košice, www.kri.sk**

Gestori spracovania a zostavenia dokumentu:

Mgr. Zuzana Nebusová, starostka obce Spišské Tomášovce

Ing. Zuzana Záborská, zástupkyňa riaditeľa, KRI Košice

Ing. Katarína Šomšáková, konzultant, KRI, Košice

Na spracovaní dokumentu spolupracovali:

Mgr. Michaela Bartošová, školstvo, učiteľka MŠ

Anna Compelová, OcÚ, vedúca podnikateľskej činnosti obce

Mgr. Zuzana Hricová, školstvo, učiteľka

Mgr. Vladimír Janík, podnikateľ

Mgr. Veronika Luňáková, OcÚ, sociálna pracovníčka obce

Cyril Melega, zástupca starostky obce

Michaela Nebusová, OcÚ, asistentka starostky obce

Miroslav Povec, občan obce Spišské Tomášovce

Mgr. Andrej Sedlák, občan obce Spišské Tomášovce

Štefan Skokan, poslanec obecného zastupiteľstva

Peter Špic, poslanec obecného zastupiteľstva

Ing. Štefan Zekucia, predseda Poľnohospodárskeho družstva Čingov v Smižanoch

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 STRATEGICKÁ ČASŤ	8
1.1 Vízia obce Spišské Tomášovce v roku 2025.....	8
1.2 Stratégia rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025).....	10
1.2.1 Štruktúra stratégie a jej východiská	10
1.3 Spišské Tomášovce ako súčasť Stratégie Slovenský raj 2015 – 2020 (2025).....	11
1.4 Ciele rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025)	14
1.5 Programy rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025).....	15
1.5.1 Program 1: Lokálny ekonomický rozvoj a cestovný ruch.....	16
1.5.2 Program 2: Kvalitné bývanie a služby.....	18
1.5.3 Program 3: Životné prostredie a estetizácia obce.....	21
1.6 Súlad stratégie rozvoja obce s PHSR Košického samosprávneho kraja 2016 – 2020 (2022)	23
2 MECHANIZMUS REALIZÁCIE PROGRAMU ROZVOJA OBCE.....	25
2.1 Zásady realizácie programu rozvoja obce	25
2.2 Implementačný mechanizmus	26
2.2.1 Zostavenie a realizácia Akčného plánu.....	26
2.2.2 Monitoring, vyhodnotenie a aktualizácia PRO	27
2.2.3 Indikatívny finančný plán rozvoja obce 2016 – 2022 (2025).....	27
3 AKČNÝ PLÁN ROZVOJA OBCE 2016 – 2022 (2025)	29
4 ZÁVER.....	32
5 PRÍLOHA Č. 1 - ANALYTICKÁ ČASŤ	33
5.1 Základné charakteristiky obce Spišské Tomášovce	34
5.1.1 Poloha a dostupnosť obce.....	34
5.1.2 Základné charakteristiky obce.....	34
5.1.3 Prierez históriou obce	34
5.1.4 Symboly obce	36
5.2 Demografia	37
5.2.1 Vývoj počtu obyvateľov obce	37
5.2.2 Skladba obyvateľstva obce	38
5.3 Hospodársky a ekonomický rozvoj.....	45
5.3.1 Vzdelanie a zamestnanosť.....	45
5.3.2 Podnikateľské prostredie a odvetvia hospodárstva v obci.....	50

5.3.3	SWOT analýza – Hospodársky a ekonomický rozvoj obce	54
5.4	Dopravná a technická infraštruktúra.....	55
5.4.1	Dopravná dostupnosť a dopravná infraštruktúra	55
5.4.2	Technická infraštruktúra	56
5.4.3	SWOT analýza – Dopravná a technická infraštruktúra.....	58
5.5	Životné prostredie obce	59
5.5.1	Geografická poloha a vymedzenie územia.....	59
5.5.2	Klíma	60
5.5.3	Hydrogeologické podmienky.....	60
5.5.4	Pôda.....	61
5.5.5	Voda.....	62
5.5.6	Rastlinstvo	64
5.5.7	Živočíšstvo	65
5.5.8	Ovzdušie	65
5.5.9	Zeleň	66
5.5.10	Environmentálna infraštruktúra.....	66
5.5.11	SWOT analýza – Životné prostredie obce.....	69
5.6	Cestovný ruch.....	70
5.6.1	Prírodný potenciál pre rozvoj turizmu.....	70
5.6.2	Kultúrny a poznávací turizmus	72
5.6.3	Pešia turistika a cykloturistika	73
5.6.4	Vidiecky turizmus	75
5.6.5	Zimná turistika.....	75
5.6.6	Služby.....	76
5.6.7	Propagácia a informovanosť.....	77
5.6.8	Rozvoj cestovného ruchu v obci v rámci Územného plánu obce	78
5.6.9	SWOT analýza – Cestovný ruch	80
5.7	Školstvo a vzdelávanie	82
5.7.1	Materské školy	82
5.7.2	Základná škola	83
5.7.3	Mimoškolská a záujmová činnosť.....	84
5.7.4	Možnosti pre stredoškolské a vysokoškolské vzdelanie.....	84
5.7.5	SWOT analýza – Školstvo.....	86
5.8	Sociálne služby a zdravotná starostlivosť.....	87

5.8.1	Sociálne služby.....	87
5.8.2	Zdravotná starostlivosť.....	88
5.8.3	SWOT analýza – Sociálne služby a zdravotná starostlivosť	90
5.9	Bývanie	91
5.9.1	Stav bývania a návrhy rozvoja bývania.....	91
5.9.2	Ďalšie doplnkové služby	92
5.9.3	SWOT analýza – Bývanie a občianska vybavenosť	93
5.10	Kultúra, šport a prislúchajúca infraštruktúra	94
5.10.1	Kultúrne a športové podujatia v obci	94
5.10.2	Miestne spoločenské, kultúrne a športové inštitúcie	95
5.10.3	Podmienky pre kultúru a šport v obci	96
5.10.4	SWOT analýza – Kultúra, šport a voľný čas	97
5.11	Bezpečnosť občanov a návštevníkov obce Spišské Tomášovce	98
5.11.1	Verejný poriadok a prevencia kriminality.....	98
5.11.2	Protipožiarna ochrana	98
5.11.3	Prevencia rizík a riešenie mimoriadnych situácií v území	99
5.11.4	SWOT analýza – Bezpečnosť obyvateľov a návštevníkov.....	101
6	ZOZNAM ZDROJOV, GRAFOV A TABULIEK	102
	Zoznam zdrojov	102
	Dostupné dokumenty.....	102
	Internetové stránky	102
	Zoznam tabuliek	103
	Zoznam grafov	104

ÚVOD

„Základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov“.

Základné ustanovenie §1 ods. 2 Zák. o obecnom zriadení č.360/1990 Zb.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) je vypracovaný v súlade so Zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení Zákona č. 309/2014 Z. z. (ďalej len „zákon“) so zohľadnením odporúčanej Metodiky tvorby programov rozvoja obcí spracovanej MDVaRR SR (ďalej len „metodika“).

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Spišské Tomášovce, pod pracovným a komunikačným názvom **Program rozvoja obce Spišské Tomášovce (PRO)**, je spracovaný na obdobie rokov 2016 – 2022 (2025), nadväzuje na PHSR obce Spišské Tomášovce 2004 – 2013.

Jedná sa o strednodobý strategický dokument, ktorý na základe analýzy v **hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti** stanovuje rozvojové smerovanie obce v stanovenom období, ktoré je rovnako programovacím obdobím Európskej únie 2014 – 2020 (2022) s príležitosťami financovania rozvojových aktivít obce.

Obec Spišské Tomášovce je súčasťou

- vidieka Košického kraja a okresu Spišská Nová Ves,
- Národného parku Slovenský raj,

preto dôležitými východiskami pre spracovania PRO Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) na regionálnej úrovni boli:

- Stratégia rozvoja územia Slovenský raj s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu 2015 – 2020 (2025), 2014
- PHSR Košického samosprávneho kraja 2016 – 2022, 2016

Významným východiskom pre spracovanie rozvojového dokumentu obce bol Územný plán obce Spišské Tomášovce, 2015 (návrh).

Proces prípravy **Programu rozvoja obce (PRO) Spišské Tomášovce** bol realizovaný vo viacerých nadväzujúcich krokoch:

- Úvodné stretnutie so zástupcami obce, kde bola konzultovaná filozofia prípravy PRO a identifikované hlavné problémy a príležitosti obce a návrh riešení.
- Analýza existujúceho PHSR obce (2007) s vyhodnotením miery implementácie existujúceho PHSR obce a analyzovaná aktuálnosť rozvojových priorít a zámerov obce z neho vyplývajúcich pre ďalšie obdobie.
- Spracovaná analýza stavu v obci v oblastiach rozvoja a života obce, vrátane SWOT analýzy.
- Zostavený návrh strategickej a programovej časti PRO a jeho posúdenie zástupcami obce a zapracovanie pripomienok.

- E. Zostavená a konzultovaná realizačná a finančná časť PRO vrátane akčného plánu na jeden rozpočtový rok s výhľadom indikatívne na ďalšie 2 roky.
- F. Posúdenia PRO v súlade so Zákonom č. 24/2006 Z.z o vplyvoch činností na ŽP.
- G. Schválenie PRO v zastupiteľstve Obce Spišské Tomášovce.

Program rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) napĺňa zákonom i metodikou stanovené časti dokumentu:

- **analytickú** s údajmi k 31.12.2014/2015 ako samostatne spracovaná časť dokumentu Profil a analytická časť PHSR obce Spišské Tomášovce 2016 – 2020 (2025),
- **strategickú** na obdobie 2016 – 2022, výhľadovo 2025, ktorá je hlavným kľúčom k smerovaniu rozvoja obce na uvedené plánovacie obdobie,
- **realizačnú** ako mechanizmus realizácie PRO, vrátane Programov rozvoja a Akčného plánu rozvoja obce vypracovaného na 2 ročné obdobie (2016 - 2017) a indikatívny finančný plán na realizáciu celého PRO.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) je zostavený ako otvorený, verejne dostupný a priebežne aktualizovaný dokument reagujúci na prichádzajúce podnety, príležitosti a zmeny vnútorného a vonkajšieho prostredia obce.

1 STRATEGICKÁ ČASŤ

1.1 Vízia obce Spišské Tomášovce v roku 2025

Spišské Tomášovce - *Dedinka ako na dlani* sú v roku 2025

- dedinou, ktorá využila a zhodnotila svoj potenciál pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a stala sa doplnkovým a zážitkovým produktom vidieckeho cestovného ruchu pre návštevníka Slovenského raja,
- dedinou so silným GENIUS LOCI a dedinou poznanou, ktorá je jedným zo zaujímavých a vysoko navštevovaných vstupov do Slovenského raja s vybudovaným komplexným informačným centrom v stredu cestovného ruchu Čingov,
- zelenou a čistou dedinou, plnou kvetov s vybudovaným parkom v centre obce,
- dedinou, do ktorej sa prisťahovali nové mladé rodiny s deťmi, dedinou s príjemným, bezpečným a spokojným bývaním,
- dedinou s dobudovanou dopravnou a technickou infraštruktúrou i občianskym vybavením v rozsahu a potrebách zodpovedajúcim počtu obyvateľov,
- Spišské Tomášovce rozbehli podnikanie vo svojom sociálnom podniku s vytvorenými pracovnými príležitosťami pre disponibilnú pracovnú silu v obci, s predajom poľnohospodárskych a lesníckych produktov „domácej výroby“ pre spotrebiteľov širšieho okolia. Táto funkcia priniesla obci možnosti pre nové služby a podnikanie, nové pracovné príležitosti.
- dedinou s rozvinutými komunitnými činnosťami s významným príspevkom k integrácii Rómov a k zvyšovaniu ich vzdelanostnej úrovne,
- dedinou s posilnenými a novovytvorenými sociálnymi službami pre všetkých, ktorí to potrebujú,
- pulzujúcou dedinou, kde sa vždy niečo deje v zrekonštruovanom kultúrnom stánku, či na multifunkčnom ihrisku pre domáчих, turistov, návštevníkov,
- dedinou otvorenou ku komunikácii a cielenej spolupráci rôznych subjektov prinášajúcich dedine a jej ľuďom spoločný prospech.

Vízia obce „Spišské Tomášovce 2025“ je opisom očakávaného stavu v roku 2025 v oblastiach rozvoja obce. Jej obsah je zostavený na základe odborných poznatkov, názorov a skúseností zástupcov obce, inštitúcií, podnikateľov pôsobiacich v obci, vypovedaných a prezentovaných na organizovaných komunikačných aktivitách, pracovných stretnutiach.

Vízia „Spišské Tomášovce 2025“ je formulovaná tak, akoby sa plánovaný stav už naplnil, čím je motivujúca pre všetkých, ktorí prispievajú, resp. budú prispievať k jej naplneniu. Je horizontom pre široké spoločenské vyhodnotenie naplnenia cieľov stratégie.

Vízia „Spišské Tomášovce 2025“ ako obce, ktorá je súčasťou destinácie Slovenský raj, nadväzuje (je príspevkom z úrovne obce) na Víziu Slovenský raj 2025, definovanú v roku 2014 v rámci Stratégie rozvoja územia Slovenský raj s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu 2015 – 2020 (2025).

„Ľudia bez cieľov, bez vízie, sú ako jazdci bez hlavy. Motajú sa krajinou a ich osud závisí od rozhodnutia ich koňa“.

Neznámy autor

1.2 Stratégia rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025)

Stratégiu rozvoja obce Spišské Tomášovce na plánovacie obdobie 2016 – 2022 (2025) definuje:

1. **Vízia obce „Spišské Tomášovce v roku 2025“ (viď. kapitola 1.1),**
2. **Smerovanie Spišských Tomášoviec prostredníctvom súboru 3 hlavných cieľov rozvoja obce do konca roku 2022** s ich plánovanými výsledkami a dopadmi do roku 2025 tak, aby naplnili víziu ako očakávaný stav rozvoja a kvality života v obci v roku 2025.

1.2.1 Štruktúra stratégie a jej východiská

Východiskami pre definovanie stratégie „Spišské Tomášovce 2025“ boli

a) **Strategické, rozvojové dokumenty, najmä :**

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Spišské Tomášovce na roky 2007 – 2013,
- Územný plán obce Spišské Tomášovce, 2015 (návrh),
- PHSR Košického samosprávneho kraja 2016 – 2022,
- Stratégia rozvoja územia Slovenský raj s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu 2015 – 2020 výhľadovo 2025, 2014 (ďalej len Stratégia Slovenský raj),
- Program starostlivosti o NP Slovenský raj, 2015.

b) **Analytická časť PHSR a SWOT analýzy**, ktoré boli „oknom“ k definovaniu stratégie, v oblastiach:

1. Hospodársky a ekonomický rozvoj,
2. Dopravná a technická infraštruktúra,
3. Životné prostredie,
4. Cestovný ruch,
5. Školstvo a vzdelávanie,
6. Sociálne služby a zdravotná starostlivosť,
7. Bývanie,
8. Kultúra, šport a prislúchajúca infraštruktúra,
9. Bezpečnosť občanov a návštevníkov obce a destinácie Slovenský raj.

Celá **štruktúra stratégie** je jednoduchá, trojstupňová (vízia → ciele rozvoja obce a → opatrenia, ktoré sú zoskupené v programoch rozvoja obce) a logická, čitateľná s ľahkou a rýchlou orientáciou (bez globálneho, či strategického cieľa, špecifických, či čiastkových cieľov, ktoré štruktúru rozvojového dokumentu len komplikujú a robia ho neprehľadným až nezrozumiteľným).

Štruktúra stratégie rozvoja obce je jednotná a obsahuje:

Programy	Cieľ	Cieľ/ciele pre danú oblasť, ktorý definuje akú zmenu chceme splnením cieľa dosiahnuť.
	Indikátory	Pre meranie splnenia cieľa.
	Opatrenia	Súbor činností a aktivít, ktorých realizáciou budú vyriešené hlavné problémy a využité príležitosti – naplnené výzvy rozvoja obce.
	Aktivity	Navrhované aktivity alebo projekty pre splnenie opatrenia a v konečnom dôsledku pre splnenie cieľa, ktoré je potrebné vykonať.

Opatrenia a súbory aktivít sú zoskupené v Programoch rozvoja obce Spišské Tomášovce, ktoré sú nástrojmi mechanizmu realizácie stratégie na plánovacie obdobie 2016 – 2022 (2025). **Mechанизmus realizácie/implementácie PHSR** je súčasťou tejto strategickojej časti dokumentu.

1.3 Spišské Tomášovce ako súčasť Stratégie Slovenský raj 2015 – 2020 (2025)

Jedným z významných podkladov tvorby PHSR obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) je Stratégia rozvoja územia Slovenský raj s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu 2015 – 2020 (2025), ktorej garantom realizácie je Oblastná organizácia cestovného ruchu Slovenský raj & Spiš. A Obec Spišské Tomášovce je zakladajúcim a riadnym členom OOCR.

Politika rozvoja územia Slovenský raj s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu je v Stratégii Slovenský raj 2015 – 2020 (2025) vyjadrená súborom zásad správania a konania zodpovedných subjektov ako 10-toro zásad naplňania vízie Slovenský raj 2025 a cieľov rozvoja územia s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu. K uvedeným zásadám sa obec Spišské Tomášovce, v súvislosti s rozvojom obce, ktorá je súčasťou Slovenského raja, plne hlási:

1. *Vzhľadom k tomu, že Slovenský raj nie je jednotnou administratívnou rozvojovou jednotkou, kľúčovým je zjednotenie územia prostredníctvom spoločnej rozvojovej stratégie, spoločného územného plánu na úrovni regiónu Slovenský raj.*
2. *Vzájomný rešpekt, duch spolupráce a partnerstvo sú kľúčovými princípmi pre rozvoj územia Slovenský raj.*
3. *Základom pre riadenie rozvojových procesov môže byť len funkčné a formalizované partnerstvo. Partnermi majú byť najmä tí, ktorí majú právomoci rozhodovať, tí, ktorí budú stratégiu a jej jednotlivé ciele realizovať, a tí, ktorí sú a budú príjemcovia plánovaných výstupov a výsledkov.*
4. *Realizácia rozvojovej stratégie musí byť delená medzi zodpovednosť obcí, Správu NP Slovenský raj, relevantné samosprávne kraje, ako aj ďalšie orgány verejnej správy s pôsobnosťou v území Slovenského raja.*
5. *Spoločným musí byť zabezpečovanie kvalitného a atraktívneho prostredia pre život svojim obyvateľom, návštevníkom, turistom, ktoré je dôležité pre udržanie súčasných obyvateľov, ako*

aj pre prilákanie ďalších, hlavne mladých ľudí do územia, ako aj investorov pre umiestňovanie svojich investícií.

- 6. Rôzne rozvojové dokumenty v území (PHSR, územné plány, sektorové koncepcie), ich ciele a opatrenia, musia byť územne a vecne integrované a navzájom zosúladené a previazané.*
- 7. Kľúčovým rozvojovým sektorom pre Slovenský raj je udržateľný turizmus, na ktorý budú nadväzovať ďalšie sektory, ako je pestovanie plodín, výroba potravín, lesné hospodárstvo či doprava.*
- 8. Spolupráca má prinášať nové ekonomické impulzy pre rozvoj územia, pre podporu vytvárania pracovných príležitostí, pre zvyšovanie zamestnanosti.*
- 9. Vtiahnutie podnikateľov, komunitných skupín obyvateľov, ako aj zákazníkov do dizajnovania rozvojového smerovania územia je kritické pre zvýšenie efektivity, účinnosti a transparentnosti verejných politík.*
- 10. Spoločný strategický rámec musí byť podporený spoločne dohodnutým inštitucionálnym rámcom a spoločným lobovaním za záujmy regiónu Slovenský raj.*

Smerovanie rozvoja územia Slovenský raj s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu na roky 2015 – 2020 (2025) definuje 7 vzájomne súvisiacich cieľov, ktoré reagujú na hlavné problémy a príležitosti rozvoja územia destinácie Slovenský raj, a ktoré Spišské Tomášovce zapracovali prostredníctvom svojich cieľov, opatrení a aktivít do svojej stratégie rozvoja obce na to isté plánovacie obdobie:

1. Zlepšiť dostupnosť Slovenského raja ako predpokladu rozvoja územia a turistickej destinácie NP Slovenský raj.
2. Zvýšiť bezpečnosť v území a turistickej destinácii NP Slovenský raj.
3. Zvýšiť štandard a kvalitu služieb dobudovaním infraštruktúry, objektov občianskeho vybavenia a estetizáciou sídel a stredísk cestovného ruchu.
4. Adaptáciou znížiť zraniteľnosť územia a turistickej destinácie NP Slovenský raj na dopady zmeny klímy.
5. Zvýšiť krajinárske hodnoty územia NP Slovenský raj pre kvalitný zážitok turistov a návštevníkov bez poškodzovania prírodného prostredia.
6. Skvalitniť ponuku cestovného ruchu a zvýšiť účinnosť marketingu a propagácie
7. Skvalitniť poskytovanie služieb obyvateľom i návštevníkom Slovenského raja prostredníctvom zvýšenia vedomostí, skvalitňovania zručností poskytovateľov služieb a aktérov rozvoja územia, prostredníctvom zvýšenia informovanosti a zapojenia verejnosti do diania v NP Slovenský raj.

Spišské Tomášovce, ako súčasť územia a destinácie Slovenský raj a riadny člen OOCR Slovenský raj & Spiš, pri tvorbe „Stratégie Spišské Tomášovce 2025“ nie len, že vychádzali z uvedenej Stratégie Slovenský raj, ale aj na ňu nadväzovali s prijatím niektorých odporúčaní implementačného mechanizmu Stratégie Slovenský raj, a to:

1. Stratégiu Slovenský raj prerokovať na úrovni obecného zastupiteľstva, aby prevzali ciele a vybrané opatrenia a aktivity do záväzných dokumentov obcí (PHSR a ÚP, resp. iných koncepcií a dokumentov rozvoja) a do svojich rozpočtov.
2. Aktualizovať PHSR obce, zosúladiť obdobie platnosti, proces aktualizácie, resp. tvorbu nových dokumentov ukončiť vo vzájomnom súlade so Stratégiou Slovenský raj do konca roku 2015 (s cieľom pripraviť sa pre možnosti čerpania externých zdrojov EÚ v programovom období 2014 – 2020).
3. Identifikovať a zosúladiť spoločné záujmy obcí a subjektov pôsobiach na ich území.

S cieľom zosúladenia PHSR obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) na miestnej úrovni, so Stratégiou Slovenský raj 2015 – 2020 (2025) na regionálnej úrovni, Spišské Tomášovce:

- sa stotožnili, s niektorými cieľmi a opatreniami Stratégie Slovenský raj, ktoré sú aj cieľmi rozvoja obce,
- doplnili opatrenia a aktivity k cieľom rozvoja Slovenský raj, ktoré sú relevantné pre obec/obecnú úroveň,
- doplnili nové ciele, opatrenia a aktivity špecifické pre obec Spišské Tomášovce v oblastiach, o ktorých Stratégia Slovenský raj nepojednáva (napr. bývanie, lokálny ekonomický rozvoj, školstvo a ďalšie),
- definovali Programy rozvoja obce ako nástroje na plnenie cieľov a súbor opatrení v Programoch Stratégie Slovenský raj (vzájomný súlad, príslušnosť k opatreniu Stratégie Slovenský raj je uvedená pri konkrétnom opatrení stratégie obce).

Implementačný mechanizmus Stratégie Slovenský raj navrhol programovú štruktúru aj s určením zodpovedných subjektov za plnenie 7mych programov rozvoja územia Slovenský raj. V každom z nich sú obce, teda aj Obec Spišské Tomášovce, uvedené buď ako nositelia/gestori plnenia príslušného programu, alebo ako partneri, či spolupracujúce subjekty:

Tab. 1: Návrh štruktúry implementačného mechanizmu Stratégie Slovenský raj

Ciele a programy		Nositelia/gestori	Spolupracujúce/ partnerské subjekty
Cieľ 1	Program 1: Mobilita a dopravná dostupnosť	KSK Obce (gestor na svojom území)	Dopravcovia
Cieľ 2	Program 2: Bezpečne v raji	Obce (gestor na svojom území) HZS	Zložky policajného zboru a ďalšie záchranné zložky
Cieľ 3	Program 3: Dobudovanie infraštruktúry a estetizácia obcí a stredísk CR	Obce (gestor na svojom území)	Správcovia územia
Cieľ 4	Program 4: Adaptácia na dopady zmeny klímy	Obce (gestor na svojom území) Podnikateľské subjekty	
Cieľ 5	Program 5: Krajinárske hodnoty	Správa NP Slov. raj Hospodáriace subjekty	
Cieľ 6	Program 6: Marketing a propagácia	OOCR Slovenský raj & Spiš	Obce (spolupracujúci subjekt/partner) Podnikatelia
Cieľ 7	Program 7: Vzdelávanie	OOCR Slovenský raj & Spiš	OOCR Slovenský raj & Spiš Obce (spolupracujúci subjekt/partner)

Zdroj: Stratégia Slovenský raj, 2014

1.4 Ciele rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025)

Proces zmeny spúšťajú hlavne **2 faktory** a to sú **príležitosti- potenciál**, ktoré je možné využiť **a problémy**, ktoré je potrebné riešiť. Obe (príležitosti i problémy) sú **výzvami pre rozvoj obce** a sú súčasťou definovania smerovania a cieľov rozvoja obce k naplneniu Vízie „Spišské Tomášovce 2025“.

Kritériami pre definovanie cieľov boli:

- realistický výhľad na dosiahnutie pozitívnej zmeny v danej oblasti,
- možnosť priamej, či nepriamej intervencie (podpory) zo strany obecnej samosprávy,
- existujúci ľudský, inštitucionálny a prírodný potenciál v obci a jej okolí pre danú rozvojovú oblasť,
- vonkajšie ekonomické, sociálne a environmentálne trendy.

Obec Spišské Tomášovce na základe analýzy (profil, popis stavu, SWOT) definuje **3 hlavné rozvojové ciele**:

1. Zvýšiť dynamiku ekonomického rozvoja obce s dôrazom na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a zvyšovanie zamestnanosti v obci.

Indikátory výsledku:

- % nezamestnanosti v obci.
- % obyvateľov poberajúcich dávky v hmotnej núdzi.
- Počet podnikateľských subjektov pôsobiach na území obce.
- Príjmy do obecného rozpočtu z podnikateľských aktivít obce.
- Počet prenocovaní v obci.
- Výška vybratej dane u ubytovania.

2. Vytvorením nových príležitostí pre bývanie v obci, najmä pre mladých ľudí a mladé rodiny, a zlepšením služieb pre kvalitný a spokojný život, zvýšiť počet trvale bývajúcich obyvateľov v obci.

Indikátory výsledku:

- Počet obyvateľov obce.
- Počet prisťahovaných obyvateľov.
- Veková štruktúra obyvateľov obce.
- Spokojnosť obyvateľov obce s bývaním a životom v obci meraná dotazníkovou formou.

3. Skvalitniť životné prostredie obce a ochrana obyvateľov a ich majetku pred nepriaznivými dopadmi zmeny klímy.

Indikátory výsledku:

- Stav/kvalita zložiek životného prostredia.
- % úspor energie v prevádzke budov v majetku a správe obce.
- Výška škôd spôsobená dopadmi zmeny klímy.

1.5 Programy rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025)

Programy rozvoja obce sú nástrojom realizácie stratégie. Sú spracované ako súbor opatrení (spolu 10) a navrhovaných aktivít pre dosiahnutie cieľov rozvoja obce (3) na dané plánovacie obdobie. Programy rozvoja obce sú podkladom pre identifikovanie a prípravu projektov rozvoja obce, resp. projektov rozvoja územia Slovenský raj, v ktorých môže obec vystupovať ako jeden z partnerov projektu.

Stratégia rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) definuje **3 programy rozvoja obce** v súlade s cieľmi rozvoja a s víziou obce 2025 (vzájomný súlad, príslušnosť k opatreniam Stratégie Slovenský raj 2015 – 2020 (2025) raj je uvedená pri konkrétnych opatreniach rozvoja obce:

1. **Lokálny ekonomický rozvoj a cestovný ruch (1 cieľ a 3 opatrenia)**
2. **Kvalitné bývanie a služby (1 cieľ a 5 opatrení)**
3. **Životné prostredie a estetizácia obce (1 cieľ a 2 opatrenia)**

1.5.1 Program 1: Lokálny ekonomický rozvoj a cestovný ruch

CIEĽ 1: ZVÝŠIŤ DYNAMIKU EKONOMICKÉHO ROZVOJA OBCE S DÔRAZOM NA ROZVOJ VIDIECKEHO CESTOVNÉHO RUCHU A ZVYŠOVANIE ZAMESTNANOSTI V OBCI

Opatrenie 1.1: Vytvorenie nových pracovných príležitostí najmä v činnostiach obce a v spolupráci s podnikateľským sektorom.

Príspevok z úrovne obce k plneniu Cieľa 6 a 7, Opatrení 6.2, 6.3, 7.4, 7.5 Stratégie Slovenský raj.

Aktivity zamerané na:

- zriaďovanie, rozširovanie prevádzok v činnostiach obce, v organizáciách,
- v zriaďovateľskej pôsobnosti obce (podnikateľské využitie turistickej ubytovne, zriadenie novej MŠ, rozšírenie činností KD, nové sociálne služby, nové služby a produkty CR, terénna sociálna práca a komunitné centrum ...),
- podporu aktivít iných subjektov pôsobiach na území obce smerujúca/vedúca k zvyšovaniu pracovných príležitostí (spoločné aktivity, spoločné projekty),
- využitie nevyužívaných plôch a priestorov Poľnohospodárskeho družstva Čingov na podnikateľské aktivity v obci,
- zvýšenie/zvyšovanie vzdelanostnej úrovne obyvateľstva – vzdelávanie MSP, najmä v poľnohospodárstve, v produkcii potravín a v rozvoji, v rozvoji partnerstiev, vzdelávanie výkonných a volených zástupcov samosprávy obce,
- zvýšenie kvality a účinnosti prípravy a realizácie projektov rozvoja obce,
- ...

Indikátory výstupu:

- *Počet podnikateľských subjektov pôsobiach na území obce.*
- *Vypracovaný podnikateľský plán pre založenie sociálneho podniku a založený sociálny podnik.*
- *Počet konkrétnych dohôd/projektov/aktivít s podnikateľským sektorom o spolupráci a partnerstve smerujúcich k rozvoju podnikania a zvýšeniu počtu pracovných miest pre disponibilnú pracovnú silu.*
- *Počet vyškolených volených a výkonných zamestnancov obce v rozvojových činnostiach a v riadení rozvoja obce.*
- *Počet nových pracovných miest vytvorených obcou.*
- *Počet nových pracovných miest vzniknutých na území obce.*

Opatrenie 1.2: Zlepšenie dostupnosti obce a Slovenského raj ako predpokladu rozvoja obce a turistickej destinácie Slovenský raj.

Príspevok z úrovne obce k plneniu Cieľov 1 Stratégie Slovenský raj.

Aktivity zamerané na:

- skvalitnenie stavebno-technického stavu cestných komunikácií na území obce,
- dobudovanie ciest podľa schváleného ÚP obce,
- rekonštrukciu dopravnej infraštruktúry a dopravného vybavenia v obci,

- rekonštrukciu dopravnej infraštruktúry a dopravného vybavenia k strediskám CR vrátane dobudovania parkovacích miest (Čingov, Ďurkovec),
- posilnenie verejnej dopravy pre zlepšenie dostupnosti strediska CR i samotnej obce a jej atraktivít počas letnej turistickej sezóny (Letný bus v spolupráci s OOCR Slovenský raj & Spiš),
- zlepšenie dopravnej informovanosti o NP Slovenský raj už z diaľnice (v spolupráci s OOCR Slovenský raj & Spiš), v spolupráci s OOCR Slovenský raj & Spiš vybudovať jednotný dopravný informačný systém,
- ...

Indikátory výstupu:

- *Vybudovaná cesta Ukrajina.*
- *Počet km cyklistických/cykloturistických chodníkov spájajúcich obec so Slovenským rajom.*
- *Počet km zrekonštruovaných miestnych komunikácií.*
- *Počet km peších chodníkov.*
- *Počet parkovacích miest.*
- *Vybudovaný dopravný informačný systém v spolupráci s OOCR Slovenský raj & Spiš.*
- *Zavedená verejná doprava do stredísk CR počas leta v spolupráci OOCR Slovenský raj & Spiš.*

Opatrenie 1.3: Využitie a zhodnotenie prírodného a kultúrneho potenciálu, ako aj majetku obce, pre vznik novej ponuky a produktov vo vidieckom cestovnom ruchu (v prospech rozvoja služieb v CR a následne i zvýšenia zamestnanosti).

Príspevok z úrovne obce k plneniu Cieľa 2 - Opatrenie 2.1, cieľov 5, 6 Stratégie Slovenský raj.

Aktivity zamerané na:

- tvorbu nových služieb, nových produktov/novej ponuky v CR (využitie turistickej ubytovne,
- obnovu a využitie kultúrnych pamiatok a pamätihodností obce (obnova astrologických hodín),
- využitie prírodných a kultúrnych daností (revitalizácia rybníka, pestovanie a predaj bylín) s návratom k prírode, k duchovnu, posilňovanie/vytváranie Genius Loci,
- využitie duchovného a religiózneho potenciálu (kartuziáni, kartuziánsky kláštor),
- budovanie a značenie náučných chodníkov, turistických chodníkov, cyklotrás (prepojovacie chodníky a cyklochodníky k strediskám CR), ktoré sa stanú ponukou pre návštevníka,
- rekonštrukcia turistických zariadení na turistických chodníkoch, zvýšenie ich bezpečnosti,
- zatraktívnenie vstupov do dediny, skrášlenie obce (drobná architektúra, oddychové miesta, veľa kvetov v dedine – dedinka plná kvetov....),
- cielený marketing a propagáciu územia obce ako zaujímavej lokality pre rozvoj vidieckeho turizmu,
- ...

Indikátory výstupu:

- *Počet nových produktov a služieb CR.*
- *Vybudovaná rekreačná lokalita spájajúca Ďurkovec a Čingov v súlade so schváleným ÚP.*
- *Zriadený rekreačný les v súlade so schváleným ÚP.*
- *Počet ubytovaných v turistickej ubytovni rok.*

1.5.2 Program 2: Kvalitné bývanie a služby

CIEĽ 2: VYTVORENÍM NOVÝCH PRÍLEŽITOSTÍ PRE BÝVANIE V OBCI, NAJMÄ PRE MLADÝCH ĽUDÍ A MLADÉ RODINY, A ZLEPŠENÍM SLUŽIEB PRE KVALITNÝ A SPOKOJNÝ ŽIVOT, ZVÝŠIŤ POČET TRVALO BÝVAJÚCICH OBYVATEĽOV OBCE

Opatrenie 2.1: Príprava podmienok pre rozvoj bývania v obci a výstavba rodinných domov a bytov v súlade s územným plánom obce.

Aktivity zamerané na:

- prípravu lokalít pre IBV v súlade s ÚP,
- prípravu výstavby sociálneho/nízko štandardného bývania,
- marketing obce ako dediny vhodnej na bývanie so zachovaním vidieckeho charakteru s komplexne vybudovanou infraštruktúrou a bohatým kultúrnym a spoločenským životom,
- ...

Indikátory výstupu:

- *Počet pripravených pozemkov pre výstavbu rodinných domov.*
- *Počet postavených bytových jednotiek.*

Opatrenie 2.2: Rekonštrukcia a dobudovanie technickej infraštruktúry.

Príspevok z úrovne obce k plneniu Cieľa 2 a 3, Opatrení 2.2, 2.3, 3.2 Stratégie Slovenský raj.

Aktivity zamerané na:

- dobudovanie kanalizácie a ČOV v časti Hadušovce,
- rekonštrukcia verejného osvetlenia,
- vybudovanie vysokorýchlostného internetu a zabezpečenie internetu pre občanov,
- rozšírenie kamerového systému pre zvýšenie bezpečnosti obyvateľov,
- rekonštrukciu a vybavenie požiarnej zbrojnice a rozvoj činností a aktivít DHZ (prevencia požiarov, riešenie mimoriadnych udalostí, protipovodňová ochrana....),
- rekonštrukciu obecného rozhlasu a jeho dobudovanie do nových lokalít určených na bývanie,
- ...

Indikátory výstupu:

- *% napojenia domácnosti na verejnú kanalizáciu.*
- *Počet osadených a funkčných kamier v obci.*
- *% úspor energie na prevádzke verejného osvetlenia.*
- *Zrekonštruovaný obecný rozhlas.*
- *Zavedený vysoko rýchlostný internet.*

Opatrenie 2.3: Skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania detí a rekonštrukcia, dostavba a modernizácia tomu prislúchajúcej infraštruktúry a vybavenia.

Príspevok z úrovne obce k plneniu Cieľa 3, Opatrenia 3.2 Stratégie Slovenský raj

Aktivity zamerané na:

- výstavbu novej MŠ,
- rekonštrukciu a modernizáciu areálu MŠ, modernizáciu vybavenia MŠ,
- modernizáciu vybavenia Základnej školy (cirkevná škola, budova v majetku obce),
- zriadenie novej základnej školy v zriaďovateľskej pôsobnosti obce (v dlhodobejšej perspektíve),
- výstavbu telocvične,
- zavádzanie špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (MŠ, ZŠ),
- ...

Indikátory výstupu:

- *Počet detí v novej MŠ.*
- *Rekonštruované areály škôl na území obce.*
- *Postavená nová telocvičňa.*
- *Počet žiakov MŠ, ZŠ zaradených do špeciálnych výchovno – vzdelávacích programov (deti so špeciálnymi výchovno – vzdelávacími potrebami),*

Opatrenie 2.4: Zavedenie nových sociálnych služieb a komunitných činností a realizácia tomu prislúchajúcej infraštruktúry a vybavenia.

Príspevok z úrovne obce k plneniu Cieľa 3, Opatrenia 3.2 Stratégie Slovenský raj

Aktivity zamerané na:

- udržanie a rozšírenie terénnej sociálnej práce,
- prípravu podmienok pre zriadenie opatrovateľskej starostlivosti na úrovni obce,
- zriadenie prepravnej služby,
- výstavbu komunitného centra a zavedenie komunitných činností,
- výstavbu denného centra pre seniorov a podporu organizovaných činností seniorov v obci,
- analýzu možností/podnikateľský zámer novej sociálnej služby - výstavby pobytového zariadenia rodinného typu,
- zriadenie lekárne v obci (vymedzené dni v týždni), analýza možností,
- ...

Indikátory výstupu:

- *Počet zriadených nových sociálnych služieb.*
- *Počet zavedených komunitných činností.*
- *Počet klientov komunitného centra.*
- *Prípravené podmienky pre výstavbu denného centra pre seniorov.*

- *Pripravené podmienky pre výstavbu pobytového zariadenia (DD, DSS) po zvážení a v spolupráci so susednými obcami.*

Opatrenie 2.5: Zintenzívnenie kultúrneho a spoločenského života a vytvorenie podmienok pre aktívny voľný čas.

Príspevok obce k plneniu Cieľa 3 a 6, Opatrenia 31,3.2 a 6.1,6.2 Stratégie Slovenský raj

Aktivity zamerané na:

- rekonštrukciu a vybavenie kultúrneho domu,
- výstavba amfiteátra (park v centre obce),
- obnovu zvonice na Zvonárskej ul.,
- podporu organizovaných činností detí a mládeže, mladých ľudí, mamičiek s deťmi na materskej dovolenke, dospelých, seniorov v obci,
- výstavbu multifunkčného ihriska,
- výstavbu detského ihriska,
- zriadenie ľadovej plochy pre korčuľovanie,
- oploenie športovísk,
- organizovanie udalostí, ktoré majú nie len obecny, ale širší regionálny a tradičný charakter sú ťahačmi návštevníkov (napr. rezbárske sympóziu),
- ...

Indikátory výstupu:

- *Zrekonštruovaný a modernizovaný kultúrny dom.*
- *Počet funkčných športových zariadení/areálov v obci.*
- *Počet aktívnych kultúrnych s športových organizácií v obci.*
- *Zavedená tradičná udalosť zvyšujúca návštevnosť i prenocovania v obci v spolupráci s OOCR Slovenský raj & Spiš.*

1.5.3 Program 3: Životné prostredie a estetizácia obce

CIEĽ 3: SKVALITNIŤ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE OBCE A OCHRANA OBYVATEĽOV A ICH MAJETKU PRED NEPRIAZNIVÝMI DOPADMI ZMENY KLÍMY

Opatrenie 3.1: Zvýšenie čistoty a estetizácia obce.

Príspevok z úrovne obce k plneniu Cieľov 3,4,5,7 – Opatrení 3.3, 4.1, 5.4 a 7.2

Aktivity zamerané na:

- vypracovanie a realizovanie koncepcie estetizácie obce na základe spoločnej koncepcie v rámci obcí OOCR Slovenský raj & Spiš (zjednocujúci dizajn, spoločné prvky drobnej architektúry, kvetinové záhony, pitné fontány...,)
- ochranu a tvorbu zelene v súlade s ÚP a úpravu zelených plôch v obci,
- vybudovanie parku v centre v obci,
- rozšírenie separovania komunálnych odpadov (vrátane zriadenia lokality/zberného dvora ako úložiska stavebných a veľkoobjemových odpadov) a zhodnocovanie biologicky rozložiteľných odpadov a s tým súvisiaci nákup štiepkovača a využívanie štiepky (najmä v záhradách rodinných domov v spolupráci s občanmi),
- likvidáciu invázných druhov rastlín,
- environmentálnu výchovu obyvateľov,
- ...

Indikátory výstupu:

- *Plocha novej verejnej zelene.*
- *Počet vysadených stromov verejnej zelene v súlade s generelom a plánom tvorby zelene.*
- *Vybudovaný park v centre obce.*
- *Počet nových prvkov drobnej architektúry a kveteny najmä v centre obce.*
- *% vyseparovaného komunálneho odpadu.*
- *% zhodnoteného biologicky rozložiteľného odpadu.*
- *Počet projektov zameraných na environmentálnu výchovu.*
- *Počet obyvateľov zapojených do environmentálnej výchovy.*

Opatrenie 3.2: Zvýšenie ekologickej stability územia obce a adaptácie obce na dopady zmeny klímy

Aktivity zamerané na:

- zvýšenie kvality a ekologickej stability krajiny, najmä poľnohospodárskej, úprava lúk a pasienkov (aj s ekonomickým využitím),
- krajinotvorbu a realizáciu pozemkových úprav podľa schváleného projektu pozemkových úprav, (štátna správa, hospodári, správcovia),
- protipovodňové opatrenia, opatrenia na zmiernenie stále častejších horúčav a hroziacich súch, (zelená a modrá infraštruktúra),
- zmenu palivovej základne na báze OZE v objektoch v majetku obce,
- ...

Indikátory výstupu:

- *Počet zrealizovaných ekostabilizačných opatrení v poľnohospodárskej krajine v súlade s KEP a v spolupráci s hospodárskymi subjektmi.*
- *Počet domácností poškodených dopadmi zmeny klímy (povodne z privalových dažďových vôd....)/výška škôd spôsobená dopadmi zmeny klímy.*
- *Počet realizovaných adaptačných opatrení na dopady zmeny klímy.*

1.6 Súlad stratégie rozvoja obce s PHSR Košického samosprávneho kraja 2016 – 2020 (2022)

Podľa Zákona o podpore regionálneho rozvoja 539/2008 Z.z. v znení Zák. č. 309/2014 Z.z. má byť PHSR na úrovni obce v súlade s **PHSR na úrovni príslušného kraja**. Prehľad o súlade s PHSR Košického samosprávneho kraja 2016 - 2022 znázorňuje nasledujúca tabuľka:

Tab. 2: Prehľad súladu stratégie rozvoja Spišských Tomášoviec 2016-2022 a PHSR KSK 2016-2022

PHSR SPIŠSKÉ TOMÁŠOVCE	PHSR KSK 2016-2022
LOKÁLNY EKONOMICKÝ ROZVOJ A CESTOVNÝ RUCH	Súlad so Strategickými cieľmi 1 – 3: <i>Posilnenie regionálnej identity:</i>
Cieľ 1: <i>Zvýšiť dynamiku ekonomického rozvoja a zamestnanosť v obci s dôrazom na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a zvyšovanie zamestnanosti v obci.</i>	1) zastavením vytlačania pracovnej sily z trhu práce, so špecifickými cieľmi (ŠC) „Tvorba pracovných miest“ v rôznych odvetviach,
Opatrenie 1.1: Vytvorenie nových pracovných príležitostí najmä v činnostiach obce a v spolupráci s podnikateľským sektorom	2) cestou rozvoja vidieka so ŠC so zameraním na tvorbu pracovných miest cez rozvoj distribučných a spracovateľských sietí,
Opatrenie 1.2: Zlepšenie dostupnosti obce a Slovenského raja ako predpokladu rozvoja obce i turistickej destinácie Slovenský raj	3) hľadaním alternatív trhu práce so ŠC so zameraním na podporu rozvoja komunitného života.
Opatrenie 1.3: Využitie a zhodnotenie prírodného a kultúrneho potenciálu, ako aj majetku obce, pre vznik novej ponuky a produktov vo vidieckom cestovnom ruchu (v prospech rozvoja služieb v CR a následne i zvýšenia zamestnanosti)	Súlad so Strategickým cieľom 8: <i>Posilňovanie regionálnej identity cestou ochrany prírodného dedičstva a zvyšovania kvality života obyvateľov:</i>
KVALITA BÝVANIA A SLUŽBY	- ŠC 8.1: <i>Budovanie technickej a sociálnej infraštruktúry.</i>
Cieľ 2: <i>Vytvorením nových príležitostí pre bývanie v obci, najmä pre mladých ľudí a mladé rodiny, a zlepšením služieb pre kvalitný a spokojný život, zvýšiť počet trvalo bývajúcich obyvateľov obce.</i>	- ŠC 8.5: <i>Uchovanie, ochrana a zveľaďovanie prírodného dedičstva.</i>
Opatrenie č.2.1: Príprava podmienok pre rozvoj bývania v obci a výstavba rodinných domov a bytov v súlade s územným plánom	Súlad so Strategickým cieľom 8: <i>Posilňovanie regionálnej identity cestou ochrany prírodného dedičstva a zvyšovania kvality života obyvateľov:</i>
Opatrenie č.2.2: Rekonštrukcia a dobudovanie technickej infraštruktúry	- ŠC 8.1: <i>Budovanie technickej a sociálnej infraštruktúry.</i>

Opatrenie č.2.3: Skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania detí a rekonštrukcia, dostavba a modernizácia tomu prislúchajúcej infraštruktúry a vybavenia	Súlad so Strategickým cieľom 5: <i>Posilňovanie regionálnej identity cestou rozvoja sociálnych ľudských práv:</i>
Opatrenie č.2.4: Zavedenie nových sociálnych služieb a komunitných činností a realizácia tomu prislúchajúcej infraštruktúry a vybavenia	<ul style="list-style-type: none"> - ŠC 5.3: Skvalitnenie systému vzdelávania. - ŠC 5.1: Skvalitnenie systému poskytovania sociálnych služieb. - ŠC 5.2: Zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva.
Opatrenie č. 2.5: Zintenzívnenie kultúrneho a spoločenského života, vytvorenie podmienok pre aktívny voľný čas	Súlad so Strategickými cieľom 4 a 7: <i>Posilňovanie regionálnej identity podporou rozvoja občianskej spoločnosti (4) a rozvojom kultúrneho dedičstva (7):</i>
ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ESTETIZÁCIA OBCE	Súlad so Strategickým cieľom 8: <i>Posilňovanie regionálnej identity cestou ochrany prírodného dedičstva a zvyšovania kvality života obyvateľov:</i>
Cieľ 3: Skvalitniť životné prostredie obce a ochrana obyvateľov a ich majetku pred nepriaznivými dopadmi zmeny klímy.	
Opatrenie 3.1: Zvýšenie čistoty a estetizácia/skrášlenie obce	<ul style="list-style-type: none"> - ŠC 8.2: Zlepšenie kvality vôd. - ŠC 8.3: Zvýšenie kvality ovzdušia vrátane využívania OZE. - ŠC 8.4: Zvýšenie objemu materiálového zhodnocovania odpadov.
Opatrenie 3.2: Zvýšenie ekologickej stability územia obce a adaptácie obce na dopady zmeny klímy	

PHSR obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) sa tak stáva príspevkom rozvoja Košického kraja v súlade s PHSR KSK na roky 2016 – 2022, čo je plánovacie obdobie totožné s plánovaním rozvoja obce. Avšak je potrebné uviesť, že PHSR KSK na roky 2016 – 2022 je výrazne zameraný na **Posilňovanie regionálnej identity**, čo je základ znenia ôsmych strategických cieľov rozvoja územia košického kraja v 3 základných oblastiach – ekonomickej, sociálnej a environmentálnej a nevytvára priestor pre riešenia viacerých špecifických problémov obcí Slovenského raja ako sú napr. dostupnosť stredísk cestovného ruchu verejnou dopravou, podpora tvorby produktov CR, alebo tiež témy rozvoja bývania a ďalšie, ktoré sú obsahom PHSR aj obce Spišské Tomášovce.

2 MECHANIZMUS REALIZÁCIE PROGRAMU ROZVOJA OBCE

2.1 Zásady realizácie programu rozvoja obce

Realizácia alebo mechanizmus implementácie a podmienky realizácie PRO obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 sú predpokladom plnenia vytýčených cieľov rozvoja obce. Od dodržiavania zásad a postupov realizácie závisí priemet plánovaných aktivít do reality.

Mechanizmus realizácie PRO je nástrojom zvyšovania účinnosti spravovania rozvoja obce.

Hlavné zásady realizácie programu rozvoja obce (PRO):

1. PRO je základným rozvojovým dokumentom obce, na ktorý sa musí prihliadať pri realizovaní všetkých rozvojových aktivít.
2. PRO je usmerňujúci dokument pre zámery a aktivity všetkých subjektov, ktoré pôsobia na území obce.
3. Za implementáciu PRO sú zodpovedné volené a výkonné orgány samosprávy obce.
4. Pravidlá realizácie PRO sú stanovené a verejne známe a celý proces je formalizovaný.
5. Odvetvové koncepcie/stratégie sú v súlade s PRO.
6. V každej činnosti rozvojového procesu sa zaistí účasť tých, ktorí „musia“ byť zainteresovaní a umožní účasť tých, ktorí „chcú“ byť zainteresovaní.

Pri realizácii cieľa a opatrení bude samospráva obce vystupovať podľa povahy opatrení a zainteresovanosti na ich plnení v štyroch pozíciách/rolách, resp. v ich kombinácii, a to ako:

1.	Realizátor	R	Realizuje aktivity s priamou zodpovednosťou (priamou kompetenciou).
2.	Iniciátor	I	Realizuje aktivity, ktoré sú prínosom pre plnenie cieľov rozvoja obce a sú, alebo majú byť realizované inými subjektmi, resp. tieto subjekty majú efektívnejšie a účinnejšie nástroje na ich plnenie.
3.	Partner	P	Vystupuje ako partner pri realizácii aktivít/projektov zameraných na plnenie cieľov rozvoja obce inými subjektmi.
4.	Koordinátor	K	Koordinuje činnosti a aktivity viacerých subjektov smerujúcich k plneniu spoločných cieľov.

2.2 Implementačný mechanizmus

Mechanizmus realizácie/implementácie obsahuje špecifické činnosti, ktorými sú:

- a) zostavenie a realizácia akčného plánu (AP),
- b) monitoring realizácie AP a vyhodnocovanie dosahovania cieľov stratégie,
- c) aktualizácia rozvojového dokumentu a jeho častí.

2.2.1 Zostavenie a realizácia Akčného plánu

Akčný plán (AP) je a má byť flexibilná/najflexibilnejšia časť rozvojového dokumentu obce a spracováva ho obecný úrad a jeho príslušné organizačné zložky (podľa organizačnej štruktúry) ako východisko k tvorbe rozpočtu obce.

Akčný plán pre prvý rok realizácie má obsahovať rozpracovanie aktivít až na konkrétne úlohy a jeho súčasťou môžu byť zadané projektové zámery, teda také aktivity, ktoré je možné realizovať prostredníctvom projektov aj s podporou externých finančných zdrojov. Každá aktivita/úloha majú byť priradené:

- **zodpovedný subjekt/gestor** na úrovni vedúceho pracovníka tej, ktorej organizačnej zložky obecného úradu, resp. na úrovni riaditeľa organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti obce,
- **spolupracujúce subjekty** (interné, externé),
- **doba realizácie** aktivity, resp. úlohy,
- **očakávaný výstup/y**,
- **potreba finančných zdrojov** rozdelená na vlastné a externé zdroje, vrátane ich popisu,
- **priemet do rozpočtu** samosprávy obce.

Akčný plán sa schvaľuje na úrovni obecného zastupiteľstva ako súčasť rozpočtu obce na príslušné obdobie. Takto konkrétne spracovaný akčný plán až do úrovne úloh, umožňuje obci čo najpresnejšie plánovať svoje kapacity (personálne, finančné, časové), pričom 1. rok realizácie AP je rozpracovaný najdetailnejšie a druhý až tretí rok je indikatívny.

Akčný plán rozvoja obce Spišské Tomášovce pre roky 2016 – 2022 (2025) s indikatívnym rozpočtom na vybrané kľúčové aktivity/projekty je uvedený v kapitole 3 tejto stratégie.

2.2.2 Monitoring, vyhodnotenie a aktualizácia PRO

Monitoring je priebežný proces, ktorý sleduje napĺňanie PRO cez plnenie akčného plánu (AP) a to na základe porovnania plánu a skutočnosti. Monitoruje sa:

- **vecné plnenie** (očakávané výstupy aktivít, plnenie úloh jednotlivých subjektov zapojených do aktivít AP ako aj neočakávané zmeny, ktoré majú vplyv na plnenie AP),
- **časové** napĺňanie aktivít,
- **finančné krytie.**

Odporúčame vykonávať monitoring na týchto úrovniach:

- úroveň starostu obce – v rámci príslušných opatrení a akčného plánu: 1 x ročne,
- úroveň obecného zastupiteľstva: 1 x ročne pred spracovaním návrhu na rozpočet na nasledujúce obdobie.

Vyhodnotenie je proces, ktorým sa bilancuje naplnenie stanoveného cieľa/cieľov rozvoja obce. V princípe sa realizuje po uplynutí doby, na ktorú bol PRO určený. Odporúča sa však tento krok realizovať raz za dva roky (aspoň raz v polovici daného obdobia), aby bolo možné identifikovať progres voči východiskovému stavu.

Záver z všetkých úrovní monitoringu a vyhodnotenia sú podkladom pre korekcie, doplnky a zmeny PRO.

Aktualizácia rozvojového dokumentu je organickou súčasťou jeho implementácie a vytvára z neho moderný, otvorený a flexibilný dokument. Súčasťou procesu aktualizácie je systematický zber a vyhodnocovanie podnetov od subjektov pôsobiacich na území obce, občanov obce, sledovanie prichádzajúcich príležitostí i hrozieb pre obec, ako aj výskyt nových skutočností, ktoré neboli známe v čase tvorby a zostavenia dokumentu. Zodpovedným za tento proces je starosta obce. Periodicita zvažovania aktualizácie je minimálne raz za rok (súčasne s monitoringom a vyhodnocovacím procesom) a v prípade potreby (odborný, legislatívny, politický, strategický podnet) aj častejšie. Zmeny (doplnenia, vyňatia, zmeny obsahu stratégie a pod.) budú schvaľované na úrovni obecného zastupiteľstva.

2.2.3 Indikatívny finančný plán rozvoja obce 2016 – 2022 (2025)

Indikatívny finančný plán, ktorý je súčasťou Akčného plánu 2016 – 2022 (2025) pre zabezpečenie realizácie PRO obce Spišské Tomášovce na roky 2016 - 2022 (2025) vychádza z:

- z odhadu disponibilných vlastných zdrojov obce (VZ) a finančných možností obce,
- z príležitostí získania externých zdroj z EÚ fondov (EÚ) v rokoch 2014 – 2020 (2022), či iných externých finančných zdrojov.

Pri finančnej kalkulácii rokov 2016-2017 (2018) boli sumy počítané na základe identifikovaných reálne plánovaných aktivít Akčného plánu pre dané obdobie.

Tab. 3: Indikatívny finančný plán 2016-2022 (2025) v EUR

Opatrenia	2016 - 2018	2019 - 2020	2021 - 2022	2016-2022 (2025)
Opatrenie č.1.1	26 000	12 000	100 000	138 000
Opatrenie č.1.2	100 000	200 000	450 000	750 000
Opatrenie č.1.3	-	50 000	70 000	120 000
Opatrenie č.2.1	600 000	750 000	1 650 000	3 000 000
Opatrenie č.2.2	23 000	220 000	10 000	253 000
Opatrenie č.2.3	20 000	30 000	350 000	400 000
Opatrenie č.2.4	43 000	178 000	618 000	839 000
Opatrenie č.2.5	10 000	10 000	380 000	400 000
Opatrenie č.3.1	10 000	60 000	70 000	140 000
Opatrenie č.3.2	-	-	500 000	500 000
Spolu	832 000	1 510 000	4 198 000	6 540 000

3 AKČNÝ PLÁN ROZVOJA OBCE 2016 – 2022 (2025)

Akčný plán 2016 – 2022 (2025) predstavuje výber kľúčových aktivít, ktoré majú charakter projektových zámerov/projektov (nie bežných činností obce), a ktoré:

- a) sú v súlade s územným plánom obce (návrh ÚP 2015),
- b) sú súčasťou rozpočtu roku 2016 (Akčný plán, ako súčasť PHSR je spracovaný po schválení rozpočtu obce na rok 2016, ktorý bol schvaľovaný v závere roku 2015),
- c) kontinuálne pokračujú ako neukončené aktivity z predchádzajúceho obdobia,
- d) sú plánované ako nové vyplývajúce zo stratégie rozvoja obce 2016 – 2022 (2025),
- e) sú už pripravenými projektmi s plánom uchádzania sa o externé zdroje pre ich financovanie.

Indikatívny finančný plán na obdobie rokov 2016 – 2022 (2025) je nasledovný:

- pre roky 2016 - 2018 spolu za všetky plánované aktivity podľa jednotlivých opatrení spolu 832 000 EUR,
- pre rok 2019 - 2020 spolu 1 510 000 EUR,
- pre rok 2021 – 2022 (2025) spolu 4 198 000 EUR.

Rok 2016 - 2018 sú, okrem realizovaných aktivít, aj rokmi prípravy väčších investícií pre nasledujúce obdobie. Najvyššiu plánovanú položku predstavuje v plánovanom období Opatrenie 2.1 so zameraním na rozvoj bývania (najmä IBV) a to takmer polovicu celkovo plánovaných finančných zdrojov - vo výške 3000 tis. EUR, nasleduje Opatrenie 2.4 so zameraním na sociálne služby s realizáciou investícií v tejto oblasti - vo výške cca 840 tis. EUR a Opatrenie 1.2 – komunikácie a dostupnosť vo výške 750 tis. EUR.

Celkovo je indikatívny finančný plán na roky 2016 – 2022 (2025) vo výške 6 540 000 EUR, avšak väčšina zdrojov je plánovaných z externých zdrojov EÚ a časť aktivít budú realizovať iné subjekty na území obce. Pri 5 % povinnom spolufinancovaní (pri realizácii aktivít z externých zdrojov EÚ) to predstavuje pre Obec Spišské Tomášovce cca 330 000 EUR (ročne cca 30 – 50 tis. EUR).

V Akčnom pláne sú vybrané aktivity, ktorých realizátorom je najmä priamo Obec Spišské Tomášovce a sú zhrnuté v nasledovnej tabuľke:

Tab. 4: Vybrané aktivity obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025):

P.č.	Aktivita (stručný popis)	Partneri	Plánované financie (tis. €)				Predpokladaný zdroj financovania (vlastné, OP EÚ, štátne, PPP, iné)	Poznámka
			2016 - 2018	2019 - 2020	2021 - 2022	Spolu		
Opatrenie 1.1: Vytvorenie nových pracovných príležitostí najmä v činnostiach obce a v spolupráci s podnikateľským sektorom								
1.	Výstavba Infocentra v stredisku CR Čingov v súlade s ÚP	Správa NP Slovenský raj, OOCR Slovenský raj & Spiš	20	10	100	130	RO, EÚ	2016/2017 etapa vysporiadania pozemkov a príprava PD a ŽoNFP/grantu
2.	Využitie turistickej ubytovne (alternatívne posúdenie využitia TU)		3	-	-	3	RO	Vypracovanie podnikateľského zámeru (alternatívy využitia), následne zakomponovanie do PHSR obce.
3.	Založenie obecného sociálneho podniku (I etapa: analýza možnosti a podnikateľský plán)		3	-	-	3	RO	Vypracovanie podnikateľského zámeru (alternatívy využitia), následne zakomponovanie do PHSR obce.
4.	Vzdelávanie volených a výkonných predstaviteľov obce v oblasti rozvojových činností		0	2	0	2	RO a grantové zdroje	Podpora realizácie PHSR 2016 – 2022 (2025).
Spolu za opatrenie			26	12	100	138		
Opatrenie 1.2: Zlepšenie dostupnosti obce a Slovenského raj ako predpokladu rozvoja obce i turistickej destinácie Slovenský raj								
1.	Rekonštrukcia miestnych komunikácií (v r. 2016 ulice Smižianska a Hrabušická)		100	200	200	500	RO, EÚ	Celkom plánovaná aktivita na spolu 1 mil. EUR s pokračovaním v ďalších rokoch
2.	Výstavba cesty Ukrajina (účelová miestna komunikácia a cyklocesta)	Susedné obce, Mikroregión Slovenský raj, OOCR Slovenský raj & Spiš	-	-	250	250	EÚ a kofinancovanie Obec z RO	Prípravná etapa (pozemky a PD, inžinierska činnosť); Investícia za celkom spolu 1 mil.EUR, z toho Obec Sp.Tomášovce cca 250 tis.; Projekt podáva Euroregión Tatry v spolupráci s obcami.
Spolu za opatrenie			100	200	450	750		
Opatrenie 1.3: Využitie a zhodnotenie prírodného a kultúrneho potenciálu, ako aj majetku obce, pre vznik novej ponuky a produktov vo vidieckom cestovnom ruchu (v prospech rozvoja služieb v CR a následne i zvýšenia zamestnanosti)								
1.	Rekonštrukcia kováčskej vyhne	Verbum Bonum, o.z	-	20	-	20		Realizátor Verbum Bonum, o.z, obec ako partner projektu
2.	Pestovanie liečivých bylín	Verbum Bonum, o.z	-	20	10	30		Realizátor Verbum Bonum, o.z, obec ako partner projektu
3.	Obnova astrologických hodín	Verbum Bonum, o.z	-	10	10	20		Realizátor Verbum Bonum, o.z, obec ako partner projektu
4.	Obnova Tomášovského rybníka	Správca rybníka	-		50	50	EÚ, resp. iné externé zdroje	Realizátor – správca rybníka, obec ako partner projektu
Spolu za opatrenie			-	50	70	120		
Opatrenie2.1: Príprava podmienok pre rozvoj bývania v obci a výstavba rodinných domov a bytov v súlade s územným plánom								
1.	Príprava lokalít pre IBV v súlade s ÚP (lokality Za humnami, rozšírenie ulíc Smižianska a J. Sklenára)		600	750	1 650	3000		
Spolu za opatrenie			600	750	1650	3000		
Opatrenie 2.2: Rekonštrukcia a dobudovanie technickej infraštruktúry								
1.	Výstavba ČOV v časti Hadušovce		-	200	-	200	EÚ, externé zdroje, kofinancovanie RO	
2.	Dobudovanie kamerového systému		-	10	-	10	Štátne zdroje- MV	

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE SPIŠSKÉ TOMÁŠOVCE 2016 – 2022 (2025)

							SR, RO	
3.	Rekonštrukcia rozhlasu		13	-	-	13	RO	
4.	Rekonštrukcia a dobudovanie osvetlenia		10	10	10	30	EÚ, RO	
Spolu za opatrenie			23	220	10	253		
Opatrenie 2.3: Skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania detí a rekonštrukcia, dostavba a modernizácia tomu prislúchajúcej infraštruktúry a vybavenia								
1.	Výstavba novej MŠ		20	30	200	250	RO, EÚ	2016/2017 etapa vysporiadania pozemkov a príprava PD a ŽoNFP/grantu
2.	Výstavba novej telocvične		-	-	150	150	EÚ, RO	
Spolu za opatrenie			20	30	350	400		
Opatrenie 2.4: Zavedenie nových sociálnych služieb a komunitných činností a realizácia tomu prislúchajúcej infraštruktúry a vybavenia								
1.	Zriadenie denného stacionára		25	10	-	35		Ako súčasť projektu výstavby MŠ (viď. aktivita 2.3 -1)
2.	Rozšírenie opatrovateľskej služby		12	12	12	36	EÚ a RO (5% spolufinancovan.)	Projekt OP ĽZ 2016 – 2023
3.	Výstavba komunitného centra		-	150	100	250	EÚ a RO (5% spolufinancovan.)	Projekt OP ĽZ 2016 – 2023
4.	Aktualizácia projektu „Dom sociálnych služieb“ rekonštrukcia a výstavba		-	-	500	500	EÚ a RO (5% spolufinancovan.)	Príprava žiadosti o NFP
5.	Terénna sociálna práca 1 + 1		6	6	6	18	EÚ, RO	Projekt OP ĽZ 2016 – 2023
Spolu za opatrenie			43	178	618	839		
Opatrenie 2.5: Zintenzívnenie kultúrneho a spoločenského života, vytvorenie podmienok pre aktívny voľný čas								
1.	Dobudovanie športovísk – ihrisko za Turistickou ubytovňou vrátane oplatenia		10	10	120	140		
2.	Amfiteáter + obslužný objekt		-	-	200	200	EÚ, RO	
3.	Rekonštrukcia zvonice na Zvonárskej ul.		-	-	10	10	EÚ, granty	Pietne miesto
4.	Rekonštrukcia KD (prípravná etapa)		-	-	50	50	RO	Prípravná etapa, projektová príprava, žiadosť o NFP
Spolu za opatrenie			10	10	380	400		
Opatrenie 3.1: Zvýšenie čistoty a estetizácia obce								
1.	Revitalizácia verejných priestranstiev – realizácia centrálneho parku	Verbum Bonum Vysoké školy	10	10	20	40	RO, granty	Suma bude spresnená na základe vypracovaného návrhu/projektu
2.	Bioplynová stanica (v nadväznosti na štátne kompostovania bioodpadov aj z verejnej zelene)	PD Čingov	-	-	-	-	-	Investor súkromná spoločnosť v spolupráci s PD Čingov
3.	Zberný dvor na veľkoobjemové odpady		-	50	50	100	EU, RO	Projekt OP KŽP
Spolu za opatrenie			10	60	70	140		
Opatrenie 3.2: Zvýšenie ekologickej stability územia obce a adaptácie obce na dopady zmeny klímy								
1.	Regulácia Tomášovského potoka (vrátane výstavby suchého poldra) v súlade s ÚP obce		-	-	500	500	EÚ, RO (povinné spolufinancovan.)	Investor - Obec cez externé zdroje
Spolu za opatrenie			-	-	500	500		
SPOLU (v danom roku)			2016 - 2018	2019 - 2020	2021- 2022	Celkom spolu 2016 – 2022		
			832	1510	4198	6 540 000 EUR		

4 ZÁVER

Obec Spišské Tomášovce tvorbou PHSR 2016 – 2022 (2025) systematicky plánuje rozvoj svojej obce v súlade s programovým obdobím EÚ na roky 2014 – 2020.

Obec Spišské Tomášovce aktívne vytvára možnosti pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu ako súčasť destinácie Slovenský raj.

Obec Spišské Tomášovce svojim systematickým prístupom k tvorbe a realizácii plánov rozvoja obce je na svojom území príspevkom rozvoja Košického samosprávneho kraja (PSK), ktorého je súčasťou. PHSR obce Spišské Tomášovce 2016 – 2020 (2025) je spracovaný v súlade s návrhom PHSR KSK 2016 – 2020.

Výzvou pre **Obec Spišské Tomášovce** je intenzívnejšia a cielená komunikácia a spolupráca s obyvateľmi obce, s neziskovým sektorom a podnikateľmi v prospech rozvoja obce.

Obec Spišské Tomášovce schvaľuje PHSR obce na roky 2016 – 2022, výhľadovo do roku 2025, a s cieľom lepšieho spravovania rozvoja obce bude plniť jeho ciele, opatrenia, aktivity v súlade s navrhnutým implementačným mechanizmom.

Návrh na uznesenie obecného zastupiteľstva:

Obecné zastupiteľstvo v Spišských Tomášovciach

1. **Schvaľuje** Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2022 (2025) podľa predloženého návrhu.
2. **Ukladá:**
  - a) dopracovať akčný plán pre rok 2017, indikatívne pre rok 2018, ako podklad k tvorbe rozpočtu obce,
  - b) predložiť PHSR obce Spišské Tomášovce na posúdenie v súlade so Zák. č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie.
  - c) Monitorovať, vyhodnocovať a aktualizovať PHSR Spišské Tomášovce v súlade s mechanizmom implementácie spracovanom v rozvojovom dokumente.

V Spišských Tomášovciach, dňa 12. mája 2016

Mgr. Zuzana Nebusová
Starostka obce

5 PRÍLOHA Č. 1 - ANALYTICKÁ ČASŤ

Profil a analytická časť Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Spišské Tomášovce na roky 2016-2022 (2025) je základným východiskom pre definovanie stratégie rozvoja obce „**Spišské Tomášovce 2025**“ na stanovené plánovacie obdobie.

Analytická časť obsahuje základný popis stavu obce v jednotlivých oblastiach rozvoja obce a života ľudí s dátami a informáciami najmä k 31. 12. 2014, a to aj v trendoch za posledných 4 – 5 rokov, v demografii a základných charakteristikách obce a za každú rozvojovú oblasť:

1. **Hospodársky a ekonomický rozvoj**
2. **Dopravná a technická infraštruktúra**
3. **Životné prostredie**
4. **Cestovný ruch**
5. **Školstvo a vzdelávanie**
6. **Sociálne služby a zdravotná starostlivosť**
7. **Bývanie**
8. **Kultúra, šport a prislúchajúca infraštruktúra**
9. **Bezpečnosť občanov a návštevníkov obce**

Významnou súčasťou analytickej časti a „oknom“ do definovania stratégie sú **SWOT analýzy** (analýza vnútorného prostredia obce, teda silných a slabých stránok rozvoja obce, ako aj analýza vonkajšieho prostredia, teda príležitostí a ohrození) spracované pre každú rozvojovú oblasť/sektor samostatne.

5.1 Základné charakteristiky obce Spišské Tomášovce

5.1.1 Poloha a dostupnosť obce

Obec Spišské Tomášovce sa nachádza v okrese Spišská Nová Ves a je Košického kraja. Spišské Tomášovce ležia v blízkosti troch okresných miest - Spišská Nová Ves v Košickom kraji a Poprad a Levoča v Prešovskom kraji. Obec susedí s katastrálnymi územiami obcí Letanovce (Z), Spišský Štvrtok (S), Smižany (V).

Obec Spišské Tomášovce je so svojimi strediskami cestovného ruchu Čingov a Ďurkovec súčasťou Národného parku Slovenský raj (severná časť územia) a nachádza v západnej časti Hornádskej kotliny v údolí Tomášovského potoka.

Obec pozostáva z pôvodne dvoch obcí Spišské Tomášovce a Hadušovce, ktoré dnes tvoria jednu obec. Hranica medzi jednotlivými časťami je tvorená železničnou traťou.

5.1.2 Základné charakteristiky obce

Názov obce	Spišské Tomášovce
Názov okresu	Spišská Nová Ves
Názov kraja	Košický
Prvá písomná zmienka o obci	1 229
Rozloha obce v ha	1 362
Počet obyvateľov	1919 (k 31. 12. 2015)
Hustota obyvateľstva na 1 ha územia	1,41
PSČ	052 01
Telefónne smerové číslo	053

5.1.3 Prierez históriou obce

Najstaršie dejiny obce

Rozsiahly archeologický výskum lokality sa začal v roku 1975 (v súvislosti so začatím výstavby športového areálu). Historické artefakty - kamenné nástroje a pozostatky hlinených nádob, ktoré boli archeológmi objavené v Hadušovciach, v Čertovej jaskyni a v súčasných Spišských Tomášovciach sú dôkazom toho, že obec a okolitý chotár boli osídlené už v dobe kamennej. Ďalšie nálezy - šperky z bronzu (náhrdelník, spona a ihlica) – zanechali stopy po živote miestnych obyvateľov v dobe bronzovej. Na hranici dnešných katastrov Tomášoviec, Smižian a na Čingove sa nachádzalo významné slovanské hradisko, opevnené valom s drevenými zrubovými komorami vyplnenými hlinou so šírkou až 3,5 metra. Na vnútornej ploche hradiska bolo odkrytých niekoľko desiatok obydlí i hospodárskych budov, kde boli nájdené pozostatky keramiky, predmety dennej potreby, časti výzbroje, ozdoby a

šperky. Hradisko malo významnú hospodársku a správnu funkciu. K jeho zničeniu došlo pravdepodobne násilím v prvej polovici 9. storočia. Slovanské osídlenie však preživalo naďalej i po zániku Veľkej Moravy.

Počiatky obce

Obec Spišské Tomášovce založil Tomáš, syn Botu (Botch), po ktorom nesie pomenovanie. Tomáš na prelome 12. a 13. storočia na neobrábanej ploche vybudoval dve veľké dediny - dnešné Spišské Tomášovce a Arnutovce, ktoré sa nazývali Veľké a Malé Tomášovce.

- **1217** - kráľ Ondrej II. z rodu Arpádovcov vymenil Tomášovi jeho zem, ktorú vlastnil na Spiši, za zem v Novohradskej stolici nazývanú Lengend.
- **1229** - prvá písomná zmienka o názve obce Spišské Tomášovce. Obec sa po prvý krát spomína ako Villa Thome. V historickej listine vojvoda Koloman, syn Ondreja II., potvrdzuje udelenie štyroch popluzí zeme vyňatej z Tomášoviec bratom Donovi a Matejovi, synom Rugasa, ktorí založili dnes už neexistujúcu dedinu Matiašovce. Z tej doby sa nezachovalo viacero obcí - Urbanovce, Ďurkovec, Turník. Obce Hadušovce a Tiba dnes územne patria k Spišským Tomášovciam.
- **Začiatok 14. storočia** - V susedstve Tomášoviec bolo viacero tzv. kopijníckych dedín. Spišské Tomášovce nikdy neboli kopijníckou dedinou. Patrili kráľovi.
- **1241-1242** - Uhorsko zasiahlo vpád Tatárov. Časť obyvateľov sa utiahla na Skalu útočiska, kde bol neskôr vybudovaný kartuziánsky kláštor. Obyvateľstvo Spiša bolo zdecimované a na pozvanie panovníka Bela IV. prichádzali do Uhorska cudzí osadníci, najmä nemeckí, ktorí pomáhali osídľovať uvoľnené dediny, prípadne zakladali nové osady. Od panovníka dostali rozsiahle výsady, ktoré neboli udeľované jednotlivým sídlam, ale celej komunite známej pod názvom Spoločenstvo spišských Sasov.
- **1317** - medzi sídlami Spoločenstva spišských Sasov sú spomínané Spišské Tomášovce.
- **1415** - časť obce získali do vlastníctva kartuziáni zo Skaly útočiska. Neskôr vlastnili celú obec.
- **1543** - po zničení kláštora a odchode mníchov dedina pripadla opäť panovníkovi.
- **1550** - Ferdinand I. obec daroval Spišskej Kapitule. Čiastočne sa dedina dostala aj do vlastníctva panstva Spišského hradu.
- **1443, 1453, 1643, 1656** – obec aj celý Spiš postihovali zemetrasenia.
- **1473, 1540, 1551, 1585 a 1616** - nedostatok vlahy, suchá a následná slabá úroda spôsobovala hladomor.
- **1831** - Uhorsko a tým aj Spiš zasiahla epidémia cholery.

Novovek a súčasnosť

- **1871** – výstavba železnice poskytovala zamestnanie obyvateľom obce, ktorí sa tradične zaoberali poľnohospodárstvom a v období I. ČSR pracovali v okolitých lesoch.
- **1890** - vybudovaná jednotriedna Rímskokatolícka ľudová škola a v roku **1933** bola zriadená samostatná Obecná ľudová škola. Obe školy sa zlúčili a vytvorili trojtriednu Rímskokatolícku ľudovú školu. Po vypuknutí Slovenského národného povstania bola škola obsadená nemeckými a maďarskými vojskami (1944).
- Obec Spišské Tomášovce bola po druhej svetovej vojne oslobodená **27. januára 1945**.

- **1951** - riaditeľ školy František Merva založil športový klub „Sokol Čingov Spišské Tomášovce“ a úspešne presadzoval telefonizáciu obce. Slávnostné otvorenie súčasnej budovy školy bolo v roku **1971**.
- **1955** - založené Jednotné roľnícke družstvo v Hadušovciach (časť terajších Spišských Tomášoviec) a v roku **1959** v Tomášovciach. Začiatkom 60. rokov sa obe družstvá zlúčili.
- **Od 50. rokov** bol v obci:
  - zavedený obecný rozhlas,
  - vybudované futbalové ihrisko a založené futbalové mužstvo,
  - vybudovaný kultúrny dom a obecné kino,
  - fungujúce ochotnícke divadlo pod vedením miestnych učiteľov,
  - vybudovaný dom smútku, upravené oplotenie cintorína,
  - otvorená turistická ubytovňa.
- **V 90. rokoch** bola zrealizovaná:
  - rekonštrukcia kostola, oltára a vyčistenie organa,
  - plynifikácia obce,
  - vybudovaná čistička odpadových vôd.
- **2002** – vydaná monografia „Spišské Tomášovce jedna z najstarších obcí Spiša“, autor rodák z Tomášoviec Peter Špic.

Staré a cudzie názvy obce

- 1229 Villa Thome
- 1261 (due ville) Thamasy
- 1265 Thomasy, Tamasy, Minor Tamasy, Inferior Tamasy
- 1317 Kis, Nag Tamassy
- 1565 Tomesdorff
- 1773 Tomassowcze
- 1927 Spišské Tomášovce
- *Nemecký názov:* Tomsdorf, Thomsdorf
- *Maďarský názov:* Tamásfalu, Szepestamásfalu

Zdroj informácií: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.spissketomasovce.sk

5.1.4 Symboly obce

Zdroj: Heraldický register Slovenskej republiky V., Ministerstvo vnútra SR, Matica slovenská, 2006

V červenom štíte na zelenom bezkrídlom polmesiacovitom položenom drakovi zlatým lúčovitým nimбом obklopená, na zlatom tróne sediaci striebornoodetá zlatokorunovaná zlatonimbá Madona v

pravici pred sebou so zlatým ľaliovitým žezlom, ľavicou k sebe vinúca strieborného zlato korunovaného zlatonimbého Ježiška, pravickou držiaceho zlaté zemske jablko. Mariánska symbolika podľa odtlačku pečatidla obce z roku 1703.

5.2 Demografia

Časť Demografia predstavuje vývoj charakteristík obyvateľstva v obci Spišské Tomášovce. Tabuľky a grafy zobrazujú informácie o obyvateľoch obce, rozdelenie obyvateľov je podrobne charakterizované v jednotlivých kategóriách.

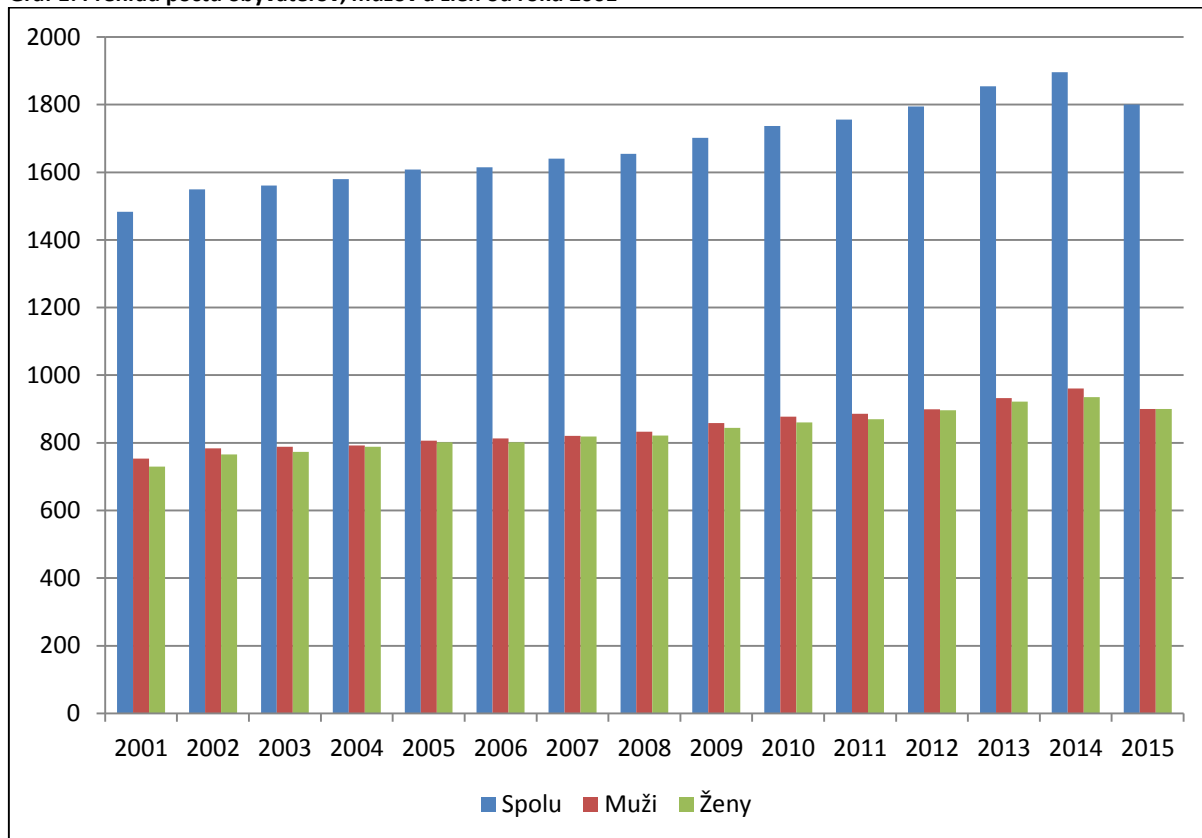
5.2.1 Vývoj počtu obyvateľov obce

Ako vo viacerých obciach na Spiši, tak aj v obci Spišské Tomášovce má počet obyvateľov s miernym kolísaním stúpajúcu tendenciu. Oproti roku 2001 (1483 obyvateľov) žije v súčasnosti v obci o 436 obyvateľov viac (1919 obyvateľov). V Spišských Tomášovciach je pomerne vyrovnaný počet mužov a žien. Aj keď mužov je stále priemerne viac (o 12 ako žien). V roku 2007 bol počet mužov vyšší iba o 2 osoby a v roku 2014 bolo až o 26 mužov viac.

Tab. 5: Počet obyvateľov, mužov a žien od roku 2001

Rok	Spolu	Muži	Ženy
2001	1483	753	730
2002	1550	784	766
2003	1561	788	773
2004	1580	792	788
2005	1608	806	802
2006	1615	813	802
2007	1640	821	819
2008	1655	833	822
2009	1702	858	844
2010	1737	877	860
2011	1756	886	870
2012	1795	899	896
2013	1854	932	922
2014	1896	961	935
2015	1919	967	952

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

Graf 1: Prehľad počtu obyvateľov, mužov a žien od roku 2001

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

5.2.2 Skladba obyvateľstva obce

Skladba obyvateľstva je v nasledujúcom texte rozdelená do jednotlivých kategórií - pohlavie, vek, národnosť, vierovyznanie, a vytvára tak celkový obraz o zmenách, stúpajúcich a klesajúcich trendoch za posledné roky v oblasti demografie obce.

5.2.2.1 Skladba obyvateľstva podľa pohlavia a veku

Podľa údajov z posledného sčítania obyvateľov v roku 2011 je zrejmé, že z celkového počtu 1734 obyvateľov, najväčšiu skupinu tvorí skupina 521 obyvateľov vo veku 30 až 49 rokov a to v skupine mužov (280) aj žien (241). Nasledujú vekové skupiny 15 až 29 rokov so 453 obyvateľmi, veková skupina 0 až 14 rokov s 391 obyvateľmi, veková skupina 50 až 64 rokov s 241 obyvateľmi. Najmenšie skupiny tvoria vekové skupiny 65-84 rokov (121 obyvateľov) a osoby nad 85 rokov, ktorú tvorí 6 žien a jeden muž. V porovnaní s okresom Spišská Nová Ves sú vekové skupiny zastúpené v približne rovnakom pomere. Hlavné vekové skupiny sú vymedzené podľa vzťahu obyvateľstva k ekonomickej aktivite približnými vekovými hranicami vyjadrujúcimi potenciálny začiatok a potenciálny koniec

ekonomickej aktivity. Najväčšiu skupinu v okrese, ako aj v obci, tvoria obyvatelia v produktívnom veku (15 až 64 rokov – 1215 osôb), nasleduje predproduktívny vek (0 až 14 rokov – 391 osôb) a najmenšiu skupinu tvoria obyvatelia v poproduktívnom veku (nad 65 rokov – 128 osôb).

Tab. 6: Prehľad počtu obyvateľov podľa pohlavia a veku po SOBD v roku 2011

Spišské Tomášovce	Muži						Ženy					
	spolu	slobodní	ženatí	rozvedení	ovdovení	nezistení	spolu	slobodné	vydaté	rozveden	ovdovené	nezistené
0 - 2	54	54	0	0	0	0	38	38	0	0	0	0
3 - 4	30	30	0	0	0	0	18	18	0	0	0	0
5	9	9	0	0	0	0	8	8	0	0	0	0
6 - 9	45	45	0	0	0	0	57	57	0	0	0	0
10 - 14	67	67	0	0	0	0	65	65	0	0	0	0
15	12	12	0	0	0	0	15	15	0	0	0	0
16 - 17	27	27	0	0	0	0	39	39	0	0	0	0
18 - 19	30	30	0	0	0	0	24	24	0	0	0	0
20 - 24	76	53	7	0	0	16	80	49	20	1	0	10
25 - 29	87	43	31	1	0	12	63	24	31	1	0	7
30 - 34	60	19	25	2	0	14	58	9	39	2	0	8
35 - 39	84	20	54	4	0	6	84	6	59	6	0	13
40 - 44	76	16	56	4	0	0	54	5	44	5	0	0
45 - 49	60	15	43	2	0	0	45	4	35	3	3	0
50 - 54	45	4	34	3	4	0	50	4	38	2	6	0
55 - 59	40	6	31	3	0	0	34	0	28	2	4	0
60 - 64	29	2	20	5	2	0	43	4	18	4	17	0
65 - 69	18	1	12	3	2	0	18	0	11	2	5	0
70 - 74	13	2	8	0	3	0	22	0	8	4	10	0
75 - 79	11	0	8	0	3	0	18	2	3	2	11	0
80 - 84	4	1	3	0	0	0	17	1	2	0	14	0
85 +	1	0	0	0	1	0	6	0	0	0	5	1
Spolu	87	45	33	27	15	48	85	37	33	34	75	39

Zdroj: SODB 2011

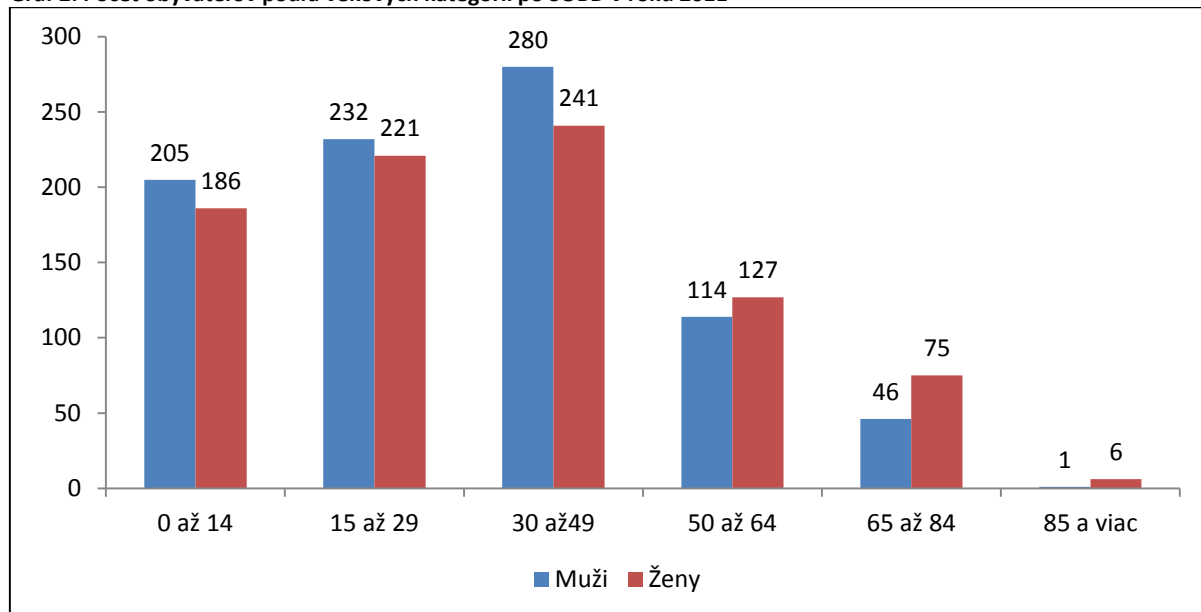
Tab. 7: Rozdelenie obyvateľov podľa vekových kategórií po SOBD v roku 2011

	Vekové kategórie					
	do 15 r.	15-29	30-49	50-64	65-84	85 a viac
Okres Spišská Nová Ves						
muži	10239	11897	14091	8251	3477	220
ženy	9743	11465	13325	8698	5528	530
spolu	19982	23362	27416	16949	9005	750
Obec Spišské Tomášovce						

muži	205	232	280	114	46	1
ženy	186	221	241	127	75	6
spolu	391	453	521	241	121	7

Zdroj: SODB 2011

Graf 2: Počet obyvateľov podľa vekových kategórií po SOBD v roku 2011

Zdroj: SOBD, 2011

5.2.2.2 Skladba obyvateľstva podľa národnosti

V obci Spišské Tomášovce sa prevažná väčšina obyvateľov hlási k slovenskej národnosti, podľa výsledkov ostatných troch SODB. Druhou najväčšou skupinou bola národnosť rómska. Rómsku národnosť definoval v roku 1991 počet do 6 % (71 osôb) z celkového počtu 1224 obyvateľov, v roku 2001 počet do 10 % (143) z celkového počtu 1517 obyvateľov, v roku 2011 počet do 14 % (241) z celkového počtu 1734 obyvateľov. Je možné sledovať stúpajúci počet obyvateľov hlásiacich sa k rómskej národnosti približne o 4% za každých 10 rokov.

Tab. 8: Skladba obyvateľstva podľa národnosti (z SOBD 1991, 2001 a 2011)

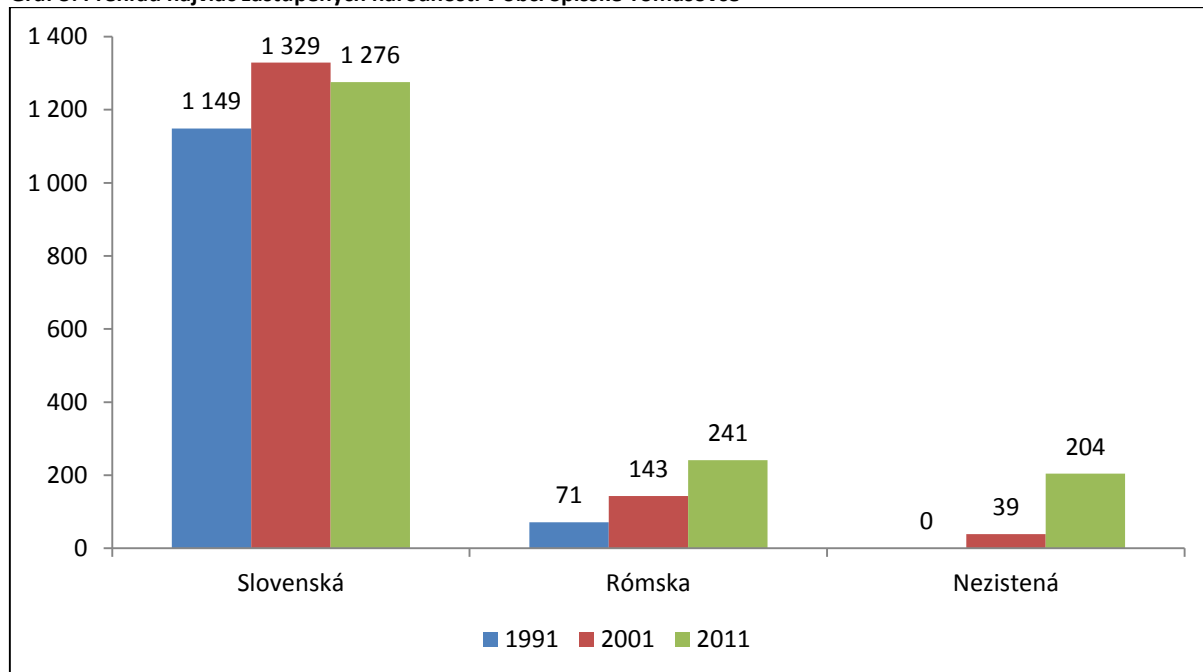
Národnosť	1991			2001			2011		
	Muži	Ženy	Spolu	Muži	Ženy	Spolu	Muži	Ženy	Spolu
Slovenská	579	570	1 149	667	662	1 329	649	627	1 276
Maďarská	0	0	0	1	0	1	0	1	1
Rómska	40	31	71	76	67	143	115	126	241
Rusínska	1	0	1	0	0	0	1	3	4
Česká	1	1	2	1	2	3	0	3	3
Nemecká	0	0	0	0	1	1	0	1	1
Poľská	0	1	1	0	0	0	1	0	1
Ruská	0	0	0	0	1	1	0	1	1

Iná	0	0	0	0	0	0	2	0	2
Nezistená	0	0	0	19	20	39	110	94	204
Spolu	621	603	1224	764	753	1 517	878	856	1 734

Zdroj: Obecny úrad Spišské Tomášovce, SOBD 1991, 2001, 2011

Graf 3: Prehľad najviac zastúpených národností v obci Spišské Tomášovce

Zdroj: Obecny úrad Spišské Tomášovce, SOBD 1991, 2001, 2011

Najpočetnejšiu skupinu pri rozdelení obyvateľov podľa národností tvoria v Spišských Tomášovciach obyvatelia slovenskej národnosti (v roku 2011 73,6 % z celkového počtu obyvateľov). Druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria obyvatelia rómskej národnosti (v roku 2011 13,9 % z celkového počtu obyvateľov).

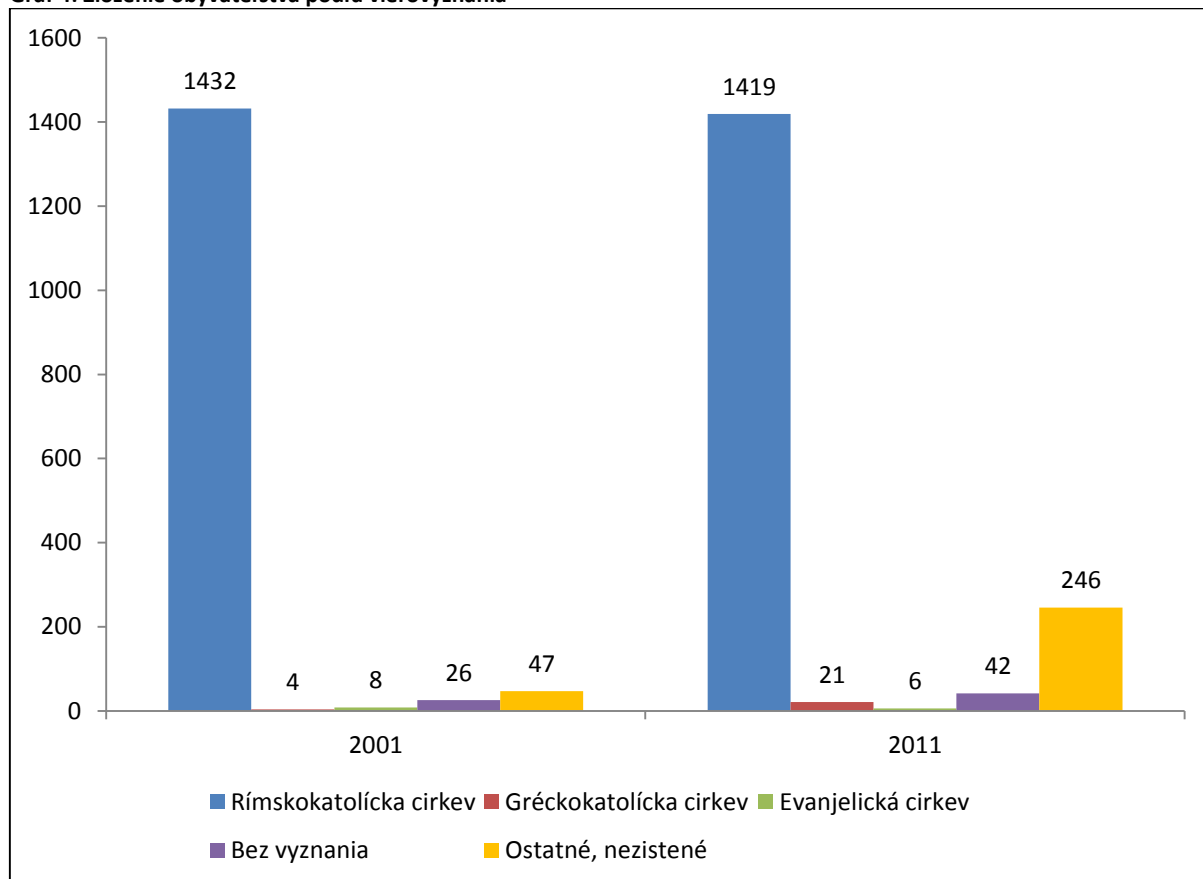
Tab. 9: Vývoj počtu obyvateľov žijúcich v rómskych osadách/lokalitách

Rok	Počet obyvateľov				
	2009	2010	2011	2012	2013
Spišské Tomášovce	665	677	685	698	707
Spolu v obciach Slovenského raja	6647	-	-	-	7 670

Zdroj: Obce v Slovenskom raji

5.2.2.3 Skladba obyvateľstva podľa vierovyznania

Obyvateľstvo v obci Spišské Tomášovce je podľa vierovyznania historicky zložené najmä z príslušníkov rímskokatolíckej cirkvi. Len veľmi malú skupinu (do 2 %) tvoria veriaci iných náboženstiev a obyvatelia bez vyznania.

Graf 4: Zloženie obyvateľstva podľa vierovyznania

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, SODB 2001, 2011

Tab. 10: Skladba obyvateľstva podľa náboženského vyznania

	Rímskokatolícka cirkev	Gréckokatolícka cirkev	Evanjelická cirkev a. v.	Bez vyznania	Ostatné, nezistené
2001	1432	4	8	26	47
2011	1419	21	6	42	246

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, SODB 1991, 2001, 2011

5.2.2.4 Prirodzený prírastok obyvateľstva

Na Slovensku je v posledných rokoch zaznamenaný znižujúci sa prirodzený prírastok obyvateľstva a demografické starnutie populácie. V obci Spišské Tomášovce je za posledných 5 rokov priemerný prirodzený prírastok obyvateľstva 19 osôb.

Tab. 11: Prirodzený prírastok obyvateľstva okresu Spišská Nová Ves a obce Spišské Tomášovce

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Okres Spišská Nová Ves						
spolu	592	701	668	605	550	572
Obec Spišské Tomášovce						
spolu	12	22	19	20	24	8

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

V okrese Spišská Nová Ves môžeme tiež pozorovať mierne znížený počet narodených. Od roku 2010 do roku 2014 sa počet narodených postupne znížil o 200 osôb. Počet narodených obyvateľov obce Spišské Tomášovce sa od roku 2010 ustálil na približne 30 narodených ročne. K 1. 11. 2015 bolo v obci zaregistrovaných 11 narodených obyvateľov.

Tab. 12: Prehľad počtu narodených obyvateľov okresu Spišská Nová Ves a obce Spišské Tomášovce

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Okres Spišská Nová Ves						
spolu	1343	1508	1466	1350	1340	1309
Obec Spišské Tomášovce						
spolu	20	34	31	28	34	19

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

Tab. 13: Prehľad počtu zomretých obyvateľov okresu Spišská Nová Ves a obce Spišské Tomášovce

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Okres Spišská Nová Ves						
spolu	751	807	798	745	790	737
Obec Spišské Tomášovce						
spolu	11	12	12	8	10	11

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

Pri prehľade počtu zomrelých v okrese Spišská Nová Ves je možné sledovať mierny pokles. Oproti roku 2010 sa počet zomretých znížil z hodnoty 807 až na hodnotu 737 osôb v roku 2014. V obci Spišské Tomášovce sa ustálil počet zomretých približne na hodnote 11 v priebehu jedného roka.

5.2.2.5 Migrácia obyvateľstva

Tab. 14: Pristávaní obyvatelia (na trvalý pobyt) do okresu SNV a do obce Spišské Tomášovce

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Okres Spišská Nová Ves						
spolu	480	450	456	474	416	561
Obec Spišské Tomášovce						
spolu	29	38	46	44	49	53

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

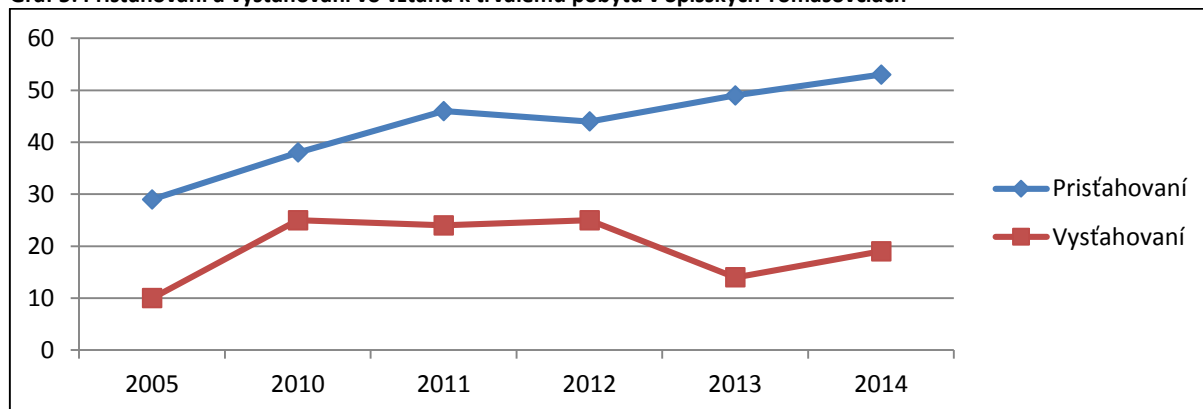
Tab. 15: Vystávaní obyvatelia (z trvalého pobytu) z okresu SNV a z obce Spišské Tomášovce

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Okres Spišská Nová Ves						
spolu	685	696	697	697	692	782
Obec Spišské Tomášovce						
spolu	10	25	24	25	14	19

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

Pri sledovaní počtu vysťahovaných a prisťahovaných obyvateľov v rokoch 2010 až 2014 v obci Spišské Tomášovce vo vzťahu k trvalému pobytu je možné definovať interval v rozmedzí od 38 do 53 prisťahovaných a 14 až 25 vysťahovaných za rok. V roku 2015 sa do obce prisťahovalo 38 osôb a odsťahovalo sa 25 obyvateľov. Najčastejšími dôvodmi pre migráciu obyvateľov sú rodinné dôvody (sobáš, opatrovanie rodinných príslušníkov a pod.) a odchod za prácou do iných miest na Slovensku i do zahraničia.

Graf 5: Prisťahovaní a vysťahovaní vo vzťahu k trvalému pobytu v Spišských Tomášovciach

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

5.2.2.6 Rodinný stav obyvateľov

Rodinný stav je vyjadrením právneho vzťahu obyvateľa. Sledované obdobie rokov 2010 až 2014 naznačuje, že v obci Spišské Tomášovce bolo zaregistrovaných minimálne dva až 23 sobášov za rok. Počet rozvodov sa v obci pohybuje približne okolo dvoch rozvodov za rok. V roku 2015 je v obci evidovaných 17 sobášov a 3 rozvody.

Tab. 16: Počet sobášov v obci Spišské Tomášovce

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Okres Spišská Nová Ves						
spolu	486	548	543	487	489	523
Obec Spišské Tomášovce						
spolu	5	23	12	2	8	12

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

Tab. 17: Počet rozvodov v obci Spišské Tomášovce

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Okres Spišská Nová Ves						
spolu	153	182	139	169	162	161
Obec Spišské Tomášovce						
spolu	2	1	4	2	2	3

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce, www.statistics.sk

5.3 Hospodársky a ekonomický rozvoj

5.3.1 Vzdelanie a zamestnanosť

Tab. 18: Zloženie obyvateľstva podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania

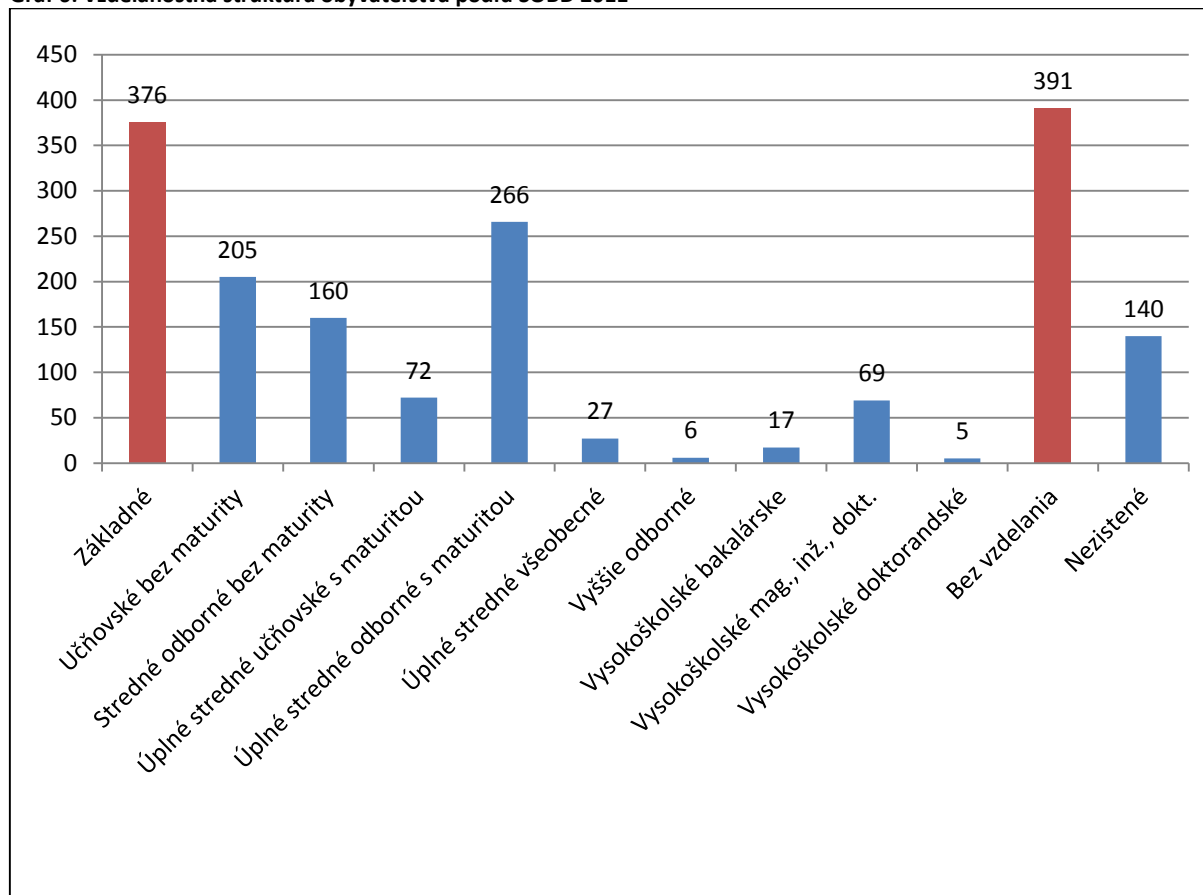
Najvyššie dosiahnuté vzdelanie	Okres Spišská Nová Ves	Spišské Tomášovce
trvalo bývajúce obyvateľstvo spolu	97593	1734
základné	17769	376
učňovské bez maturity	12129	205
stredné odborné bez maturity	8122	160
úplné stredné učňovské s maturitou	3239	72
úplné stredné odborné s maturitou	18021	266
úplné stredné všeobecné	3383	27
vyššie odborné	877	6
vysokoškolské bakalárske	1924	17
vysokoškolské, mag., inž., dokt.	8020	69
vysokoškolské doktorandské	356	5
bez vzdelania	20014	391
nezistené	3739	140

Zdroj: SOBD 2011, www.statistics.sk

Pri SOBD v roku 2011 bolo zistené, že najväčšie skupiny obyvateľov obce Spišské Tomášovce tvoria skupiny osôb bez vzdelania (391 osôb) a s ukončeným základným vzdelaním (376 osôb). Nasledujú skupiny osôb:

- s úplným stredným odborným vzdelaním s maturitou (266 osôb),
- dosiahnutým ukončeným učňovským vzdelaním bez maturity (205 osôb),
- ukončeným stredným odborným vzdelaním bez maturity (160 osôb),
- úplné stredné učňovské s maturitou (72 osôb).

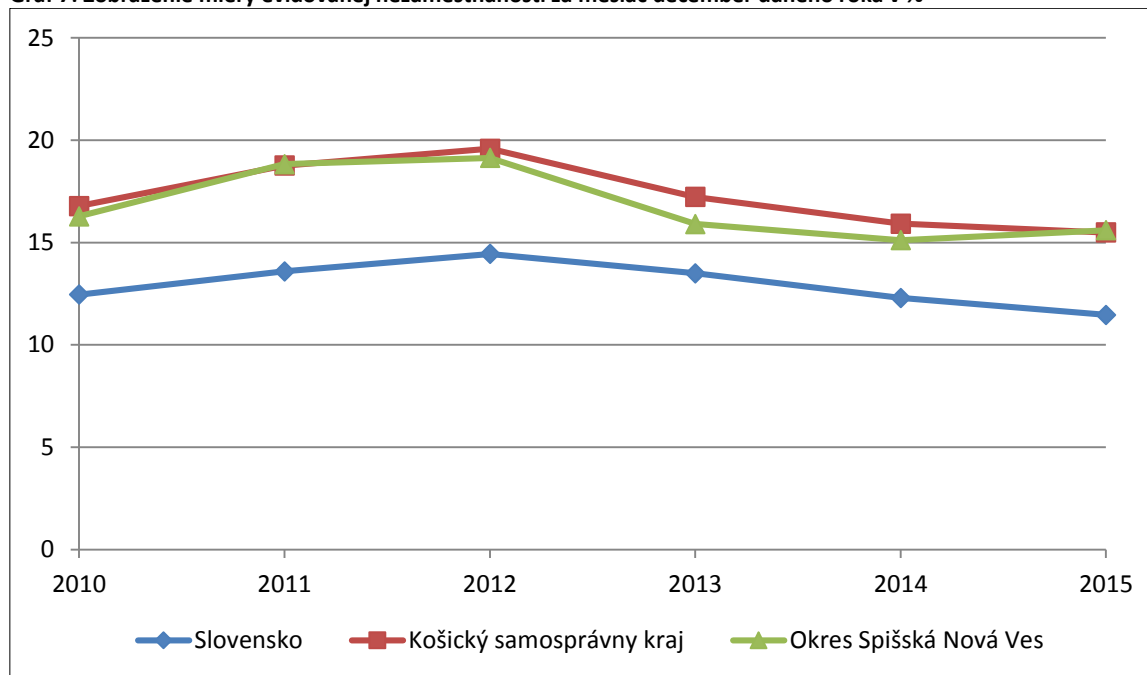
V rámci SOBD 2011 bolo zistené, že iba 69 osôb v obci dosiahlo vysokoškolské vzdelanie (magisterské, inžinierske, doktorandské).

Graf 6: Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva podľa SOBD 2011 Zdroj: SOBD 2011, www.statistics.sk**Tab. 19: Miera evidovanej nezamestnanosti daného roka v %**

	k 31. 12. 2010	k 31. 12. 2011	k 31. 12. 2012	k 31. 12. 2013	k 31. 12. 2014	k 31. 7. 2015
Slovensko	12,46	13,59	14,44	13,50	12,29	11,46
Košický kraj	16,78	18,76	19,58	17,23	15,92	15,49
Okres SNV	16,28	18,83	19,14	15,91	15,12	15,60

Zdroj: ÚPSVaR

Miera evidovanej nezamestnanosti predstavuje podiel počtu disponibilného UoZ k ekonomicky aktívnemu obyvateľstvu vyjadrený v percentách. Zo sledovaných mesiacov v priebehu 5 rokov je možné porovnať mieru evidovanej nezamestnanosti na Slovensku, v Košickom kraji a v okrese Spišská Nová Ves. Z uvedeného je zrejmé, že miera evidovanej nezamestnanosti v Košickom samosprávnom kraji je v priemere o 4,34 % vyššia ako na Slovensku. Priemerný rozdiel medzi mierou evidovanej nezamestnanosti v Košickom samosprávnom kraji a v okrese Spišská Nová Ves je 0,34 % v neprospech okresu Spišská Nová Ves.

Graf 7: Zobrazenie miery evidovanej nezamestnanosti za mesiac december daného roka v %

Zdroj: ÚPSVaR

Regióny Slovenska najviac postihnuté nezamestnanosťou zaberajú územie južného, východného a severovýchodného Slovenska. Miera nezamestnanosti v týchto krajoch a okresoch dlhodobo dosahuje najvyššie hodnoty. Rast nezamestnanosti v okresoch Slovenska je ovplyvňovaný nedostatočnou väzbou medzi vzdelávacím systémom a potrebami trhu práce, nízkou mobilitou pracovnej sily, znižovaním a nízkou tvorbou nových pracovných miest, nevhodným pomerom medzi sociálnymi dávkami a pracovnými príjmami a nedostatočným využívaním nástrojov aktívnej politiky trhu práce.

Obec Spišské Tomášovce v súčasnosti podľa údajov z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny evidovala k 1. 6. 2015 počet 166 a k 1. decembru 2015 počet 180 evidovaných nezamestnaných osôb.

Tab. 20: Počet evidovaných nezamestnaných obyvateľov obce

	2011	2012	2013	2014	k 30. 6. 2015	k 31. 12. 2015
Počet osôb	220	217	190	194	166	180

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce

Počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie EUoZ z obce Spišské Tomášovce od roku 2011 (296 osôb) mierne klesá. V roku 2014 tvoril počet EUoZ 14 % (265 osôb) z celkového počtu obyvateľov obce. Významnú skupinu tvoria medzi EUoZ ženy, ktorých podiel na celkovom počte EUoZ v obci v roku 2014 bol 45,55 %. V posledných rokoch sa ich počet pohybuje v rozmedzí 127-137 žien.

Tab. 21: Počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie spolu

	1996	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Okres Spišská Nová Ves	8 031	8 389	9 300	9 735	9 852	8 611	8156
Spišské Tomášovce EUoZ spolu	150	234	269	296	291	287	265
Spišské Tomášovce počet žien z celkového počtu EUoZ v obci	64	124	120	137	127	130	127

Zdroj: www.statistics.sk

Tab. 22: Obyvateľstvo ekonomicky aktívne podľa sledovaných kategórií

Odvetvie ekonomickej činnosti	Ekonomicky aktívne osoby			
	muži	ženy	spolu	z toho dochádza do zamestnania
Spišské Tomášovce				
Pestovanie plodín a chov zvierat, poľovníctvo a služby s tým súvisiace	16	15	31	20
Lesníctvo a ťažba dreva	12	5	17	10
Ťažba uhlia a lignitu	1	0	1	0
Dobývanie kovových rúd	1	0	1	0
Iná ťažba a dobývanie	2	0	2	2
Výroba potravín	6	5	11	6
Výroba nápojov	1	0	1	0
Výroba textilu	5	1	6	1
Výroba odevov	5	16	21	13
Výroba kože a kožených výrobkov	1	2	3	1
Spracovanie dreva a výroba výrobkov z dreva a korku okrem nábytku; výroba predmetov zo slamy a prúteného materiálu	6	4	10	6
Výroba papiera a papierových výrobkov	1	1	2	1
Tlač a reprodukcia záznamových médií	0	1	1	0
Výroba chemikálií a chemických produktov	3	4	7	5
Výroba výrobkov z gumy a plastu	8	6	14	9
Výroba ostatných nekovových minerálnych výrobkov	7	3	10	9
Výroba a spracovanie kovov	4	2	6	3
Výroba kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení	13	7	20	10
Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov	7	3	10	4
Výroba elektrických zariadení	3	2	5	2
Výroba strojov a zariadení i. n.	21	10	31	17
Výroba motorových vozidiel, návesov a prívesov	8	3	11	6
Výroba ostatných dopravných prostriedkov	2	0	2	2
Výroba nábytku	3	0	3	1
Iná výroba	3	1	4	3
Oprava a inštalácia strojov a prístrojov	9	4	13	8

Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	3	3	6	3
Zber, úprava a dodávka vody	1	0	1	1
Zber, spracúvanie a likvidácia odpadov; recyklácia materiálov	1	3	4	2
Výstavba budov	9	2	11	4
Inžinierske stavby	4	2	6	5
Špecializované stavebné práce	29	6	35	19
Veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov	11	1	12	7
Veľkoobchod, okrem motorových vozidiel a motocyklov	15	10	25	19
Maloobchod okrem motorových vozidiel a motocyklov	23	24	47	25
Pozemná doprava a doprava potrubím	16	4	20	14
Skladové a pomocné činnosti v doprave	18	8	26	23
Poštové služby a služby kuriérov	1	4	5	3
Ubytovanie	2	4	6	4
Činnosti reštaurácií a pohostinstiev	4	7	11	9
Nakladateľské činnosti	1	0	1	1
Činnosti pre rozhlasové a televízne vysielanie	0	1	1	1
Telekomunikácie	0	1	1	1
Počítačové programovanie, poradenstvo a súvisiace služby	2	2	4	4
Finančné služby, okrem poistenia a dôchodkového zabezpečenia	2	3	5	5
Pomocné činnosti finančných služieb a poistenia	2	0	2	1
Činnosti v oblasti nehnuteľností	3	1	4	3
Právne a účtovnícke činnosti	2	2	4	3
Vedenie firiem; poradenstvo v oblasti riadenia	1	0	1	0
Architektonické a inžinierske činnosti; technické testovanie a analýzy	4	2	6	5
Reklama a prieskum trhu	0	5	5	3
Ostatné odborné, vedecké a technické činnosti	1	0	1	1
Veterinárne činnosti	1	0	1	0
Sprostredkovanie práce	1	2	3	0
Bezpečnostné a pátracie služby	6	3	9	5
Činnosti súvisiace s údržbou zariadení a krajinou úpravou	0	1	1	1
Administratívne, pomocné kancelárske a iné obchodné pomocné činnosti	3	2	5	4
Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	23	29	52	32
Vzdelávanie	18	30	48	37
Zdravotníctvo	4	14	18	15
Starostlivosť v pobytových zariadeniach (rezidenčná starostlivosť)	2	1	3	2
Sociálna práca bez ubytovania	1	2	3	1
Činnosti knižníc, archívov, múzeí a ostatných kultúrnych zariadení	1	0	1	1
Športové, zábavné a rekreačné činnosti	1	1	2	2

Činnosti členských organizácií	5	0	5	5
Oprava počítačov, osobných potrieb a potrieb pre domácnosti	2	0	2	2
Ostatné osobné služby	1	0	1	1
Činnosti extrateritoriálnych organizácií a združení	1	0	1	0
Zamestnávateľ v zahraničí	0	1	1	0
Nezistené	54	40	94	43
Spolu	427	316	743	456

Zdroj: SODB 2011

5.3.2 Podnikateľské prostredie a odvetvia hospodárstva v obci

Obec Spišské Tomášovce patrí do regiónu Spiš, ktorý patril od dávnych čias k regiónom, ktorého obyvatelia sa venovali najmä poľnohospodárstvu. Pestovali plodiny typické pre tento kraj a dostupné pre pestovanie v záhradách až do dnešných čias. Od 15. -16. storočia sa stávali novými obyvateľmi územia Valasi, Rusíni a Goral, ktorí sa živili najmä salašníckym spôsobom života a chovom dobytky. Od 18. storočia sa Spiš stáva jednou z najdôležitejších zemiakarských oblastí Slovenska. V 19. storočí sa obyvatelia Spiša začali zaoberať pestovaním a spracovaním ľanu.

Ťažba nerastných surovín v minulosti bola realizovaná v dobývacích priestoroch katastrálnych území Spišská Nová Ves, Spišské Tomášovce, Spišský Štiavnik, Vernár. V súčasnosti sa využíva iba lom v katastrálnom území Spišské Tomášovce. V dobývacom priestore Spišské Tomášovce sa ťažia lavice rôzne sfarbeného pieskovca, ktoré slúžia v stavebníctve.

Napriek tomu, že región patril v minulosti medzi bohatšie, v súčasnosti ho zaťažujú najmä ekonomické problémy a vysoká nezamestnanosť veľkej časti obyvateľstva.

Postupne sa situácia začína meniť. Prispieva k tomu príchod zahraničných investorov ale aj cielené zameranie sa na rozvoj cestovného ruchu v území celého regiónu a priamo v jednotlivých obciach.

5.3.2.1 Zamestnávatelia so sídlom v obci Spišské Tomášovce

V obci Spišské Tomášovce realizuje poľnohospodársku činnosť Poľnohospodárske družstvo „Čingov“ Smižany, ktoré hospodári v Košickom kraji, v okrese Spišská Nová Ves na výmere 1954,1 hektárov poľnohospodárskej pôdy, z ktorej 1318 hektárov predstavuje orná pôda. Lokalizácia v regióne Spiša ho zaraďuje do podhorskej výrobnnej oblasti s nadmorskou výškou od 420 do 780 metrov nad morom. Poľnohospodársku činnosť vykonáva v siedmich katastrálnych územiach: Spišská Nová Ves, Spišské Tomášovce, Teplička nad Hornádom, Iliašovce, Letanovce, Markušovce, Arnutovce, Spišský Štvrtok a Smižany. Hlavným zameraním poľnohospodárskeho družstva je poľnohospodárska prvovýroba. Dôležitou súčasťou je aj nepoľnohospodárska činnosť, v ktorej svoje aktivity zameriava na výrobnú, spracovateľskú, obchodnú a finančnú činnosť, ako aj oblasť služieb.

Tab. 23: Štruktúra pôdneho fondu (v m² a %)

Poľnohospodárska pôda – spolu	5 744 828	42,18%
Orná pôda	4 578 970	79,70%
Chmeľnica	0	0,00%
Vinica	0	0,00%
Záhrada	151 544	2,64%
Ovocný sad	4 004	0,07%
Trvalý trávny porast	1 010 310	17,59%
Nepoľnohospodárska pôda – spolu	7 875 878	57,46%
Lesný pozemok	6 622 990	84,09%
Vodná plocha	181 862	2,31%
Zastavaná plocha a nádvorie	737 086	9,36%
Ostatná plocha	333 940	4,24%

Zdroj: ŠÚ SR

K rozvoju obce prispievajú aj miestni živnostníci. Ich činnosť a prevádzky na území obce značne vplývajú na zlepšenie finančných možností obce, najmä z pohľadu miestnych daní a poplatkov.

Tab. 24: Najvýznamnejší zamestnávateľia v obci

Názov subjektu	Zameranie činnosti
Maloobchod	
Štefan Kožár, Milan Kožár	Predaj potravín
COOP Jednota Liptovský Mikuláš	Predaj potravín
Poľnohospodárske družstvo	Predajňa mäsa a údenín
Stravovacie a ubytovacie služby	
Bc. Ľubica Bajtošová – Salaš Čingov	Stravovacie zariadenie
Džubák Ján	Hotel, ubytovacie zariadenie, reštaurácia
Podnikateľská činnosť obce	Pohostinské a ubytovacie služby
Tatra - Leasing, s. r. o.	Hotel, reštaurácia
Lesňák Štefan	Ubytovacie zariadenie – penzión
Lesňáková Terézia	Ubytovacie zariadenie – penzión
SF WOOD s. r. o.	Hotel, reštaurácia
RUCON a.s.	Hotel, reštaurácia
Iné	
Ing. Radoslav Palušák	Infocentrum
Benesport, Ján Bendík	Krajcírka dielňa, predajňa športového oblečenia

Antonio stravovanie a Mimo klub	Stravovacie zariadenie
Lipajová Mária	Hostinec, herňa, stávková kancelária

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce

Tab. 25: Prehľad výberu daní z ubytovania v obciach NP Slovenský raj (2009 – 2013)

Obec - člen OOCR Slovenský raj	Výška v EUR /zaokrúhlene/rok				
	2009	2010	2011	2012	2013
Spišské Tomášovce (člen)	4509	2094	3591	2117	2423
SPOLU	56821	50846	52792	55549	56181

Zdroj: Obce v Slovenskom raji

5.3.2.2 Zamestnanosť v samospráve obce

Obec Spišské Tomášovce, Obecný úrad Spišské Tomášovce, Kostolná 20/12, 052 01 Spišská Nová Ves.

Obecný úrad má v súčasnosti 11 zamestnancov na trvalý pracovný pomer: starostka obce, kontrolórka obce, 7 zamestnanci na obecnom úrade, 2 opatrovatelky.

V rámci spolupráce s Úradom práce sociálnych vecí a rodiny v Spišskej Novej Vsi je v obci Spišské Tomášovce realizovaný program aktivačných prác a program práce v rámci menších obecných služieb alebo dobrovoľníckych činností od roku 2012. Zamestnaní vykonávajú najmä činnosti: úprava a údržba verejných priestranstiev obce, školy, školských dvorov, ihrísk, záhrad, cintorína, miestnych komunikácií, plôch popri vodnom toku – kosenie hrabanie, čistenie a menšie stavebné úpravy. Okrem menovaných činností realizujú podľa potreby opatrovateľské služby pre miestnych obyvateľov.

Obec v približne 6 mesačných intervaloch zamestnáva prostredníctvom programu aktivačných prác 22 obyvateľov a v rámci menších obecných služieb tiež 22 obyvateľov. V súčasnosti je takto zamestnaných 44 osôb, ktorých činnosť je zameraná najmä v obci pri pomocných prácach pri čistení a úpravách prostredia obce. Prostredníctvom aktivačných prác nadobúdajú najmä dlhodobo evidovaní nezamestnaní pracovné návyky a zručnosti.

Tab. 26: Prehľad zamestnanosti obyvateľov obcou Spišské Tomášovce v rámci programov ÚPSVaR

Mesiac	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Rok 2012												
§ 12*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
§ 52*		37	37	37	37	37	37	36	36	36	36	36
§ 10*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rok 2013												
§ 12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
§ 52	36	-	-	-	-	22	22	22	22	22	22	25
§ 10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rok 2014												
§ 12	-	-	-	-	-	-	30	30	30	30	30	30
§ 52	25	25	25	50	50	50	50	50	50	25	25	25

§ 10	-	-	-	-	-	-	78	60	59	61	55	54
Rok 2015												
§ 12	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
§ 52	25	-	-	25	25	25	25	25	25	25	25	25
§ 10	57	76	81	49	37	37	21	21	25	30	29	17

Zdroj: Obec úrad Spišské Tomášovce

*Poznámka: **§ 12** – Vykonávanie menších obecných služieb organizovaných obcou, **§ 52** – Aktivačná činnosť formou menších obecných služieb pre obec, **§ 10** – Vykonávanie činnosti na základe dohody medzi úradom a organizátorom

5.3.2.3 Obec Spišské Tomášovce je zriaďovateľom inštitúcií, ktoré vytvárajú pracovné miesta

- **Materská škola, Kostolná ul.** - zamestnáva 4 pedagogických a 1 nepedagogického zamestnanca.
- **Materská škola, Školská ul.** - zamestnáva 4 pedagogických a 1 nepedagogického zamestnanca.
- **Školská jedáleň** – 5 zamestnancov (4 kuchárky a 1 vedúca jedálne).

5.3.2.4 Zamestnanosť obyvateľov obce mimo obce v regióne Spiša

Najvýznamnejší zamestnávatelia miestnych obyvateľov nachádzajúci sa mimo obce sú firmy a podniky v okresnom meste Spišská Nová Ves, a sú to najmä:

- Embraco, s. r. o., Spišská Nová Ves,
- Mlyny a pekárne, MPC Cessi, a. s., Spišská Nová Ves,
- Spojstav s. r. o, Spišská Nová Ves,
- Domov dôchodcov v Spišskej Novej Vsi,
- Slovenské železnice,
- Eurobus, a. s.
- Tatravagónka, a.s.
- Svittex
- Whirpool, a.s.
- M-Plast Poprad
- a ďalšie prevádzky obchodov a služieb.

Okrem stáleho zamestnania obyvatelia využívajú pri hľadaní zamestnania služby personálnych agentúr a často sa orientujú na práce realizované na dohodu.

5.3.3 SWOT analýza – Hospodársky a ekonomický rozvoj obce

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Rastie počet obyvateľov - Počet prisťahovaných obyvateľov do obce je vyšší ako odsťahovaných - Obec ako zamestnávateľ - Turistická ubytovňa (v majetku obce) - Organizačne dobre zladená práca nezamestnaných (aktivačné práce) - Rôznorodé podnikateľské činnosti v obci, najmä služby s väzbou na rozvoj CR a rozvoj vidieka - Fungujúce strediská CR (Čingov a Ďurkovec) - Obec je členom OOCR Slovenský raj - Dobrá komunikácia obce s podnikateľmi, zamestnávateľmi 	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoký počet obyvateľov bez vzdelania a s nízkym ukončeným stupňom vzdelania, bez pracovných návykov - Nízky počet ľudí s vysokoškolským vzdelaním - Nízke možnosti uplatnenia sa na trhu práce osôb s nízkym, žiadnym vzdelaním - Chýbajú v obci prac. príležitosti pre disponibilnú pracovnú silu z radov nezamestnaných obyvateľov
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Blízkosť a dostupnosť obce do blízkych miest (SNV, Levoča, Kežmarok, Poprad), do obce Smižany (viac služieb aj pre obec Sp. Tomášovce) - Obec ako súčasť Mikroregiónu Slovenský raj - Rozvoj malých podnikov a využitie ponuky vzdelávania pre podporu ekonomického rozvoja a spravovania obce - Využívanie nevyužívaných plôch a budov PD Čingov v k.ú. Sp.Tomášovce (výrobné, skladové objekty) - Rozvoj terciárnej sféry (služby, obchod) - Vhodná lokalizácia a prírodný potenciál pre rozvoj služieb v cestovnom ruchu - Možný príchod investorov, keďže bude dopravné spojenie - Rozvoj bývania pre prílev mladých ľudí/mladých rodín (atraktívne územie – NP Slovenský raj, vybudovaná infraštruktúra...) - Blízkosť hraníc s Poľskom a finančné príležitosti na cezhraničnú spoluprácu. - Založenie obecného podniku (poľnohospodárske, lesnícke a verejnoprospešné činnosti). - Finančné príležitosti EÚ, PRV a IROP 2014 – 2020. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zvyšujúci sa počet obyvateľov bez vzdelania a s nízkym vzdelaním s nízkymi šancami pre uplatnenie sa na trhu práce - Vysoká miera nezamestnanosti v okrese Spišská Nová Ves nad celoslovenským priemerom - Vysoký počet obyvateľov v zlej životnej situácii, kvôli chýbajúcemu zamestnaniu - Odliv kvalifikovaného ľudského kapitálu a ich uplatnenie sa v iných regiónoch - Malý záujem o rekvalifikácie dlhodobo nezamestnaných - Mladí ľudia a obyvatelia v produktívnom veku odchádzajú za prácou do iných regiónov a zahraničia - Nevyužitý potenciál obce pre rozvoj vidieckeho turizmu.

5.4 Dopravná a technická infraštruktúra

5.4.1 Dopravná dostupnosť a dopravná infraštruktúra

Spišské Tomášovce ležia v blízkosti väčších okresných miest:

- Spišská Nová Ves (37 000 obyvateľov, Košický samosprávny kraj, vzdialenosť 8 km - 9 min)
- Levoča (33 000 obyvateľov, Prešovský samosprávny kraj, vzdialenosť 17 km - 16 min)
- Poprad (51 000 obyvateľov, Prešovský samosprávny kraj, vzdialenosť 21 km - 21 min).

Cez obec Spišské Tomášovce vedú komunikácie:

- cesta 3. triedy, ktorou je napojená na mesto Spišská Nová Ves,
- cesta 3. triedy napojená na cestu 2. triedy, ktorá vedie do Spišskej Novej Vsi a Popradu cez Spišský Štvrtok

Obec Spišské Tomášovce je dopravne sprístupnená štátnou cestou III/53612 cez Arnutovce z komunikácie II/536. Rekreačné lokality Ďurkovec a Čingov sú z obce dostupné po komunikácii III/53612.

Technický stav miestnych komunikácií v obci nie je v súčasnosti vo vyhovujúcom technickom stave a väčšina úsekov potrebuje komplexnú rekonštrukciu, na ktorú má obec pripravený projekt.

5.4.1.1 Autobusová doprava

Priamo v obci sa nachádzajú tri autobusové zastávky, z ktorých dve sú v súčasnosti po rekonštrukcii (Slovenského raja č. d. 6, Slovenského raja č. d. 243, J. Sklenára č. d. 108). Podľa zistení a dopytu je potrebné vybudovať novú autobusovú zastávku oproti PD Čingov. V priebehu pracovných dní zastavuje v obci 6 autobusových spojov, priame autobusové spojenie do Popradu nie je zabezpečené.

V rámci spracovanej Stratégie Slovenský raj vznikli odporúčania obcí pre doplnenie autobusových spojov cez víkendy, voľné dni a sviatky:

- spoje linky 810 435 na Čingov doplniť v dopoludňajších hodinách aspoň o jednu linku, ráno o 7.00 hod. tam a okolo 17.00 hod. späť,
- chýba cez víkendy ucelený spoj spájajúci Spišskú Novú Ves, Košiarny briežok, Čingov, Spišské Tomášovce, Hrabušice a Podlesok.

5.4.1.2 Železničná doprava

Cez obec vedie dvojkoľajná železničná trať medziregionálneho významu – Košicko-Bohumínska železnica. Bola postavená v roku 1871 a tvorí bývalú hranicu medzi časťami obce Spišské Tomášovce a Hadušovce. Traťou je obec priamo napojená na koridor Bratislava – Žilina – Košice. Trať je silne

zaťažená. Na železničnej zastávke Spišské Tomášovce - zastavuje v súčasnosti 10 osobných vlakov v smere do Spišskej Novej Vsi a 11 osobných vlakov v smere do Popradu (každú nepárnu hodinu). Najbližšia možnosť prestupu do rýchlikových spojov je na železničnej stanici v Spišskej Novej Vsi. Železničná stanica nie je v súčasnosti vo vyhovujúcom technickom stave – je potrebná jej rekonštrukcia aj z dôvodu bezpečnosti cestujúcich, pretože príchod na nástupište je realizovaný prostredníctvom kapacitne nevyhovujúceho podjazdu.

5.4.1.3 Letecká doprava

V Poprade - 30 km od obce Spišské Tomášovce sa nachádza medzinárodné letisko. Najbližšie letisko zriadené najmä pre poľnohospodárske účely je 7 km od obce v Spišskej Novej Vsi.

Z hľadiska dopravnej dostupnosti destinácie Slovenský raj možno konštatovať viaceré podstatné zistenia, týkajúce sa rýchlosti a možnosti prístupu turistov do destinácie (MS, 2014):

- Kvalita a pohodlie dopravy je na diaľkovej doprave na dobrej až nadpriemernej úrovni (napríklad vlaky Intercity, diaľkové autobusy Eurobus), na lokálnej úrovni však pomerne nízke, no zvyšujúce sa v posledných rokoch.
- Napriek existencii pravidelných autobusových a vlakových liniek je dopravná dostupnosť do destinácie obmedzená počas sviatkov, dní pracovného voľna a školských prázdnin, navyše aj pri existujúcich spojoch je problémom nedostatočné značenie cieľových bodov destinácie Slovenský raj na grafikonoch liniek.
- Značenie cesty a pomôcky pri cestovaní sú na veľmi slabej úrovni, čo sťažuje dostupnosť zo vzdialenejších lokalít bez použitia auta.

5.4.2 Technická infraštruktúra

5.4.2.1 Rozvod plynu

Obec je na celom území splynofikovaná od roku 1998, obyvatelia majú možnosť byť na odber plynu napojení. Obec Spišské Tomášovce je napojená na plynovodnú sieť Slovenského plynárenského priemyslu, a. s., Bratislava. Organizačne spadá pod Lokálne centrum Poprad. Cez obec Spišské Tomášovce v súčasnej dobe neprechádza hlavná línia vtl. plynovodu. Obec je napojená na hlavnú líniu vtl. plynovodu o dimenzii DN 300/4,0 MPa v smere Spišské Vlaky - Važecké lúky prostredníctvom vtl. plynovej prípojky a regulačnej stanice plynu RS 200 VTL/STL pri obci Letanovce. Vtl. plynová prípojka je chránená pasívnou a aktívnou protikoróznou ochranou. Podľa ÚPN VÚC Košického kraja, ani podľa zistených požiadaviek a skutočností v danej lokalite sa neuvažuje výstavbou novej línie vtl. plynovodu, ani ďalších vtl. plynových prípojok.

5.4.2.2 Elektrifikácia a pokrytie mobilným a internetovým signálom

Celá obec je napojená na odber elektrickej energie. Obec je zároveň pokrytá verejným osvetlením. V súčasnosti je potrebná jeho rekonštrukcia.

V celej obci je zabezpečené pokrytie signálom mobilných sietí Orange, O₂, Telekom, Štvorka. Obec nie je napojená na vysokorýchlostný internetový signál. Momentálne je realizované pokrytie obce optickými káblami pre zavedenie internetu a televízie.

5.4.2.3 Osvetlenie

V obci je na celom území vybudované verejné osvetlenie od roku 1970, ktoré vyžaduje rekonštrukciu najmä s ohľadom na šetrenie pri využívaní elektrickej energie. V súčasnosti obec pripravuje projekt rekonštrukcie osvetlenia.

5.4.2.4 Kameraný systém

Obec má vybudovaný kamerový systém. Pozostáva z troch statických a dvoch otočných kamier (ul. Slovenského Raja – od kostola a železničná stanica – ul. Slovenského Raja), ktoré sú umiestnené v obci predovšetkým s cieľom ochrany majetku obce a ochrany majetku a zdravia obyvateľov a návštevníkov obce. Z dôvodu bezpečnosti občanov a ochrany ich majetku vyvstáva v obci potreba rozšírenia kamerového systému a pokrytie širšieho územia obce (napr. v Čingove na parkovisku a v lokalite osady, z dôvodu častých nelegálnych skládok).

5.4.2.5 Obecný rozhlas

Obec má vybudovaný a funkčný obecný rozhlas, ktorý bude potrebné v nasledujúcom období rekonštruovať.

5.4.3 SWOT analýza – Dopravná a technická infraštruktúra

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Dobrá dopravná dostupnosť obce - Malá vzdialenosť troch okresných miest (do 21 km) - Kvalita a pohodlie dopravy je na diaľkovej doprave na dobrej až nadpriemernej úrovni - Kapacitne postačujúca intenzita autobusovej dopravy počas pracovných dní - Existencia železničného spojenia v obci (možnosť napojenia na rýchlikovú dopravu v SNV) - Medzinárodné letisko v Poprade Obec je splynofikovaná - Obec je napojená na odber elektrickej energie - Obec vybavená verejným osvetlením - Obec čiastočne pokrytá bezpečnostným kamerovým systémom 	<ul style="list-style-type: none"> - Kapacitne nepostačujúca intenzita autobusovej dopravy počas sviatkov a voľných dní - Pomerne nízka kvalita a pohodlie dopravy na lokálnych spojeniach - Nedostatočné značenie cieľových bodov destinácie Slovenský raj na grafikonoch liniek - Sťažená dostupnosť zo vzdialenejších lokalít bez použitia auta - Nedostatok parkovacích miest najmä v strediskách CR - Verejné osvetlenie potrebuje rekonštrukciu podľa EÚ noriem - Z hľadiska bezpečnosti chýba pokrytie vybraných úsekov obce bezpečnostným kamerovým systémom - Obecný rozhlas zastaralý
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Prevádzka služieb v rámci dopravy návštevníkov (lokálna preprava, požičiavanie dopravných prostriedkov, bicyklov) - Realizácia projektov pre zlepšenie dopravy v rámci regiónu - obec ako súčasť Mikroregiónu Slovenský raj - Cezhraničná spolupráca v rámci organizovania dopravných služieb - Založenie obecného podniku (verejnoprospešné činnosti) - Finančné príležitosti EÚ, PRV a IROP 2014 – 2020 	<ul style="list-style-type: none"> - Nevyužitý potenciál obce pre rozvoj cestovného ruchu - Nepostačujúce zdroje obce na spolufinancovanie projektov rekonštrukcie a dobudovania komunikácií

5.5 Životné prostredie obce

Životné prostredie obce Spišské Tomášovce a jej okolia tvorí prirodzené podmienky pre život všetkých organizmov vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jednotlivými zložkami¹ sú ovzdušie, voda, horniny, pôda, rastliny a živočíchy, ale aj nehnuteľnosti budovy, stavby, kultúrne pamiatky.

Pri starostlivosti o životné prostredie vykonáva obec samosprávnu pôsobnosť zverenú zákonom o obecnom zriadení a prenesenú štátnu správu, na základe zákona o ochrane prírody a krajiny alebo zákona o odpadoch. Obec v rámci kompetencií prijíma a vykonáva opatrenia zamerané na ochranu životného prostredia, predchádzanie negatívnym vplyvom, ale aj opatrenia s cieľom stav životného prostredia zlepšiť a skvalitniť tým život obyvateľov a návštevníkov.

5.5.1 Geografická poloha a vymedzenie územia

Podľa geomorfologického členenia SR (Esprit s. r. o, 2002) sa územie obce Spišské Tomášovce nachádza v Alpsko-Himalájskej sústave, podsústave Karpaty, provincii Západné Karpaty, podprovincii Vnútorne Západné Karpaty, a dvoch oblastiach:

1. **Fatransko-Tatranskej oblasti**, geomorfologickom celku Hornádska kotlina, podcelku Vikartovská priekopa a Hornádske Podolie.
2. **oblasti Slovenského Rudohoria**, geomorfologickom celku Spišsko-gemerský kras, podcelku Slovenský raj.

Z geomorfologického hľadiska predstavuje severná časť územia reliéf kotlinových pahorkatín, južná časť územia reliéf hornatinový, zasahujúci do oblasti reliéfu krasových planín. Hornád tečie v prielomovej kaňonovitej doline a ostatné toky južne od neho v tiesňavách.

Do katastra obce Spišské Tomášovce významnou časťou zasahuje územie Národného parku Slovenský raj ako územie európskeho významu vyhlásené Výnosom MŽP č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004.

Nachádza sa v severovýchodnej časti Slovenského rudohoria. Orograficky patrí do provincie Západných Karpát, subprovincie vnútorných Západných Karpát, do oblasti Slovenského Rudohoria, do celku Stratenská hornatina a do podcelku Slovenský raj. Na severe hraničí s Hornádskou kotlinou, na západe s Nízkymi Tatrami. Nadmorská výška územia sa pohybuje od 500 m n. m. (Hornádska kotlina) na severe, po 1 270 m n. m. (Ondrejisko) na juhu a 1 545 m n. m. (Predná hoľa) na západe územia.

Z hľadiska **územnej ochrany prírody** sa južná časť katastra obce nachádza v **Národnom parku Slovenský raj**, vyhlásenom v roku 1988, kedy došlo k redukcii ochranného pásma pôvodne vyhlásenej chránenej krajinej oblasti v roku 1964 ako prvej CHKO na Slovensku.

Kataster Spišské Tomášovce zasahuje na území NP Slovenský do území dvoch vyhlásených Národných prírodných rezervácií, a to **NPR Prielom Hornádu** a **NPR Kyseľ**.

¹ Informácie o jednotlivých zložkách prostredia, uvedené v nasledujúcej kapitole, sú súhrnom informácií získaných z internetovej stránky obce www.spissketomasovce.sk (časť Pamiatky obce), predošlého PHSR obce (2004-2015) ako aj textovej časti Územného plánu obce (2015).

V roku 2015 bola Nariadením Vlády SR, uzn. č. 690/2015 **schválená zonácia NP Slovenský raj, ako prvá na Slovensku**, ktorá upravila hranice územia NP a jeho ochranného pásma. NP Slovenský raj má po zonácii rozlohu 19 413,67 hektára. Pre príslušné časti katastrálneho územia platia zóny A – s piatym, najprísnejším stupňom ochrany, zóny B – so štvrtým stupňom ochrany a zóny C s tretím stupňom ochrany, ktorý sa týka extravilánu obce. **Intravilány obcí, teda aj obce Spišské Tomášovce sú z hraníc NP vyňaté, čím sa významne zmiernila prísnosť podmienok ochrany územia NP Slovenský raj v zastavaných častiach obcí.**

Súčasťou, resp. nadväzným krokom, bolo **schválenie Programu starostlivosti o NP Slovenský raj na roky 2016 – 2025 Nariadením Vlády SR, uzn. č. 696/2015**. Obdobie platnosti programu starostlivosti je totožné s plánovacím obdobím rozvoja obce a návrh tohto programu už bol zakomponovaný do Stratégie rozvoja územia Slovenského raja s dôrazom na rozvoj cestovného ruchu 2015 – 2020 (2025) a táto stratégia je jedným z významných východísk Programu rozvoja obce Spišské Tomášovce 2016 – 2020 (2025).

NP Slovenský raj bol v roku 2011 vyhlásený za **chránené vtáčie územie**, ktoré tak zasahuje aj do územia obce Spišské Tomášovce. Účelom chráneného vtáčieho územia je zabezpečiť priaznivý stav biotopov druhov vtákov európskeho významu a biotopov sťahovavých druhov vtákov bociana čierneho, ďatľa čierneho, ďatľa trojprstého, orla skalného, jariabka hôrneho, kuvika vrabčieho, orla krikľavého, orla skalného, sokola sťahovavého, sovy dlhochvostej, tetřova hlucháňa, tetřova hoľniak, včelára lesného, výra skalného, žľny sivej a zabezpečenia podmienok ich prežitia a rozmnožovania.

5.5.2 Klíma

Podľa Atlasu krajiny SR (Esprit s. r. o, 2002) patrí severná časť územia obce Spišské Tomášovce do mierne teplej oblasti, okrsku mierne teplého s chladnou zimou s typom mierne chladnej kotlinovej klímy s priemernými teplotami v januári - 5,9 °C, v júli 16,2 °C. Južná časť územia patrí do chladnej oblasti, okrsku mierne chladného s veľmi vlhkého, s priemernými teplotami v júli menej ako 16 °C. Západné oceánske vetry prinášajúce zrážky a suché kontinentálne vetry z východnej Európy vplývajú na veľké rozdiely medzi letnými a zimnými, dennými a nočnými teplotami. Najmä v zimných mesiacoch sú časté inverzie. Priemerný ročný úhrn zrážok je v kotlinovej časti 550-600 mm, v časti Slovenského raja 700-800 mm.

5.5.3 Hydrogeologické podmienky

Katastrálne územie obce Spišské Tomášovce v zmysle hydrogeologického členia SR spadá do dvoch útvarov podzemných vôd v predkvartérnych horninách:

- SK200460KF Dominantné krasovo – puklinové vody Slovenského raja a Galmusu oblasti povodia Hornád Útvar zaberá južnú, hornatú časť katastrálneho územia obce (CHKO Slovenský raj). Dominantným zastúpením kolektora sú horniny mezozoika – triasu: vápence a dolomity, priepustnosť puklinová a puklinovo – krasová.

- SK2004900F Puklinové podzemné vody Podtatranskej skupiny a flyšového pásma oblasti povodia Hornád. Útvar zaberá severnú, poľnohospodársky využívanú časť katastrálneho územia obce. Dominantným zastúpením kolektora sú horniny paleogénu: ílovce so slabým zvodnením v zóne zvetrávania a pieskovce, zlepenice, brekcie s puklinovou priepustnosťou.

5.5.4 Pôda

Na obraze krajiny katastrálneho územia Spišské Tomášovce sa podieľajú spoločne lesné pozemky a spoločne poľnohospodárska pôda – najmä polia. Chotár obce charakterizujú – polia a trvalé trávne porasty sú sústredené v Hornádskej kotline a rozsiahly komplex lesa sa nachádza v Slovenskom raji. Širšie okolie obce je odlesnené, obec obklopujú polia a trvalé trávne porasty.

Na medziach a úvozoch sa uplatňuje krovinná vegetácia, ďalšie nelesné ekosystémy tvoria sukcesná vegetácia na opustených lúkach, brehové porasty tokov a solitérna drevinová vegetácia pri cestách a priamo v intraviláne obce. V chotári obce sa nenachádzajú žiadne významné priemyselné prevádzky. Z celkovej výmery 1362 ha katastrálneho územia obce predstavuje 417 ha orná pôda, 114 ha predstavujú lúky a pasienky, 655 ha lesy.

5.5.4.1 Orná pôda

Nachádza sa v severnej časti katastra, v intenzívne využívanej Hornádskej kotline. Ide najmä o veľkoblokové polia, len v okolí obce a na severozápade sa nachádzajú fragmenty maloblokových polí. Samostatným druhom sú striedavé polia. Tieto porasty sú na prechode od polí k trvalým trávnym porastom. Charakterizuje ich striedanie kultúr – polí a trávneho porastu. Nejde však o klasické d'atelinotrávne miešanky na ornej pôde, skôr sa približujú intenzívne využívaným prisievaným lúkam. Ide o plochy horších bonít – strmšie svahy, podmáčané plochy, ktoré sú toho času zatrávnené, ale nemožno vylúčiť ich občasné rozorané a osiatie obilninami či inou kultúrou.

Celková výmera reálnej ornej pôdy je 417 ha v nasledujúcej štruktúre – veľkoblokové polia 375 ha, maloblokové polia 6 ha a striedavé polia 36 ha. Ornú pôdu v katastri obce využíva PD Čingov Smižany a len minimum súkromní vlastníci alebo prenajímatelia.

5.5.4.2 Trvalé trávne porasty

V katastri obce sú využívané spoločnosťou PD Čingov Smižany. Rozvíja sa chov hovädzieho dobytku, trávne porasty sú kosené a následne pasené.

Lúky a pasienky sa v katastri obce nachádzajú v niekoľkých hlavných enklávach. Spolu zaberajú výmeru 114 ha. Plošne najrozsiahlejší je komplex Ďurkovec - Pod lesom - Háj, na rozhraní Slovenského raja a Hornádskej kotliny. Ucelené plochy trávnych porastov sa ďalej nachádzajú v alúviách potoka Brusník a Tomášovského potoka, kde je mozaika mezofilných až vlhkomilných porastov. Priamo v intraviláne obce alebo v jej bezprostrednej blízkosti sa dodnes zachovali veľmi pekné dvojkosné mezofilné lúky. Inde sú lúky vzácne, napr. na prítokoch Trstinného potoka pri rómskej osade Letanovce alebo na Čingove.

Prevažná väčšina trvalých trávnych porastov katastra, ktorá bola využívaná kontinuálne dlhodobo a nebola nikdy rozoraná, má prirodzený charakter. Striedavé polia, kde dominuje trávna fáza sú charakterizované pri ornej pôde.

Lúky s prirodzeným druhovým zložením charakterizuje extenzívne využívanie – kosenie raz ročne a zväčša následná pastva hovädzieho dobytku a nehnojenie priemyselnými hnojivami.

V katastri aj vzhľadom na zameranie poľnohospodárskej výroby a vysokú rezilienciu (pružnosť - schopnosť lúčnych porastov vrátiť sa po skončení pôsobenia nepriaznivého vplyvu relatívne rýchlo do pôvodného stavu) má výskyt prirodzených porastov stúpajúci charakter. Príkladom sú porasty a alúviu Tomášovského potoka, v lokalite Pod Úvrat a na bývalej ornej pôde. Výmera prirodzených lúčnych porastov dosahuje v katastri 101 ha.

5.5.4.3 Lesy

Na území katastra sa nachádzajú lesy výlučne v južnej časti, v oblasti Slovenského raja. Tvoria ucelený lesný komplex, prerušený iba tokom Hornádu a čiastočne aj rekreačným strediskom Čingov. Väčšinou ide o prirodzené lesy s prevahou vápencových bučín a bukovo-jedľových spoločenstiev, prípadne jedľovo-smrekových lesov. Na bralách sa vyskytujú reliktné boriny a na sutinách a v úžľabinách sutinové lesy. Na prístupnejších miestach (kontakt Hornádskej kotliny a Slovenského raja) prevažujú lesy hospodársko-produkčného charakteru s drevinovou skladbou zmenenou v prospech smreka a borovice, miestami až monokultúrneho charakteru. Najzachovalejšie lesy sa vyskytujú v kaňone Prielomu Hornádu a v údolí Bieleho potoka, kde sa nachádzajú miestami aj porasty prírodných lesov. Výmera lesných porastov je 655 ha. Skutočná výmera lesných pozemkov však okrem plochy lesných porastov zahŕňa aj plochu ostatných lesných pozemkov (lesné sklady, lesné škôlky, lesné cesty). Lesnatosť katastrálneho územia je bežná 50 %.

Lesy v území sú v súčasnosti zaradené do kategórie hospodárskych lesov a ochranných lesov.

Hospodárske lesy s dominantnou produkčnou funkciou sa nachádzajú na výmere 224 ha. Najviac je lesov ochranných, s dominantnou funkciou ochrany pôdy, ktoré sú vyhlásené na výmere 431 ha. Zaberajú menej priaznivé stanovištia, strmé skalnaté svahy s plytkou pôdou, prípadne vystupujúcou materskou horninou. Lesný pôdny fond patrí do LHC Smižany. Obhospodarovanie lesov sa riadi programom starostlivosti o lesy. Pre LHC Smižany je platný na roky 2007-2016. Lesný hospodársky plán určuje záväzné ukazovatele pre hospodárenie v lese ako výšku ťažby rubnej a výchovnej a drevinové zloženie pri zalesňovaní. Z hľadiska užívania lesov sú najväčším subjektom Lesy SR, OZ Prešov, LS Spišská Nová Ves s 294 ha, PS Les Tomášovce obhospodaruje 157 ha, LS a UPS Arnutovce 70 ha, US obce Spišské Tomášovce 69 ha, Ing. Juraj Stenczel obhospodaruje 48 ha, J. Bendík a spol. 17 ha, Radoslav Hajdu Bc. 0,22 ha a René Novák 0,15 ha (údaje z roku 2013).

5.5.5 Voda

Záujmové územie patrí do povodia Hornádu, úmoria Čierneho mora. Hlavným recipientom pozemkov v k. ú. Spišské Tomášovce je rieka Hornád, do ktorého sa vlievajú potoky Tomášovská Belá (Biely potok) z južnej strany a Tomášovský potok a Trstenný potok zo severnej strany. V severnej časti katastra tečie potok Brusník, ktorý z ľavej strany prijíma Štvrtocký potok.

Podľa hydrogeologického rajónovania ležia podzemné vody severnej časti posudzovaného územia v rajóne PQ 115 Paleogén Hornádskej a časti Popradskej kotliny, budovaný kombináciou hornín paleogénu a mezozoika, južná časť v rajóne MG 116 Mezozoikum Slovenského raja a Havraních vrchov s príľahlým paleozoikom, ktorý je budovaný mezozoickými horninami. Predmetné územie vyplňajú horniny s veľmi dobrou puklinovo-vrstvovou priepustnosťou a vysokým zvodnením, severný okraj územia zasahuje do oblasti hornín s dobrou pórovo-puklinovou a vrstvou priepustnosťou a stredným zvodnením. Podľa pôvodu rozpustených látok sú podzemné vody oblasti zväčša petrogénne, karbonátogénne výrazné, v severnej časti územia sú podzemné vody fluviogénne základné, menej prechodné a zmiešané. Hladina podzemnej vody je zväčša 2 – 5, v južnej časti územia až 10 m hlboko.

Katastrálne územie obce Spišské Tomášovce v zmysle hydrologického členenia SR spadá do povodia rieky Hornád, základného povodia Hornád po Hnilec, číslo hydrologického poradia 4-32-01.

Rieka Hornád priteká do riešeného územia zo západu od zaústenia nepomenovaného ľavostranného prítoku v rkm cca 143,60 a po zaústenie Bieleho potoka v rkm 141,20 tvorí katastrálnu hranicu (cca 2,4 km), č. hydrolog. poradia 4-32-01-027. Od zaústenia Bieleho potoka po zaústenie Lesnice v rkm 139,80 preteká katastrálnym územím obce (cca 1,4 km), č. hydrolog. poradia 4-32-01-029. Od zaústenia Lesnice po rkm cca 138,00 (pod rekreačnou lokalitou Čingov) tvorí katastrálnu hranicu dĺžky cca 1,80 km, č. hydrolog. poradia 4-32-01-031. V katastrálnom území obce nemá Hornád ľavostranné prítoky.

5.5.5.1 Riečnu sieť v katastrálnom území tvoria prítoky Hornádu

- **Biely potok**, pravostranný prítok, č. hydrolog. poradia 4-32-01-028. Od ústia do Hornádu tvorí katastrálnu hranicu v dĺžke cca 3,9 km.
- **Nepomenovaný drobný tok**, ľavostranný prítok v rkm 143,60, č. hydrolog. poradia 4-32-01-027. Od ústia do Hornádu tvorí katastrálnu hranicu v dĺžke cca 1,1 km.
- **Tomášovský potok**, ľavostranný prítok, č. hydrolog. poradia 4-32-01-032. Potok pramení v katastrálnom území obce, preteká cez Spišské Tomášovce a do Hornádu ústí mimo katastrálneho územia pod rekreačnou lokalitou Čingov.
- **Brusník**, ľavostranný prítok, č. hydrolog. poradia 4-32-01-040 a 4-32-01-042, preteká v severovýchodnej časti katastrálneho územia v dĺžke cca 1,9 km. Do Hornádu ústí v Spišskej Novej Vsi.
- **Hadušovský potok**, pravostranný prítok Brusníka, č. hydrolog. poradia 4-32-01-040, pramení v riešenom území, preteká rovnomennou miestnou časťou a do Brusníka ústí v riešenom katastrálnom území.
- **Štvrtocký potok**, ľavostranný prítok Brusníka, č. hydrolog. poradia 4-32-01-041. Katastrálnym územím obce preteká cca 0,3 km a ústí do Brusníka.

Stojaté vodné plochy sa v území v súčasnosti nenachádzajú. V minulosti sa nachádzal západne od obce rybník.

5.5.6 Rastlinstvo

Podľa fytogeografického členenia územia Slovenska (Futták, 1966) patrí sledované územie do oblasti západokarpatskej flóry (Carpatikum occidentale):

- a) obvodu predkarpatskej flóry (Praecarpaticum), okres Slovenský raj a okres Slovenské Rudohorie
- b) obvodu flóry vnútrokarpatských kotlín (Intracarpaticum), okres Podtatranské kotliny, podokres Spišské kotliny.

Podľa Geobotanickej mapy ČSSR (Michalko, 1986), ktorá je mapou rekonštrukcie vegetácie, teda uvádza predpokladanú vegetáciu, ktorá by pokrývala určité miesto bez akéhokoľvek vplyvu ľudskej činnosti, by sa v území vyskytovali len lesy. Vytvárali by mozaiku rôznych typov, ktorá reflektuje pestré geologické a geomorfologické podmienky. V širších alúviách potoka Brusník a Tomášovského potoka by sa vyskytovali lužné lesy podhorské a horské s vrbami, jelšami a jaseňom. Prevládajúcim typom lesa v severnej časti katastra v Hornádskej kotline by boli dubovo-hrabové lesy lipové, kde by sa vyskytovali najmä listnaté dreviny – duby, lipy, javory a menej ihličnaté dreviny smrek a borovica. Tieto lesy Hornádskej kotline v minulosti dominovali a predstavujú zaujímavý „bezbukový“ typ odzrkadľujúci špecifický chorologický vývoj severných vnútrokarpatských kotlín podmienený najmä zvýšenou kontinentalitou kotlín. V Slovenskom raji, na vápencoch a dolomitoch sú prirodzene rozšírené bukové lesy, najmä bukové lesy vápnomilné, na strmších svahoch s plytšími vápencovými pôdami. V drevinovom zložení prevládal buk, na sutinovejších pôdach aj lipa a javory. Vo vyšších polohách stálu prímies tvorila jedľa, smrek sa vyskytoval len vzácne od 5. lesného vegetačného stupňa. Na hlbších pôdach sa nachádzali bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy. Pomerne silne sú zastúpené bezbukové jedľové a jedľovo-smrekové lesy, napríklad v Prielome Hornádu alebo v roklinách a údolí Bieleho potoka. Na najexponovanejších stanovištiach sa uplatňuje aj borovica a vyskytujú sa rozsiahle porasty reliktných borovicových lesov. V alúviu potoka Brusník geobotanická mapa uvádza rozsiahle plochy rašeliniskových slatinísk. Menší fragment sa nachádzal aj v údolí Tomášovského potoka, pod obcou.

Aktuálna vegetácia bola spracovaná na základe terénneho prieskumu vykonaného v priebehu vegetačnej sezóny r. 2013. Územie katastra má dvojaký ráz. V severnej časti, v oblasti Hornádskej kotliny je bezozvyšku odlesnené a pôvodná lesná vegetácia je premenená na polia, lúky a pasienky a samotné sídlo. Južná časť katastra, patriaca do Slovenského raja si zachovala prirodzený charakter s prevažne pôvodnými lesnými spoločenstvami. Dominujú vápnomilné bukové lesy, kde prevláda v nich buk, na bralách sa uplatňuje borovica.

V okolí obce sa nachádza intenzívne využívaná poľnohospodárska krajina. Hornádska kotlina je oddávna osídlená a v dnešnej reálnej nelesnej vegetácii dominujú poľnohospodársky intenzívne využívané plochy, či už orná pôda alebo porasty intenzifikovaných lúk a pasienkov. Z prostredia kotliny už dávnejšie, v období socializácie vymizla typická mozaikovitá štruktúra krajiny, s početnými medzami a terasami, extenzívne využívanými rôznymi typmi lúk, pasienkov a nelesnej drevinovej vegetácie. Dnešná vegetácia polí je chudobná. V Hornádskej kotline pretrváva veľkobloková štruktúra polí s vysokou intenzitou. Bohatšiu segetálnu vegetáciu majú iba záhumienky – malé pásiky polí, ktoré sa nachádzajú priamo v obci v priestore pod železničnou stanicou. Aj tu však dochádza k

postupnej premene na trvalo zatravnené plochy. Trávných porastov v Hornádskej kotline je málo, pôvodné lúky si zväčša zachovali svoj prirodzený charakter, porasty založené v novšej dobe na ornej pôde sú intenzifikované, druhovo chudobné.

V minulosti boli na Spiši známe viaceré lokality slatinných lúk a rašelinísk. Žiaľ v katastri obce sa dodnes nezachovali. Najväčšie plochy na Brusníku a Tomášovskom potoku sú absolútne zničené odvodnením a intenzívnou poľnohospodárskou činnosťou v minulosti. Donedávna sa priamo v obci, v blízkosti železničného podjazdu, už na strane Hadušoviec vyskytovali vynikajúce slatinné prameniská. Dnes tu živia posledné zvyšky veľmi narušenej, ruderalizovanej mokrade. Zaujímavou mokradou je bývalý Tomášovský rybník, kde dnes nachádzame porasty trstiny, vysokých ostríc a vlhkomilných bylín.

Fytocenologicky a chorologicky sú významné spoločenstvá nelesnej vegetácie karbonátových skál. Nachádzame ich v Prielome Hornádu a roklinách.

Krovinné formácie sú významné biotopy v otvorenej kultúrnej krajine, na poľných medziach, pozdĺž poľných ciest na opustených neobrábaných miestach, na hraniciach lúk a pasienkov. Osobitný charakter má synantropná vegetáciu v sídlach i mimo sídel na ruderálnych stanovištiach. Z pohľadu územného systému ekologickej stability je najdôležitejšie poznať rozšírenie a dynamiku rýchlo sa šíriacich nepôvodných druhov rastlín, najmä charakteru inváznych neofytov. Ich nekontrolované šírenie neobišlo ani kataster Spišských Tomášoviec. Invázne druhy sa šíria najmä popri líniových koridoroch, najčastejšie pri železniciach, cestných komunikáciách, riekach a podobne. Invázny potenciál a ich šírenie do prirodzených biotopov zvyšuje nedostatočné obhospodarovanie krajiny a jej narušenie.

5.5.7 Živočíšstvo

V hľadiska živočíšnych regiónov je zoogeografické členenie okresu Spišská Nová Ves do vonkajšieho a vnútorného obvodu oblasti Západných Karpát a ich podtatranského a centrálneho okrsku, ktorý sa ďalej člení na nízkotatranský a rudohorský podokrsk. V katastrálnom území sa vyskytuje typická fauna pahorkatinovej poľnohospodárskej krajiny a horskej lesnej krajiny mnohými vzácnymi a ohrozenými druhmi. Dominujú živočíšne spoločenstvá lesov, potom spoločenstvá polí, pasienkov a lúk, menej je zastúpená fauna krovín. Špecifická je fauna sprevádzajúca vodné toky (najmä rieku Hornád) a mokrade.

V obci Spišské Tomášovce a tiež časti Hadušovce pravidelne hniezdili dva páry bociana bieleho (*Ciconia alba*). Sú osadené umelé hniezdne podložky, ale hniezda v r. 2013 neboli obsadené.

5.5.8 Ovzdušie

Kvalita ovzdušia v obci Spišské Tomášovce a v okolí nepresahuje rámec bežného znečistenia z malých zdrojov znečistenia v obci. Aj napriek tomu, že domácnosti majú možnosť napojenia na verejný plynovod a rozvod elektrickej energie, sa významným lokálnym znečistením stáva vykurovanie tuhým palivom (najmä drevom). Možnými drobnými znečisťovateľmi sa môžu stávať aj malé prevádzky, podľa zamerania ich činnosti.

5.5.9 Zeleň

Zeleň v katastri obce charakterizuje účelová ochranná poľnohospodárska zeleň, zeleň ekologická a verejná a vyhradená zeleň.

Účelovú a ekologickú zeleň tvorí krovinová vegetácie na medziach, úvozoch, sprievodná drevinová vegetácia okolo vodných tokov vo forme brehových porastov a zárasty drevín na opustených lúkach a pasienkoch.

Účelová poľnohospodárska zeleň je viazaná na krajinársky cenné, tzv. historické štruktúry krajiny. Medze boli do socializácie v 50-tych rokoch typickou súčasťou spišskej krajiny. Pôvodne sa kosili. Dnes sa nevyužívajú a sú prevažne zarastené krami. Krovinové porasty sú významnými hniezdiskami vtákov a útočišťom drobnej zveri. Obzvlášť cenné sú zapojené, súvislé porasty krov trnky, ruže šíповej, hlohu, bazy, kaliny, čerešne, rakyty a ďalších drevín. Osobitnú pozornosť si zasluhujú brehové porasty sprevádzajúce prirodzené vodné toky, najmä rieku Hornád a tok Brusníka. Tvorí ich najmä vrby – v. krehká, v. purpurová, v. popolavá, čremcha, menej jelša. Všetka nelesná drevinová vegetácia tohto prvého typu je ekologicky mimoriadne cenná a zasluhuje si ochranu.

Druhý typ – ekologická zeleň - predstavujú ju solitéry drevín alebo ich väčšie či menšie skupiny na lúkach a pasienkoch, ktoré sa už dlhšiu dobu hospodársky nevyužívajú. Druhotne zarastajú opäť krami - najmä trnkou, ružou šíповou, vrbami a lieskou a tiež stromami smrekom, borovicou, brezou, osikou a rakytou. Porasty drevín sa postupne zapájajú a prechádzajú do lesa. Ekologicky význam týchto plôch je menší, ako prvého typu. Často je vhodné tieto nálety redukovať a plochy prinavrátiť pôvodnému poľnohospodárskemu účelu. Väčšie porasty sa nachádzajú napríklad na Háji.

Plochy verejnej a vyhradenej zelene (napr. verejná zeleň, cintorín) majú v obci osobitnú hodnotu. Nachádza sa tu niekoľko pozoruhodných jedincov starých stromov, najzaujímavejšími sú dve lipy na okraji cintorína pri kríži, mohutný jedinec javora mliečneho na novom cintoríne, starý exemplár smreka obyčajného na starom cintoríne v Hadušovciach. Staré lipy nachádzame aj pri kúrii Tyba a pri plote terajšej hydinárskej farmy sú mladšie výsadby topoľov. Okolo plotu nového cintorína sa nachádzajú mladšie výsadby briez a vo vnútri stromoradia z tují.

5.5.10 Environmentálna infraštruktúra

5.5.10.1 Vodovod

Obec zabezpečuje prístup k pitnej vode vybudovaným verejným vodovodom v celej obci. V súčasnosti sú na verejný vodovod napojené všetky domácnosti.

5.5.10.2 Kanalizácia a ČOV

V roku 1996 sa začalo s budovaním kanalizácie. Kanalizácia zabezpečuje odvod odpadových vôd z celého územia obce, ČOV I. bola ukončená v roku 2007. Nie všetky domácnosti sú napojené na verejnú kanalizáciu z dôvodu chýbajúcich kanalizačných prípojkov. Kanalizáciu je potrebné dobudovať na Smižianskej ulici v dĺžke 462 m.

V súčasnosti je realizovaná výstavba novej ČOV ul. Juraja Sklenára, s kapacitou 600 ekvivalentov. Stavebné povolenie bolo vydané v decembri 2009 predĺžené do roku 2016. Predbežný odhadovaný termín spustenia ČOV je rok 2017.

V rámci obce je odvádzaná zrážková voda z cestných komunikácií a chodníkov rigolmi popri väčšine komunikácií v obci. Na úsekoch, kde je ohrozená bezpečnosť obyvateľov z dopravy bude potrebné cestné rigoly v rámci plánovanej rekonštrukcie rekonštruovať.

5.5.10.3 Odpadové hospodárstvo

V obci je zavedený separovaný zber odpadu. Odvoz odpadu zabezpečuje združenie SEZO Spiš prostredníctvom firmy Brantner Nova, s. r. o.

Obec Spišské Tomášovce je členom združenia SEZO – Spiš, ktorého cieľom bolo vytvoriť v regióne podmienky na prípravu a realizáciu separovaného zberu odpadov a zaviesť efektívny a trvalo udržateľný systém separovaného zberu. Združenie SEZO - Spiš tvorí 5 miest a 52 obcí regiónov Spišská Nová Ves, Krompachy, Gelnica.

Zložky triedeného odpadu:

1. Papier
2. Sklo
3. Plast – PET, HDPE/PE-HD, LDPE/PE-LD, PP, PS
4. Kov – Fe, Al
5. Viacvrstvový kombinovaný materiál (TetraPack) – C/PAP

Komunálny odpad (KO) je vyvážaný na riadenú skládku do Spišskej Novej Vsi. Dotriedňovanie KO sa uskutočňuje na dvoch zberných dvoroch v Spišskej Novej Vsi a v Spišských Vlachoch. Z hľadiska hospodárenia by bolo pre obec efektívnym riešením vybudovanie zberného dvora, prípadne aj obecného kompostoviska pre zber a spracovanie biologicky rozložiteľného odpadu.

V obci sú vybudované 4 stanovišťa pre umiestnenie zberových kontajnerov, ktoré je potrebné dobudovať.

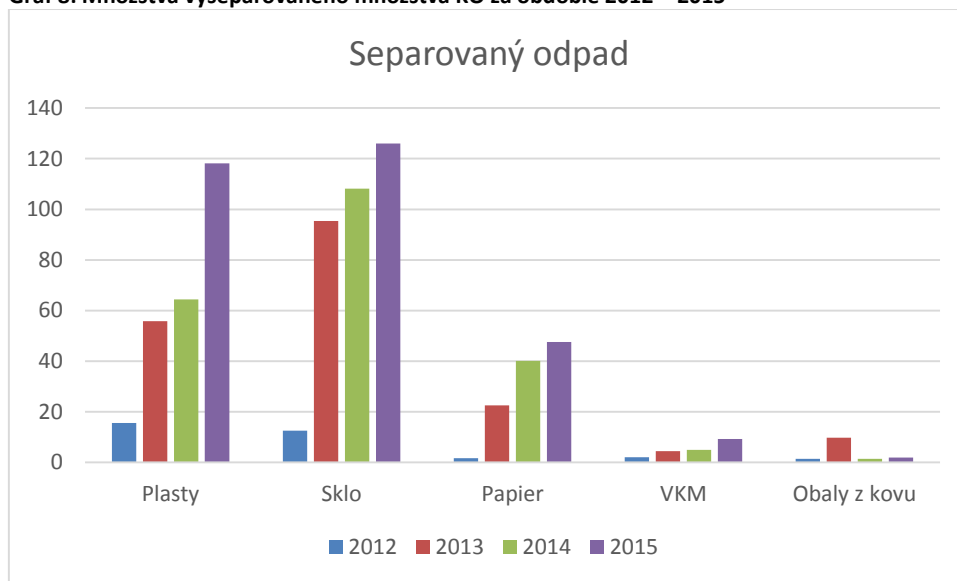
Tab. 27: Množstvá vyseparovaného množstva KO za obdobie 2012 – 2015

	2012	2013	2014	2015
Separovaný zber:				
Plasty	15,56	55,87	64,47	118,14
Sklo	12,6	95,38	108,22	125,98
Papier	1,74	22,56	40,09	47,65
VKM	2,09	4,41	4,98	9,24
Obaly z kovu	1,4	9,75	1,43	1,94
Zmesový komunálny odpad	338,89	213	438,05	3,98

Objemový odpad		11,38	38,86	0,16
Drobný stavebný odpad	0,008	4,64	11,16	0,03
Obaly z plastov			1,02	
Zmiešané obaly			2,46	
Spolu ton:	372,288	416,99	710,74	307,12

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce

Graf 8: Množstvá vyseparovaného množstva KO za obdobie 2012 – 2015

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce

5.5.11 SWOT analýza – Životné prostredie obce

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Kataster obce zasahuje do NP Slovenský raj mimoriadnej hodnoty - Približne 50% katastrálneho územia obce tvoria lesy - Hustá sieť vodných tokov v katastri obce - Pestrá a fauna a flóra v rámci NP, významné biotopy a chránené živočíchy - Výskyt starých stromov – pozoruhodné solitéry v katastri obce - V obci je vybudovaný verejný vodovod - V obci je vybudovaná verejná kanalizácia 	<ul style="list-style-type: none"> - Kapacitne nepostačujúca intenzita autobusovej dopravy počas sviatkov a voľných dní - Vegetácia polí je chudobná, vo veľkoblokovej štruktúre - Znečistenie ovzdušia domácimi zdrojmi znečistenia – vykurovanie a malými prevádzkami - Nie všetky domácnosti sú napojené na verejnú kanalizáciu – existencia žúmp - Cestné rigoly na odvádzanie zrážkovej vody sú v zlom technickom stave a ohrozujú bezpečnosť osôb - Nie je
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Dobudovanie druhej ČOV - Realizácia projektov pre zlepšenie stavu a ochranu ŽP v rámci regiónu - obec ako súčasť Mikroregiónu Slovenský raj - Cezhraničná spolupráca v rámci zlepšenia stavu a ochrany ŽP - Založenie obecného podniku (poľnohospodárske, lesnícke a verejnoprospešné činnosti) - Finančné príležitosti EÚ, PRV a IROP 2014 – 2020 	<ul style="list-style-type: none"> - Zanedbaná ochrana ŽP pri intenzívnom rozvoji cestovného ruchu - Nepostačujúce zdroje obce na spolufinancovanie projektov rekonštrukcie a dobudovania infraštruktúry

5.6 Cestovný ruch

Obec Spišské Tomášovce je súčasťou NP Slovenský raj a je zároveň riadnym členom Oblastnej organizácie cestovného ruchu Slovenský raj & Spiš. OOCR bola založená v zmysle zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov dňa 13. 12. 2012 registráciou na ministerstve dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky pod č. /2012/SCR a bola zapísaná do zoznamu oblastných organizácií cestovného ruchu.

Hlavným cieľom oblastnej organizácie CR Slovenský raj je zvýšenie návštevnosti regiónu slovenskými a zahraničnými návštevníkmi, propagácia prírodných krás Slovenského raja, získať investície do infraštruktúry, vydávanie propagačných materiálov a suvenírov, tvorba internetovej, mediálnej a billboardovej kampane a v neposlednom rade tvorba produktov destinácie Slovenský raj.

Obec Spišské Tomášovce bola aktívne zapojená do dvoch nosných projektov na podporu rozvoja cestovného ruchu, znázornených v nasledujúcej tabuľke.

Tab. 28: Zoznam vybraných realizovaných projektov pre podporu cestovného ruchu

Projekt	Obdobie realizácie	Prijímateľ	Operačný program	Celkový rozpočet (v EUR)
Integrovaná propagácia infraštruktúry cestovného ruchu a ponuky aktivít na území Mikroregiónu Slovenský raj	2011 - 2015	Mesto Spišská Nová Ves	ROP	244 832,57
Slovenský raj – Klaster cestovného ruchu NP Slovenský raj a TIC Dobšinská ľadová Jaskyňa	2012 - 2014	Obec Stratená	Program Švajčiarsko-Slovenskej spolupráce	1 148 734,00

Zdroj: Marketingová stratégia destinácie NP Slovenský raj, 2014

5.6.1 Prírodný potenciál pre rozvoj turizmu

Katastrálne územie obce Spišské Tomášovce sa nachádza priamo v Národnom parku Slovenský raj.

Slovenský raj patrí do oblasti Slovenského Rudohoria a predstavuje svojrázne krasové územie s významnými geomorfologickými fenoménmi, pre ktoré sú typické krasové planiny s bohatými podzemnými krasovými javmi (jaskyne, priepasti), medzi ktoré sa vkladajú úzke tiesňavy a rokliny s množstvom vodopádov.

Voda vytvorila v podzemí krasových planín viac ako **400 doposiaľ objavených jaskýň**, pričom v južnej časti sa nachádzajúca Dobšinská ľadová jaskyňa zapísaná v zozname Svetového prírodného dedičstva UNESCO. Vodu z územia NP odvádzajú dve rieky tečúce na severe - Hornád a na juhu - Hnilec. Vymodelovali v mäkkom vápenci dva **kaňony**: na severe **Prielom Hornádu** a na juhu **Stratenský kaňon**.

Vysokú biodiverzitu reprezentujú ucelené komplexy lesných, skalných, lúčnych a mokradových biotopov.

Pre svoju hodnotu s **27 biotopmi európskeho významu a 8 biotopmi národného významu**, bol Slovenský raj zaradený medzi územia európskeho významu siete NATURA 2000. Tieto územia predstavujú **najcennejšie prírodné dedičstvo v Európe**. Ich zaradenie do NATURA 2000 má zabezpečiť ochranu biotopov, ako aj rastlinných a živočíšnych druhov vymenovaných v európskej smernici o biotopoch, ktorá predstavuje jeden z najvýznamnejších legislatívnych rámcov v oblasti ochrany prírody v Európskej únii.

Takmer 90 % plochy národného parku zaberajú lesy.

Vďaka neprístupnosti terénu sa tu zachovali rozsiahle komplexy prirodzených lesov, ktoré reprezentujú prevažne vápnomilné bučiny. Výnimočné postavenie a vysokú vedeckú hodnotu majú borovicové a smrekovcové riedkolesy, ktoré osídľujú najextrémnejšie bralá a skalné hrebene. Sú svedkami vývoja vegetácie po dobe ľadovej, preto ich nazývame reliktné boriny. Nachádzajú sa v nich mnohé karpatské endemity, z rastlín je typickým endemitom poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*).

Zachovanie lesov a zlepšenie ich zdravotného stavu je dlhodobý cieľ, ktorý je plnením nie len medzinárodných záväzkov, ale najmä prínosom pre obyvateľstvo žijúce v území NP Slovenský raj i návštevníkov turistickej destinácie NP Slovenský raj. Vytvorením systému zón je jasne určený spôsob využívania lesa. Lesy v bezzásahovej zóne plnia predovšetkým mimoprodukčné funkcie – vodoochrannú, protieróznú, zmierňovanie dôsledkov zmeny klímy, podmienky pre výskyt biotopov a rastlinných a živočíšnych druhov. Väčšina lesov v NP sa nachádza mimo najprísnejšie chránených rezervácií a cieľom je trvalé využitie územia na lesnícke účely štandardného obhospodarovania lesa. V záujme prevádzky lesného hospodárstva, ako aj činností ochrany prírody, je optimalizovať druhovú skladbu, vekovú štruktúru a spôsob obhospodarovania lesa v tejto zóne. V tomto procese kľúčovú úlohu zohrávajú vlastníci a užívatelia lesných pozemkov.

Územie je mimoriadne bohaté na výskyt druhov rastlín a živočíchov a biotopov. Známych je viac ako 950 druhov vyšších rastlín, z toho 85 druhov je zapísaných v národnom Červenom zozname.

Vysokú biodiverzitu majú najmä lúky a pasienky. Lúky na Kopanci v juhozápadnej časti územia Slovenského raja patria k najbohatším v Európe, na 1 m² tu rastie až 74 druhov vyšších rastlín. Udržanie trvalých trávnych porastov je možné len aktívnym poľnohospodárskym využívaním – kosením a pasením v úzkej a cieľavedomej spolupráci farmárov, či poľnohospodárskych organizácií. Z hľadiska ochrany prírody sú veľmi hodnotné aj spoločenstvá slatín a mokradí, kde sa hojne vyskytuje európsky významný druh, vzácny jazyčník sibírsky (*Ligularia sibirica*).

Pre rokliny Slovenského raja je typická klimatická inverzia. Tá zapríčiňuje, že v dolných častiach je chladnejšie a rastú tu horské druhy ako prvosenka holá karpatská (*Primula auricula subsp. hungarica*) a kortúza Matthiolova (*Corthusa matthioli*). Naopak, na vyššie položené, južne exponované skalné steny a trávnaté stráne sa viažu teplomilné druhy ako kosatec bezlistý uhorský (*Iris aphylla subsp. hungarica*) a ľan žltý (*Linum flavum*).

5.6.2 Kultúrny a poznávací turizmus

Spišské Tomášovce sa radia medzi najstaršie obce na Spiši. Početným návštevníkom najmä v letnom období predstavujú svoju bohatú históriu prostredníctvom miestnych pamätihodností.

5.6.2.1 Rímskokatolícky kostol sv. Michala Archanjela

Dominantou obce je rímskokatolícky kostol sv. Michala Archanjela. Podľa kanonických vizitácií bol prvý kostol postavený okolo roku 1250. V polovici 14. storočia bol postavený kostol v gotickom slohu, po roku 1846 došlo k jeho klasicistickej prestavbe a odvtedy bol viackrát opravovaný. Kostol je jednolodňový. Hlavný oltár je z obdobia okolo roku 1900. Ústrednou postavou je archanjel Michal víťaziaci nad diablom. Po bokoch sú postavy sv. Jozefa a sv. Jána Krstiteľa. Bočné oltáre tvorí drevorezba Svätej Trojice a plastika Panny Márie s Ježiškom. K výbave kostola patrí aj olejomaľba sv. Mateja apoštola z prvej polovice 19. storočia a pri vstupe do sakristie je zvonček zo 17. storočia. V kostolnej veži visia tri zvony. Štefan bol odliaty v roku 1881, Michal v roku 1922, najmenší, tzv. umieračik, je bez datovania. Štvrtý zvon nie je zavesený, pochádza z niekdajšej zvonice, ktorá stála v Hadušovciach, v miestach dnešnej ulice Krátka. Vedľa kostola stojí murovaná kaplnka Svätej Trojice postavená v roku 1766.

Na kostolnej veži visia tri zvony. Starší zvon má meno **Štefan**, jeho priemer je 59 cm. Odlieval ho WALSER FERENCZ v zvonolejárskej dielni v Budapešti roku 1881. Druhý zvon väčší, ale mladší, má meno **Michal** a jeho priemer je 69 cm. Tento zvon odlieval v zvonolejárskej dielni Sabinov, FRIEDMAN ADOLF v roku 1922. Tretí zvon je hladký bez nápisu, tzv. umieračik o priemere 21 cm. Najstarším zvonom je zvon z roku 1841 o priemere 32 cm. Tento zvon nie je zavesený, je z bývalej zvonice v Hadušovciach, ktorá stála v miestach terajšej ulice Krátka.

5.6.2.2 Kováčka vyhňa a sýpka

Za pamiatku bola vyhlásená uznesením rady ONV s Spišskej Novej Vsi, zo dňa 22. 3. 1985, pod číslom 52. Trámy sú z červeného smreka, na boku stredného trámu je nápis: FUNDOVAL JOZEF ZALIBERA DNE 3ho APRILA ROKU 1879. V objekte kováčskej vyhne je zbytok po tehlovej peci – ohnisku – vyhni, situovanej oproti vstupu, v jej juhozápadnom kúte. Objekt sýpky z 2. polovice 19. storočia a novší, zo začiatku 20. storočia postavený objekt vyhne, slúžili pre potreby Urbárskej pasienkovej spoločnosti. Posledným kováčom, pôsobiacim vo vyhni bol pán Britaňák, žijúci v obci.²

5.6.2.3 Kúria v Hadušovciach

V Hadušovciach bola kúria, pôvodne renesančná, neskôr upravovaná. Bola to prízemná budova s pôdorysom písmena L. Nad kamenným portálom bol erb, po stranách renesančné ovocné girlandy. Kúria bola postavená asi v 2. polovici 17. storočia. Kaštieľ stál vedľa dnes ešte viditeľného, domu pre

² Archív Pamiatkového úradu, Bratislava. Autor Odler, rok 1992. Signatúra T – 2771

robotníkov. Kronika obce píše, že v roku 1962 bola tuhá zima a veľa snehu, v dôsledku množstva snehu bola zalomená strecha na kaštieli v Hadušovciach.

5.6.2.4 Kúria Tyba

V obci sa nachádza pozostatok Kúrie Tyba – sídla grófov Andrásiovcov a rodiny Bartschovej. Gustáv Bartsch v roku 1932 vydal svoju dcéru Auréliu Bartschovú za Zoltána Stenczela, ktorý pochádzal zo slávnej kežmarskej rodiny. Spomína sa, že Gustáv Bartsch bol chovateľ koní. V roku 1954 prešla Kúria Tyba pod štátne majetky Levoča. V roku 1972 sa tam chovalo 25 000 sliepok, ktoré zásobovali vajcami okres Spišská Nová Ves a Poprad.

5.6.2.5 Lipy

Návštevníkov obce upútajú lipy na križovatke pri cintoríne, ktoré môžu mať viac ako 300 rokov.

Ďalšie pekné nálezy z obdobia doby kamenej, bronzovej i slovenskej, ktoré sa našli na území Spišských Tomášoviec sa nachádzajú v múzeu v Poprade a Spišskej Novej Vsi. V Poprade je to hlinená nádoba, bronzové šperky (náhrdelník, ihlica, spona), rímske spony a iné. V Spišskej Novej Vsi je umiestnená kamenná sekerka, hlinené nádoby a veľká hlinená nádoba na obilie, a ďalšie nálezy z hradiska. Z náleziska pod hotelom Flóra sú strieborné náušnice z veľkomoravského hrobu.

5.6.3 Pešia turistika a cykloturistika

Rozvoj turistiky a cykloturistiky priamo v obci je viazaný najmä na vyššie uvedené prírodné a kultúrno- historické danosti a samozrejme na rozvíjajúci sa cestovný ruch na území Slovenského raja. Značené turistické chodníky prechádzajú územím katastra obce a územím NP Slovenský raj v miestach, ktoré majú vysoký krajinársky, estetický a prírodovedný charakter. Turistické trasy a náučné chodníky sú obohatené o informačné tabule, ktoré informujú o rastlinstve, živočíšstve, chránených územiach, geologickom zložení, ochrane prírody, histórii územia a prírodných pomeroch Slovenského raja.

Cykloturistika ja v súčasnosti ďalšou, rýchlo sa rozvíjajúcou možnosťou pre príchod nových návštevníkov do obce i regiónu. Blízky Slovenský raj má so svojou hustou sieťou značených cyklotrás - asfaltových, lesných a poľných ciest - mimoriadne priaznivé podmienky pre tento spôsob turizmu.

Zlepšovanie napojenia obce a jej katastra na značenú sieť turistických trás a cyklotrás je podmienkou pre bezpečné putovanie turistov pri poznávaní krás nie len Slovenského raja, ale celého Južného Spiša a ich opätovnú návštevu.

Významným a viac rokov pripravovaným projektom je výstavba cyklotrasy UKRAJINA, ktorá bude spájať obce severným podhorím Slovenského raja (Spišská Nová Ves, Smižany, Spišské Tomášovce, Letanovce, Hrabušice, Betlanovce). Náročnú investíciu chcú obce vo vzájomnej spolupráci realizovať s podporou externých zdrojov EÚ. Obec Spišské Tomášovce je koordinátorom prípravy potrebnej dokumentácie na výstavbu plánovanej cyklotrasy.

5.6.3.1 Turistické trasy

Cez obec a kataster obec prechádzajú turistické trasy:

- **Východiskový bod Spišské Tomášovce:** Cez Čingov na Soviu skalú Spišské Tomášovce – Džurkovec – Čingov – Sovia skala – Smižany³
- **Modrá trasa:** Smižany - Smižany, Maša - Čingov, prameň - Čingov - Lesnica, ústie - Biely potok, rázcestie - Kláštorisko, chata (trasa dĺžky dĺžka 8,7 km, prechádza obcami Smižany, Spišské Tomášovce, Letanovce)
- **Modrá trasa:** Spišské Tomášovce – Ďurkovec - Čingov, Ďurkovec (trasa dĺžky dĺžka 1,9 km, prechádza priamo obcou Spišské Tomášovce)
- **Modrá trasa:** Pod Tomášovským Výhľadom - Letanovský mlyn - Trstený potok - Kláštorňa roklna - Hrdlo Hornádu - Podlesok, ATC (trasa dĺžky dĺžka 8,1 km, prechádza priamo obcou Spišské Tomášovce)
- **Zelená trasa:** Spišské Tomášovce - Pri Tomášovskom výhľade - Tomášovský výhľad - Pod Tomášovským Výhľadom - Biely potok - Biely potok, rázcestie - Kyseľ, ústie - Klauzy - Predný Hýľ - Geravy - Kňazovka - Pekárova - Zejmarská roklna - Dedinky - Dedinky, hotel - Dedinky, zastávka - Dobšinská Maša - Pod Čižmou (trasa dĺžky dĺžka 22 km, prechádza priamo obcou Spišské Tomášovce)
- **Zelená trasa:** Lesnica, ústie - Bikšová - Košiarny briežok - Čingov, prameň - Čingov (trasa dĺžky dĺžka 8,1 km, prechádza katastrom obce Spišské Tomášovce)
- **Zelená trasa, náučný chodník:** Trstený potok - Letanovský mlyn - Pod Tomášovským výhľadom - Biely potok, rázcestie - Lesnica, ústie - Čingov - Čingov, Ďurkovec - Tomášovský výhľad - Pri Tomášovskom výhľade (trasa dĺžky dĺžka 10,4 km, prechádza katastrom obce Spišské Tomášovce)
- **Zelená trasa, náučný chodník:** Smižany - Maša - Čingov, rázcestie - Čingov (trasa dĺžky dĺžka 3 km, prechádza katastrom obce Spišské Tomášovce)
- **Žltá trasa:** Smižany - Smižany, Maša - Čingov, rázcestie - Čingov - Čingov, Ďurkovec - Tomášovský výhľad - Pri Tomášovskom výhľade - Trstený potok - Hrdlo Hornádu (trasa dĺžky dĺžka 13,5 km, prechádza katastrom obce Spišské Tomášovce)
- **Červená trasa:** Vydrník, stanica - Hrabušice - Hrabušice, Mýto - Pri Podlesku - Podlesok, ATC - Nad Podleskom - Pod Vtáčim hrbom - Vtáčí hrb - Kláštorisko, chata - Letanovský mlyn - Trstený potok - Letanovce, zast. (trasa dĺžky dĺžka 16 km, prechádza katastrom obce Spišské Tomášovce)⁴

5.6.3.2 Cykloturistické trasy

Cez obec a kataster obec prechádzajú cykloturistické trasy:

³ Zdroj: http://www.slovenskyraj-info.sk/vychodiska_tur_spisske_tomasovce.php

⁴ Zdroj: <http://spisske-tomasovce.oma.sk/turistika>

- **Východiskový bod Spišské Tomášovce:** Zo Slovenského raja na Spišský hrad Spišské Tomášovce - Smižany - Iľašovce - kaplnka Sans-Souci - Harichovce - Kačelák - Danišovce - Hájenka - Domaňovce - Klčov - Bugtovce - Baldovce - Spišské Podhradie
- **Východiskový bod Spišské Tomášovce:** K Tomášovskému výhľadu Spišské Tomášovce – Pri Tomášovskom výhľade – Ďurkovec (rázc.)⁵
- **Zelená trasa:** Čingov - Smižany, Maša - Nad Mašou - Košiarny briežok - Čingov, rázcetie - Smižany - Lesnica, ústie, orientačný bod - Čingov, Bienhaus - Grófska studňa - Čingov, prameň - Maša - Malý Čingov - Košiarny briežok (trasa dĺžky dĺžka 4,7 km, prechádza katastrom obce Spišské Tomášovce)
- **Zelená trasa:** Iľašovce - Spišské Tomášovce - Harichovce - Šarvanec - Spišské Tomášovce, zástavka - Nad krčmou - Hadušovce - Rovinky nižšie cesty - Rovinky nižšie Šarvanca - Za cintorínom - Lučbach - Pri studienke - Pod Krampišom - Dolky - Nad mostík - Spišské Tomášovce - Cez Smižiansky vrch - Nižné lúky - Pri veľkej lúke - Nad cigánmi (trasa dĺžky dĺžka 10,5 km, prechádza priamo obcou Spišské Tomášovce)⁶

5.6.4 Vidiecky turizmus

Vidiecky cestovný ruch a agroturistika na Slovensku sa stávajú relatívne novou formou cestovného ruchu hlavne v horských a podhorských oblastiach. Vidiecky cestovný ruch možno definovať ako využívanie voľného času na vidieku rôznymi rekreačnými činnosťami s možnosťou ubytovania v rodinách, vo vidieckych domoch alebo v účelových komerčných ubytovacích zariadeniach postavených v tomto prostredí.

Pre túto formu cestovného ruchu sú Spišské Tomášovce ako malá obec v kvalitnom a atraktívnom prostredí so zachovanou ľudovou architektúrou, vhodnou lokalitou a j z dôvodu nízkych predpokladov pre vytváranie ekonomických aktivít obyvateľov v iných oblastiach. Existenciou starých neobývaných domov zároveň tvorí veľký potenciál pre chalupárstvo v regióne Slovenský raj.

5.6.5 Zimná turistika

Zimná turistika je súčasťou každoročnej celoročnej turistickej sezóny, je prirodzeným pokračovaním letnej pešej turistiky, cykloturistiky a vodnej turistiky. Okolie Spišských Tomášoviec nie je priamo lyžiarskym terénom s vlekmí pre náročných lyžiarov. Ale aj v zimnom období peší turisti vyhľadávajú možnosti pre pobyt a pohyb vo voľnej prírode, navštevujú najmä rokliny Slovenského raja s prírodnými krásami zamrznutých vodopádov, tichých dolín a zasnežených lesných turistických ciest po hrebeňoch.

Slovenský raj je vhodný na ľadolezenie nielen pre začiatočníkov, ale aj pre extrémistov. V rámci činnosti jednotlivcov i organizácii je možné trénovať rôzne techniky lezenia počas celej zimy, v prípade, že je dostatok vody na naplnenie vodopádov, hrúbka ľadu je nad 15 cm teplota neklesne pod -14 °C. Ľadové cesty sú kvalifikované podľa sklonu a dĺžky ľadu.

⁵ Zdroj: http://www.slovenskyraj-info.sk/vychodiska_tur_spisske_tomasovce.php

⁶ Zdroj: <http://spisske-tomasovce.oma.sk/cyklotrasa/green/bicycle>

5.6.6 Služby

5.6.6.1 Stredisko cestovného ruchu – Čingov

V katastri obce Spišské Tomášovce sa nachádza stredisko cestovného ruchu Čingov - jedno z najstarších a najznámejších turistických stredísk v Slovenskom raji. Stredisko sa nachádza v severovýchodnej časti NP Slovenský raj v rozšírenej časti údolia Prielomu Hornádu a patrí medzi najvyhľadávanejšie lokality na severnej strane Slovenského raja. Ponúka návštevníkom informačné služby (Info stredisko s kaviarničkou ako súkromné zaradenie), stravovacie (reštaurácie, bufety) a ubytovacie služby (chaty, chalupy, hotely) a doplnkové relax služby. Čingov je častým východiskom na túry do Slovenského raja (Prielom Hornádu, Tomášovský výhľad, Sokolia dolina, Kláštorisko). Okolie Čingova ponúka bohaté možnosti turistiky, poznávania pamiatok a histórie spišského a podtatranského regiónu. Zámerom obce je v lokalite Čingov dobudovať komplexné informačné centrum s náležitou infraštruktúrou. Bariérou pre rozvoj tejto aktivity sú nevysporiadané pozemky.

5.6.6.2 Turistické stredisko Ďurkovec

V minulosti v turistickej lokalite Ďurkovec sa nachádzal Autocamp Čingov Ďurkovec s vybavením a možnosťami ubytovania v stanoch, zruboch, chatkách, ale aj v centrálnej budove s možnosťou stravovania, s možnosťami športovania (volejbal, tenis, futbal, malý lyžiarsky vlek). V súčasnosti je lokalita zdevastovaná, je v súkromnom vlastníctve so snahou o obnovu turistického strediska (Firma Ruppki, s.r.o). Prírodné podmienky, turistické trasy a cyklotrasy v okolí lokality vytvárajú veľa turistických možností pre rôzne cieľové skupiny návštevníkov. Významným navštevovaným miestom v blízkosti je Pieskovcový lom Ďurkovec pri Spišských Tomášovciach, ktorý je paleontologickou lokalitou s nálezmi fosílií pred 45 mil. rokov z treťohorného mora TETHYS hlbokého do 200 m.

5.6.6.3 Ubytovanie a stravovanie

Podľa údajov z roku 2014 z Marketingovej stratégie Slovenský raj je v Spišských Tomášovciach vrátane strediska Čingov (v k. ú. obce) pre návštevníkov k dispozícii 16 ubytovacích zariadení s celkovou kapacitou 291 lôžok (273 lôžok, 18 prístelkov). Priamo v obci Spišské Tomášovce v blízkosti NP Slovenský raj (Tomášovský výhľad 30 min.) sa nachádza **Turistická ubytovňa Hornád**. Objekt v majetku obce ponúka ubytovanie s kapacitou 42 lôžok s možnosťou stravovania a parkovania. Objekt je možné využívať aj na väčšie spoločenské, firemné a rodinné podujatia. V obci sú vytvorené tiež možnosti ubytovania a stravovania návštevníkov v súkromných penziónoch a v privátoch:

- Penzión Dušan, Železničná 6, Spišské Tomášovce,
- Penzión Vanda, Juraja Sklenára 96, Spišské Tomášovce,
- Penzión Lester, Zvonárska 123, Spišské Tomášovce,
- Penzión u Bočkaja, Potočná 298/2, Spišské Tomášovce,
- Privát Zuzana, Juraja Sklenára 94/23, Spišské Tomášovce,
- Privát Monika, Kostolná 46, Spišské Tomášovce,

- Privát Johanka, Zvonárska 128/10, Spišské Tomášovce,
- Privát Štefan Majerčák, Nová 219/9, Spišské Tomášovce.

Podľa zistení obce, ubytovanie a služby cestovného ruchu realizované miestnymi obyvateľmi, v niektorých prípadoch nie je obecnému úradu nahlasované. Takéto prípady možno prispievajú k rozvoju cestovného ruchu, ale nie sú prínosom pre rozvoj obce.

5.6.6.4 Parkovanie

Zo spracovanej Stratégie Slovenský raj je možné uviesť, že v Slovenskom raji sú k dispozícii turistom záchytné parkoviská. Patria medzi ne aj parkoviská Čingov - pri Lesnici - 100 parkovacích miest, Čingov - spodné parkovisko 18 parkovacích miest a parkovisko Ďurkovec (stredisko v súčasnosti v rekonštrukcii), v katastri Spišských Tomášoviec vzniká potreba ďalších 76 parkovacích miest. Obec plánuje v rámci revitalizácie územia po rómskej osade v Letanovskom mlyne vybudovanie turistického informačného centra a parkoviska pre návštevníkov Slovenského raja.

5.6.7 Propagácia a informovanosť

Obec Spišské Tomášovce je súčasťou marketingu a propagácie prostredníctvom OOCR Slovenský raj&Spiš.

Podľa Marketingovej stratégie destinácia Slovenský raj má svoju vlastnú značku od januára 2014. Je ňou logo destinácie, ktoré vzniklo v rámci projektu „Integrovaná propagácia infraštruktúry cestovného ruchu a ponuky aktivít na území Mikroregiónu Slovenský raj“ a má za cieľ reprezentovať komplexnú ponuku destinácie pod jednotnou silnou značkou.

„Ako uvádza dizajn manuál značky destinácie, nový symbol destinácie Slovenský raj odráža dva základné piliere svojej identity – dva základné stavebné kamene Slovenského raja – faunu a flóru. Spojením týchto dvoch elementov vytvára silnú a jasnú identitu, no jednoduchú, pochopiteľnú a samo vysvetľujúcu. Hory a kopce vizuálne prepojené so zalomenou riekou, symbolizujúcou vodopád, a jazero spolu vytvárajú hlavu líšky či vlka, typických zástupcov Slovenského raja, a poukazujú tak na dokonalú súhru fauny a flóry v Slovenskom raji“.⁷

⁷ Zdroj: Mesto Spišská Nová Ves.

Tab. 29: Prehľad internetových stránok identifikujúcich sa so Slovenským rajom

Adresa	Názov stránky	Zameranie
www.slovenskyraj.eu	Mikroregión Slovenský raj	Destinačný portál vo vývoji
www.slovenskyraj.sk	Slovenský raj	Databáza ponuky
www.slovensky-raj.sk	Internetové noviny Národného parku Slovenský raj	Stručný informačný portál
www.slovenskyraj-info.sk	Asociácia horských sprievodcov Slovenský raj	Čiastočná propagácia destinácie
www.vraji.sk	OOCR Slovenský raj	Komplexný informačný portál destinácie
www.slovensky-raj.org	Slovenský raj – Ubytovanie a turistika	Stručný informačný portál
www.mapaslovenskyraj.sk	NP Slovenský raj – Turistické trasy	Databáza ponuky
www.sopsr.sk/slovenskyrajweb/	Správa Národného parku Slovenský raj	Stručný informačný portál
www.dedinkymlynky.sk	Dedinky Mlynky - Región Slovenský raj Juh	Informačný portál prevádzkovaný Hotelom Mlynky
www.spis-region.sk	OOCR SPIŠ	Destinačný portál - južný Spiš/Spiš

Zdroj: Marketingová stratégia destinácie NP Slovenský raj, 2014

Obec Spišské Tomášovce má pre potreby informovania o obci vytvorenú vlastnú **internetovú stránku** **www.spissketomasovce.sk**. V časti pre návštevníkov predstavuje obec jej históriu aj súčasnosť. Fotogaléria ponúka zaujímavé momenty zo života obce a z rôznych podujatí, ktoré sa v obci realizujú. V časti venovanej samospráve je predstavené vedenie obce, ako aj činnosti a dokumenty spojené s plánovaním a rozvojom obce. Stránka je aktualizovaná priebežne. Propagácia prostredníctvom tlačovín nie je v súčasnosti pravidelne a efektívne realizovaná, ostatný materiál bol vydaný v roku 2009 – Bulletin Spišské Tomášovce.

Súčasťou propagácie má byť vybudovaná brána do Slovenského raja v stredisku Čingov s rovnakým dizajnom, ako v susedných obciach (Smižany, Letanovce, Hrabušice) v sume cca 15 tis . EUR. Kým brána do Slovenského raja bola v uvedených obciach vybudovaná s podporou externých finančných zdrojov, obci chýbajú financie na jej vybudovanie.

5.6.8 Rozvoj cestovného ruchu v obci v rámci Územného plánu obce

Spišské Tomášovce (podľa návrhu ÚP, 2014)

- Obec je strediskom cestovného ruchu s regionálnym až nadregionálnym významom. Táto funkcia bola doteraz sústredená predovšetkým v časti Čingov. V návrhu sa uvažuje s obnovením lokality Ďurkovec pre účely so zriadenia kempingu a individuálnej rekreácie,

obnovy lyžiarskeho areálu a príľahlých plôch, ktoré sú určené pre športové aktivity. ÚP novo navrhuje zmeniť využívanie lomu pre športové aktivity.

- ÚP navrhuje využitie potenciálu obce aj pre organizovanie podujatí a pre tento účel navrhuje rekreačný park, ktorý prepája obec s lokalitou Čingov a Ďurkovcom. Tento park má slúžiť ako miesto pre aktívny oddych s drobnými športoviskami a mobiliárom. V parku sú navrhnuté pre vyššiu atraktivitu aj vodné plochy.
- Jednotlivé lokality rekreácie sú navzájom prepojené cykloturistickou trasou a v kontakte s národným parkom je navrhnutý rekreačný les. Les sa navrhuje pre rekreačné využitie v zmysle sprístupnenia chodníčkami len s úpravou terénu, umiestnením drobného mobiliáru (najmä lavičky, stoly, oznamovacie tabule, upravené a vymedzené miesta pre zakladanie ohňa, umelecké diela, osvetľovacie prvky).

5.6.9 SWOT analýza – Cestovný ruch

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Obec – súčasť NP Slovenský raj - Strediská CR – Čingova, Ďurkovec - Dominanta – Tomášovský výhľad - Turistická ubytovňa v obci (+ futbalové ihrisko – príležitosť pre športovisko) - Potenciál pre rozvoj agroturizmu - Pestovanie liečivých rastlín - CHÚ sysľov - Potenciál priestorov starej Vyhne - Kameňolom ako trakcia pre návštevníka – paleontologická lokalita - V obci a katastri sa nachádzajú navštevované kultúrne a historické pamiatky - Prezentácia obce na vlastnej internetovej stránke - Kataster obce vhodný pre rozvoj cykloturistiky - Obec je členom OOCR Slovenský raj & Spiš 	<ul style="list-style-type: none"> - Málo atrakcií pre dlhodobejší pobyt turistov - Chýba vlastná propagácia obce prostredníctvom tlačovín – letáky, brožúry, nedostatočný marketing obce - Nie je dobudovaná infraštruktúra CR v rámci celej obce - Potreba oživenia strediska Čingov - Potreba obnovy strediska Ďurkovec - Prístupové cesty do stredísk sú v zlom technickom stave - Málo obyvateľov ponúkajúcich služby využiteľné pre rozvoj CR - Málo vybudovaných a značených cykloturistických chodníkov v katastri obce - Chýba informačný systém návštevníkov – smerové tabule, názvy ulíc - Nízka zainteresovanosť obyvateľstva na rozvoji CR - Nevysporiadané pozemky pre aktivity v CR - Obec nie je pokrytá vysokorýchlostným internetom a mobilným signálom
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Prírodné danosti územia obce pre rozvoj CR - výhodná poloha, čisté životné prostredie - vybudovanie rekreačného parku a rekreačného lesa (návrh ÚP, 2014) - Obnova astrologických stretávaní – obnova slnečných hodín - Revitalizácia rybníka - Využitie maštali PD pre účely výstavby jednoduchých ubytovacích zariadení napr. pre turistov a cykloturistov - Využitie lúk – pasenie a tvorba potravinových produktov - Tomášovská jaskyňa- zriadenie vyhliadky - Atraktivita vstupov do obce - Rozvoj cykloturistiky - Obnova studničiek - Zriadenie NCH - Estetizácia obce ako obce CR - Využitie grantových schém pre rozvoj aktivít 	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoká konkurencia atraktivít blízkych lokalít v CR (Slovenský raj, Levoča, Vysoké Tatry,...), ale aj blízkych stredísk v Slo. raji – Podlesok, rozvíjajúce sa aktivity v Letanovciach - Nezáujem obyvateľov o činnosti v CR

<p>v CR (obce i jednotlivcov)</p> <p>- Zapojenie sa do regionálnych aktivít rozvoja CR</p>	
--	--

5.7 Školstvo a vzdelávanie

5.7.1 Materské školy

V obci Spišské Tomášovce sa nachádzajú dve materské školy, ktorých zriaďovateľom je obec. Materské školy nemajú právnu subjektivitu. Z dôvodu zvýšeného počtu detí a obmedzených kapacít v súčasnosti, má obec záujem vybudovať novú materskú školu.

5.7.1.1 Materská škola na Kostolnej ulici

Škola sa nachádza v centre obce v zrekonštruovanej budove vo vlastníctve rímsko-katolíckej cirkvi. Škola má v súčasnosti 2 triedy s celkovým počtom detí 38. Oplotený areál MŠ v súčasnosti slúži ako detské ihrisko, ktorého kovové vybavenie však už nespĺňa platné STN. Ihrisko, ktoré bolo zrealizované svojpomocne (dobrovoľníkmi a rodičmi) obsahuje pieskovisko, kovové ihrisko, ihrisko z nevyužitých pneumatík. Cesta do MŠ je bezpečná, nemá však vyznačené prechody pre chodcov a deti sú na ceste do a zo škôlky sprevádzané rodičmi.

Pri Materskej škole na Kostolnej ul. aktívne funguje Združenie rodičov a priateľov školy (ZRPŠ), ktoré realizovalo viaceré aktivity s cieľom zveľadenia exteriéru MŠ (prvky ihriska, vytvorenie skalky s bylinkami, každoročne tvorivé vianočné dielne, koncoročný školský výlet do Slovenského raja, spolupráca so starými rodičmi pri bylinkovej skalke, či pečenie medovníkov a ďalšie).

Tab. 30: Počet žiakov Materskej školy na Kostolnej ulici v Spišských Tomášovciach

	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Počet žiakov	31	40	39	43	38
Počet tried	2	2	2	3	2

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce

5.7.1.2 Materská škola na Školskej ulici

Materskú školu v centre obce navštevujú ju iba deti z blízkej marginalizovanej rómskej komunity. Budova MŠ je súčasťou budovy Základnej školy a bola rekonštruovaná v roku 2006 a vyžaduje si ďalšiu rekonštrukcie. V oplotenom areáli MŠ sa nachádza detské ihrisko, ktoré je však vybavenosťou zastarané (staré kovové a drevené prvky ihriska, chýba pieskovisko).

Obe materské škôlky sú vybavené vlastnou výdajňou stravy. Stravovanie zabezpečuje Školská jedáleň, ktorá je v zriaďovateľskej pôsobnosti Obce Spišské Tomášovce. Kuchyňa je však vybavením zastaraná a potrebuje renováciu a modernizáciu vybavenia. V materských školách, ktorých zriaďovateľom je Obec Spišské Tomášovce pracuje v súčasnosti spolu 8 pedagogických a 2 nepedagogickí zamestnanci.

5.7.2 Základná škola

Z bohatej histórie školstva je možné zistiť, že už v roku 1773 tu pôsobil učiteľ zo Smižian a v roku 1890 si obyvatelia postavili Rímskokatolícku jednotriednu ľudovú školu. Neskôr, v roku 1933 bola zriadená Obecná ľudová škola v Spišských Tomášovciach. V roku 1944 sa obe školy spájajú a vytvárajú trojtriednu Rímskokatolícku ľudovú školu, v roku 1961 rozšírenú na štvortriednu. V roku 1971 bola do užívania odovzdaná nová budova školy, ktorá prešla v roku 1990 komplexnou rekonštrukciou.

V roku 1992 bola zriadená cirkevná **Základná škola sv. Michala s ročníkmi 1. až 9.**, ktorá je od roku 1996 zaradená do siete plne organizovaných škôl. Jej zriaďovateľom je Rímskokatolícky biskupský úrad v Spišskej Kapitule – Spišskom Podhradí. Budova školy je v majetku obce Spišské Tomášovce a je v nej daná do nájmu Rímskokatolíckemu biskupskému úradu v Spišskej Kapitule - Spišskom Podhradí. Pre jej nevyhovujúci technický stav je potrebná jej rekonštrukcia (zateplenie, výmena podláh, rekonštrukcia elektroinštalácie a kúrenia). Z hľadiska didaktického vybavenia je v ZŠ potrebné zakúpiť nové tablety a notebooky s príslušenstvom pre učiteľov i doplnenie zbierok jednotlivých kabinetov. Oplotený areál školy je potrebné celý rekonštruovať a modernizovať s vybudovaním viac účelového vonkajšieho ihriska, plochy pre ľahkú atletiku ako bežeckú dráhu, plochu pre skok do diaľky, hod guľou a pod.

V súčasnosti zamestnáva škola 2 zamestnancov vo vedení školy, 16 pedagogických a 4 prevádzkových pracovníkov. V školskom roku 2015/2016 základnú školu navštevuje 118 žiakov 1. a 2. stupňa.

Tab. 31: Počet žiakov Základnej školy v Spišských Tomášovciach

	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Počet žiakov	123	109	111	119	118
Počet tried	11	11	9	9	9

Zdroj: Obecný úrad Spišské Tomášovce

Základnú školu v Spišských Tomášovciach navštevujú prevažne žiaci rómskeho pôvodu, z ktorých väčšina pochádza zo sociálne znevýhodneného prostredia. V súčasnosti je častejšie sa opakujúcim sa javom, že rodičia prihlasujú nerómske deti do plne organizovaných škôl najmä v Spišskej Novej Vsi a v Smižanoch. Deje sa tak z dôvodu zvyšovania počtu rómskych detí v triedach, ktorým je potrebné venovať v rámci výchovnovzdelávacieho procesu väčšiu pozornosť, viac času, o ktorý sú ukrátené nerómske deti. Preto rodičia radšej vyberajú dostupné možnosti pre svoje deti v blízkych obciach, kde dochádzajú za prácou - susednej obci Smižany a okresnom meste Spišská Nová Ves. Počas dochádzky na ZŠ v obci nie sú hlásené problémy záškoláctva, ktorý by bolo potrebné riešiť v správnom konaní alebo prostredníctvom trestného oznámenia. Oznámenia sú predovšetkým zo Stredných odborných škôl, avšak doposiaľ neboli hlásené trestné oznámenia.

5.7.3 Mimoškolská a záujmová činnosť

Od vzniku základnej školy majú žiaci možnosť po vyučovaní navštevovať školský klub detí, ktorý je vedený pedagogickou zamestnankyňou školy. V rámci školského klubu a v rámci záujmových útvarov sú vytvorené možnosti navštevovania krúžkov:

- športového,
- hudobného,
- umeleckého, tvorivých dielní,
- domácich prác, varenia a pečenia.

Škola aktívne spolupracuje so zriaďovateľom a aktívne sa zapája do života obce najmä pri realizácii kultúrnych a spoločenských podujatí, na ktorých deti prezentujú svoje schopnosti a zručnosti ako je Deň otvorených dverí, Veľkonočné pásmo, Narodil sa spasiteľ, Deň matiek a pod.

Obec finančne podporuje deti sumou ročne približne 2 010,51 Eur. Príspevok na jedno dieťa je 72,67 Eur. Deti navštevujú CVČ Z. Nejedlého v SNV, CVČ Komenského Smižany, RKC Spišské Podhradie, CVČ ADAM, CVČ Komenského, CVČ Lipová, CVČ Javorová v SNV – spolu približne 26 detí.

5.7.4 Možnosti pre stredoškolské a vysokoškolské vzdelanie

V obci Spišské Tomášovce sa nenachádzajú stredné ani vysoké školy. Záujemcovia o štúdium na strednej škole majú k dispozícii výber stredných škôl v najbližšom okolí v mestách Spišská Nová Ves a Levoča.

Tab. 32: Možnosti pre štúdium na stredných školách v najbližšom okolí

Názov strednej školy
Stredná odborná škola, Markušovská cesta 4, Spišská Nová Ves
Hotelová akadémia Spišská Nová Ves, Radničné námestie 1, 052 01 Spišská Nová Ves
Technická akadémia, Hviezdoslavova 6, 052 01 Spišská Nová Ves
Gymnázium, Javorová 16, 052 01 Spišská Nová Ves
Gymnázium, Školská 7, 052 01 Spišská Nová Ves
Gymnázium, Lorencova 46, 053 42 Krompachy
Súkromná stredná odborná škola SEZ Krompachy, Maurerova 55, Krompachy
Stredná odborná škola drevárska, Filinského 7, Spišská Nová Ves
Stredná priemyselná škola, Markušovská cesta 2, Spišská Nová Ves
Cirkevné gymnázium Štefana Mišíka, Radničné námestie 271/8, Spišská Nová Ves
Stredná odborná škola ekonomická, Stojan 1, Spišská Nová Ves
Stredná pedagogická škola Bottova 15A, 054 01 Levoča
Stredná odborná škola Majstra Pavla, Kukučínova 9, 054 27 Levoča
Gymnázium J. Francisciho-Rimavského, Kláštorská 37, 05467 Levoča

Stredná odborná škola Bijacovce, Bijacovce 1, 053 06
Gymnázium sv. Františka Assiského v Levoči, Kláštorská 24, 054 01 Levoča
Stredná zdravotnícka škola Štefana Kluberta, Kláštorská 24A, 054 13 Levoča
Súkromná stredná odborná škola, 29. augusta 4812, Poprad
Stredná odborná škola technická v Poprade, Kukučínova 483/12, Poprad
Stredná priemyselná škola, Mnoheľova 828, Poprad
Stredná zdravotnícka škola, Levočská 5, Poprad
SOŠ elektrotechnická, Hlavná 1400/1 Poprad-Matejovce
Gymnázium, Kukučínova 4239/1, Poprad
Cirkevné gymnázium Pavla Ušáka Olivu ako organizačná zložka Cirkevnej spojenej školy Dlhé hony 3522/2, Poprad
Gymnázium ako organizačná zložka Spojenej školy, Dominika Tatarku 4666/7, Poprad
Súkromné gymnázium, Letná ulica 3453/34, Poprad
Obchodná akadémia, Murgašova 94, Poprad
Stredná odborná škola, Okružná 761/25, Poprad
Súkromná stredná odborná škola, Ulica SNP 1253, Poprad
Stredná odborná škola, Štefánikova 39, Svit

Zdroj: www.stredneskoly.sk

Tab. 33: Možnosti pre štúdium na detašovaných pracoviskách vysokých škôl v najbližšom okolí

Názov vysokej školy
Univerzita Konštantína filozofa v Nitre - Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva - Detašované pracovisko Spišská Nová Ves, Hviezdoslavova 15
Žilinská univerzita v Žiline – konzultačné stredisko Spišská Nová Ves – Centrum ďalšieho vzdelávania učiteľov
Vysoká školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave - Detašované pracovisko Spišská Nová Ves, Zimná 48
Detašované pracovisko Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku, Bottova 15, Levoča

Zdroj: www.spisskanovaves.eu/obcan/skolstvo/vysoke_skoly

5.7.5 SWOT analýza – Školstvo

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Dve funkčné materské školy v obci, - Vypracovaný projekt pre výstavbu novej MŠ v obci, - Pohybová príprava už detí v MŠ, - Plnoorganizovaná cirkevná základná škola v obci (dlhodobo s tradíciou a históriou školy) - ZŠ cirkevná sídli v budove v majetku obce - ZŠ zabezpečuje činnosť školského klubu detí - ZŠ sa aktívne zapája do kultúrnych, spoločenských a športových aktivít v obci - Aktívne ZRPŠ pri MŠ na Kostolnej ul. 	<ul style="list-style-type: none"> - Potreba výstavby novej MŠ - Nedostatočne vybavený areál MŠ - Nevyhovujúci stavebno -technický stav ZŠ - Nedostatočné vybavenie ZŠ - Nevybavený areál ZŠ - Chýba športové ihrisko, alebo multifunkčné ihrisko - Telocvičňa ZŠ slúži aj deťom MŠ, chýba telocvičňa
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Nárast počtu detí v MŠ, - Zriadenie základnej školy v zriaďovateľskej pôsobnosti obce (v dlhodobejšej perspektíve podľa demografického vývoja), - Zaujímavá ponuka pre štúdium na stredných a vysokých školách v blízkom okolí - Zvýšenie IT a jazykovej gramotnosti žiakov - Aktívne komunitné činnosti zamerané na podporu výchovy a vzdelávania detí zo sociálne znevýhodnených rodín - Využívanie prostriedkov pre rozvoj školstva z fondov EÚ, dotácií, štátnych programov a grantov 	<ul style="list-style-type: none"> - Nárast počtu detí so špeciálnymi VV potrebami - ZŠ je takmer celou kapacitou rómska, rodičia nosia deti do blízkeho mesta a obcí (160 detí), deti zaostávajú v učive, ak je v triede viac rómskych detí, ktorým je potrebné venovať špeciálnu starostlivosť - Vysoká konkurencia plne organizovaných škôl v okolí obce (SNV, Smižany) - Nízka miera integrácia rómskeho obyvateľstva - Odliv kvalifikovaného ľudského kapitálu

5.8 Sociálne služby a zdravotná starostlivosť

Obec Spišské Tomášovce sa v záujem zlepšenia starostlivosti o miestnych obyvateľov stala spracovateľom Komunitného plánu sociálnych služieb, v ktorom analyzuje súčasnú situáciu v sociálnej oblasti obce, hodnotí a poukazuje na aktuálne potreby obyvateľov a navrhuje ciele a priority pre rozvoj sociálnych služieb na obdobie rokov 2014 – 2017.

5.8.1 Sociálne služby

5.8.1.1 Sociálne služby pre seniorov a pre osoby so zdravotným postihnutím

Pre obyvateľov obce Spišské Tomášovce sú poskytované **opatrovateľské služby** prostredníctvom opatrovania v prirodzenom prostredí občana v rodinách, pretože zo strany obyvateľov nie sú požiadavky na odbornú (terénnu) opatrovateľskú službu.

Pre občanov, ktorí majú záujem o **sociálne služby v pobytových zariadeniach**, tieto sú k dispozícii v blízkych mestách, najmä v Spišskej Novej Vsi. Obec Spišské Tomášovce má záujem o zriadenie denného stacionára pre svojich starších občanov.

Obec Spišské Tomášovce umožňuje obyvateľom obce **výdaj stravy** prostredníctvom školskej jedálne, ktorú prevádzkuje obec.

V rámci Komunitného plánu sociálnych služieb je pre cieľovú skupinu **seniorov a pre osoby so zdravotným postihnutím** prioritou obce Skvalitnenie sociálnych služieb prostredníctvom realizácie opatrení Podpora terénnych sociálnych služieb a Podpora pobytových sociálnych služieb.

5.8.1.2 Sociálne služby pre osoby v ťažkých životných situáciách a osoby sociálne vylúčené

Sociálne služby pre osoby v ťažkých životných situáciách a osoby sociálne vylúčené sú rozšírené aj o deti a mládež, ktoré sú zároveň členmi rodín a patria do tejto cieľovej skupiny.

V Spišských Tomášovciach tvorí skupinu obyvateľov zo sociálne znevýhodneného prostredia skupina až 700 občanov. Ide najmä o obyvateľov rómskej národnosti (aj keď v roku posledného sčítania bolo k rómskej národnosti prihlásených len 241 obyvateľov).

Predovšetkým pre túto cieľovú skupinu poskytuje obec Spišské Tomášovce terénnu sociálnu službu krízovej intervencie prostredníctvom Národného projektu Terénna sociálna práca v obciach. V obci pôsobili od augusta 2013 do konca roku 2015 jedna terénna sociálna pracovníčka a jeden asistent TSP, ktorých činnosť bola zameraná na vyhľadávanie fyzických osôb, odborné činnosti, obslužné činnosti a ďalšie činnosti zamerané najmä na vykonávanie preventívnej aktivity, poskytovanie sociálneho poradenstva, sociálnej rehabilitácie, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov a utváranie podmienok na výdaj stravy alebo výdaj potravín.

V súčasnosti je asistent TSP zamestnaný prostredníctvom dobrovoľníckej činnosti a TSP na trvalý pracovný pomer. Obec je zapojená do projektu Take away, ktorý garantuje NP TSP a NP KC do roku 2020.

Okrem uvedeného sociálna pracovníčka obce spolupracuje s oddelením sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Spišská Nová Ves, čím prispieva k zlepšeniu podmienok rodín v krízovej sociálnej situácii.

Obec Spišské Tomášovce poskytuje prostredníctvom sociálnej pracovníčky na obecnom úrade Spišské Tomášovce odborné činnosti ako základné sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinnosti, preventívnu aktivitu, pomoc pri pracovnom uplatnení, pomoc pri prevádzke domácnosti, pomoc pri hospodárení s peniazmi, podpora pri organizovaní času, podpora pri zapojení sa do spoločenského a pracovného života, podpora rozvoja osobných záujmov, predchádzanie a riešenie krízových situácií a podpora spoločensky primeraného správania v rámci podpory samostatného bývania.

V obci Spišské Tomášovce doposiaľ nie je vybudované komunitné centrum, ktoré by malo komplexnejšie zabezpečovať sociálne služby pre osoby sociálne neprispôsobivé a pre občanov v ťažkých životných situáciách. Pre efektívnu činnosť komunitného centra a realizáciu komunitných činností by bolo pre obec výhodné zamestnávať pracovníka/pracovníkov na trvalý pracovný pomer, prípadne získať prostriedky na financovanie jeho činnosti z externých zdrojov.

V rámci Komunitného plánu sociálnych služieb je pre cieľovú skupinu **osoby v ťažkých životných situáciách a osoby sociálne vylúčené** prioritou obce realizácia Služieb pre podporu rodín s deťmi prostredníctvom realizácie opatrení Podpora terénnych sociálnych služieb a Vznik nových sociálnych služieb. Okrem uvedených opatrení definuje obec v rámci Komunitného plánu sociálnych služieb pre cieľovú skupinu **deti a mládež** ako prioritu obce Služby pre deti a mládež prostredníctvom realizácie opatrení Služby spojené so vzdelávaním a Voľnočasové aktivity.

Pre cieľovú skupinu **uchádzačov o zamestnanie** obec plánuje realizáciu opatrenia Poskytovanie pracovných príležitostí a pre cieľovú skupinu obyvateľov obce v rámci priority Informovanosť plánuje realizáciu opatrenia Zlepšenie informovanosti obyvateľov obce o poskytovaných sociálnych službách.

5.8.2 Zdravotná starostlivosť

Starostlivosť o zdravie detí a mladistvých zabezpečuje priamo v obci odborný lekár pre detské choroby – pediater. Ambulancia pediatra sa nachádza v budove obecného úradu. Dospelí navštevujú lekárov a zdravotnícke zariadenia v Smižanoch, Spišskej Novej Vsi, špecializované ordinácie v Levoči, v Poprade a v Košiciach. Služby lekárne je možné využívať najbližšie v Smižanoch (vzdialenosť približne 3 km).

Pre občanov, ktorí majú záujem, sú k dispozícii služby Agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti Charitas v Spišskej Novej Vsi, ktorá poskytuje komplexné zdravotnícke služby v domácnosti alebo rodine pacienta, napr. pre dlhodobu chorých, či starých ľudí, prostredníctvom zdravotných sestier a lekárov.

Najbližšie sídla staníc záchranej zdravotnej služby:

- Rýchla lekárska pomoc: Spišská Nová Ves, Dobšiná, Poprad,
- Rýchla zdravotná pomoc: Spišská Nová Ves, Poprad,
- Vrtuľníková záchranná zdravotná služba: Poprad.

5.8.3 SWOT analýza – Sociálne služby a zdravotná starostlivosť

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Viacročné skúsenosti s výkonom terénnej sociálnej práce - Obec má Komunitný plán - Obec sa nachádza v čistom životnom prostredí, pozitívny vplyv na zdravie obyvateľov - Zabezpečená zdravotná starostlivosť o deti - pediater v obci - Zdravotná starostlivosť pre dospelých v blízkej obci Smižany a meste SNV 	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoký počet neprispôsobivých osôb a obyvateľov v ťažkých životných situáciách zo sociálne znevýhodneného obyvateľstva - Nedostatočná práca s neprispôsobivými osobami, rodinami v ťažkých životných situáciách, problémovými deťmi a mládežou (napr. komunitné centrum a efektívne komunitné činnosti) - Potreba voľnočasových aktivít pre starších obyvateľov - V obci nie je lekáreň (najbližšia je v Smižanoch – 3 km). - Málo aktivít pre mamičky na materskej a po materskej dovolenke - Potreba zavedenia prepravnej služby
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Podpora a rozvoj dobrovoľníctva a svojpomocného riešenia problémov - Efektívnejšie využívanie pracovníkov formou aktivačných prác aj v sociálnych službách - Zriadenie denného stacionára v spolupráci s okolitými obcami - Využívanie externých finančných zdrojov - štrukturálne fondy EÚ, štátne a súkromné granty 	<ul style="list-style-type: none"> - Nezáujem prijímateľov, ich rezignácia a ľahostajnosť riešiť vlastnú nepriaznivú sociálnu situáciu - Zriaďovanie nových služieb v dostupných okolitých obciach - Nedostatok finančných prostriedkov na úrovni samosprávy na výkon sociálnych služieb

5.9 Bývanie

Spišské Tomášovce ležia v západnej časti Hornádskej kotliny na severných svahoch Spišsko – Gemerského pohoria v údolí Tomášovského potoka. Obec je z východu, severu a západu otvorená. Skladá sa z dvoch častí a to Horného konca a dolného konca – Spišské Tomášovce a Hadušovce. Hranica medzi jednotlivými časťami je tvorená železničnou traťou. Väčšina územia obce predstavuje zmiešané územie bývanie v rodinných domoch, v ktorých sú však spolu s bývaním umiestnené malé prevádzky buď v objekte rodinného domu, prístavbe, alebo malom doplnkovom objekte. Okrem toho sú v území umiestnené aj plochy so základnou občianskou vybavenosťou.

5.9.1 Stav bývania a návrhy rozvoja bývania

Zástavba v obci vytára pomerne kompaktné zastavané územie v svažitom teréne v údoliach Tomášovského potoka a potoka Brusník. Obec nemá hlavnú kompozičnú dominantu. Kompozícia je postavená na prechádzajúcej komunikácii cesty III. Triedy, kde pri kostole a obecnom úrade smerom na železničnú zastávku vytvára dominantný priestor v obci s hlavnou vybavenosťou pozvoľne lemujúcu cestu smerom na Čingov (Smižany). Obec Spišské Tomášovce má nový územný plán (2015) a v súlade s týmto dokumentom pripravuje podmienky pre rozvoj IBV pre cca 200 rodinných domov v lokalitách Za Humnami a Nad družstvom. Okrem IBV má obec záujem o výstavbu sociálnych (cca 20) i nízkoštandardných (cca 10) bytov.

5.9.1.1 Bytový fond

Údaje štatistického úradu zo sčítania obyvateľstva, domov y bytov 2001 v Spišských Tomášovciach uvádzajú počet bytov spolu 406, z toho 378 trvalo obývaných bytov. Podstatná časť bytov 284 je v rodinných domoch. V obci je v súčasnosti 7 neobývaných domov.

Územný plán obce Spišské Tomášovce (*návrh, 2013*) navrhuje novú individuálnu bytovú výstavbu. Nová bytová výstavba je navrhovaná:

- V rámci súčasne zastavaného územia obce v juhozápadnej časti zastavaného územia a modernizáciou existujúceho stavebného fondu obce.
- Mimo zastavaného územia, pri rešpektovaní všetkých platných ochranných pásiem, návrhom nových obytných území, prevažne individuálnej bytovej výstavby východne od zastavaného územia.

Predpokladaná potreba do roku 2025 je v ÚP riešená v dvoch etapách (2015 a 2025) a výhľadové plochy rozvoja - rezerva obce po časovom horizonte 2025. Pre budúcu výstavbu je nutné dobudovanie chýbajúcej kanalizácie a vykúpenie pozemkov obcou od súkromných majiteľov, čo predpokladá vysoké finančné investície obce. V súčasnosti obec nedisponuje týmito prostriedkami a preto sú je príprava pozemkov pre budúcu výstavbu a výstavba obecných bytov víziou v Období po roku 2022.

Podľa textovej časti Územného plánu obce Spišské Tomášovce - **návrhu na prerokovanie z roku 2015** - pri zachovaní nárastu obyvateľov podľa demografickej krivky bude potrebných v obci 350 nových bytov s nárastom obyvateľov na 2200. Tento scenár vyplýva z doterajších trendov a je najpravdepodobnejší. Počet obyvateľov bol v roku 2014 1854 osôb. V návrhovom období sa uvažuje s výstavbou cca 363 bytov.

Odhadovaný počet obyvateľov podľa jednotlivých scenárov:

- **Počet obyvateľov pri zachovaní obložnosti bytov v existujúcich plochách: 2900** (najpravdepodobnejší)
- **Počet obyvateľov pri rovnakej obložnosti bytov v celom území: 2100**
- **Počet obyvateľov pri maximálnom počte bytov na objekt (RD): 8300** (najmenej pravdepodobný)

V územnom pláne obce sa uvažuje s bývaním hlavne v rodinných domoch do dvoch podlaží s podkroviem. Plochy bývania sú sústredené okolo hlavnej ulice s možnosťou obchodu a služieb. Nové rozvojové plochy sú predovšetkým v severnej časti katastra v dotyku so zastavaným územím.

5.9.2 Ďalšie doplnkové služby

Medzi ďalšie služby a občiansku vybavenosť, ktoré sú v obci využívané, sú služby v rámci domu smútku. Účelom objektu je zabezpečiť dôstojnú rozlúčku smútiacich pozostalých so zosnulým a ďalšie služby s touto rozlúčkou súvisiace, ako napríklad dočasné umiestnenie a príprava zosnulého. Pochovávanie zosnulých je umožnené na obecnom cintoríne, ktorý sa nachádza v centrálnej časti obce a pre najbližšie obdobie kapacitne postačuje.

Tab. 34: Občianska vybavenosť a služby v obci Spišské Tomášovce

	Pošta	Komerčná banka	Bankomat	Káblová TV	Potraviny	Predajňa nepotravinárskeho tovaru	Predajňa pohonných látok	Auto servis
Spišské Tomášovce	áno	nie	nie	nie	áno	áno	nie	áno

Zdroj: PHSR obcí, ÚP obcí, Štatistický úrad SR, vlastné spracovanie KRI, Košice

5.9.3 SWOT analýza – Bývanie a občianska vybavenosť

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Dobrá poloha obce pre bývanie na vidieku (blízkosť dvoch okresných miest) - Obec má vypracovaný ÚP (návrh, 2014) - Dostatok voľných plôch pre IBV (plán pre 200 rodinných domov) - Inžinierska pripravenosť pre rozvoj IBV (200 RD) - V rámci obce funguje pobočka Slovenskej pošty - Obyvatelia majú k dispozícii predajne potravín i nepotravinárskeho tovaru a malé prevádzky služieb 	<ul style="list-style-type: none"> - Obec nemá pozemky v majetku obce pre rozvoj IBV - Obec nemá schválený ÚP (v čase spracovania PHSR je ÚP etape návrhu) - Obec nemá vybudovanú potrebnú infraštruktúru pre novú IBV
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Možnosť finančnej podpory bývania zo ŠFRB - Výstavba bytov nižšieho štandardu - Využívanie alternatívnych zdrojov energie na prevádzku objektov bývania 	<ul style="list-style-type: none"> - Vysoký počet neprispôsobivých obyvateľov - Odchod obyvateľov za prácou mimo obec a región, ktorí sa už nevrátia

5.10 Kultúra, šport a prislúchajúca infraštruktúra

Obec Spišské Tomášovce v spolupráci s miestnymi aktívnymi jednotlivcami i organizovanými skupinami vytvára v rámci svojich kompetencií podmienky a zázemie pre realizáciu kultúrnych, spoločenských a športových aktivít pre miestnych obyvateľov i návštevníkov obce.

5.10.1 Kultúrne a športové podujatia v obci

Tab. 35: Kalendár pravidelných kultúrnych, športových, náboženských a spoločenských podujatí

Mesiac	Podujatie
Január	<ul style="list-style-type: none"> Teplákový ples – tohto roku sa neuskutočnil, ale po minulé roky bol obľúbený
Február	<ul style="list-style-type: none"> Fašiangy – koledníci prechádzajúci obcou Po stopách Kpt. Kvitinského (v 2016 39. ročník) - turistická akcia organizovaná miestnym KST – Slovenský raj
Máj	<ul style="list-style-type: none"> Deň matiek – organizuje materská škola
Jún	<ul style="list-style-type: none"> Športový deň detí na futbalovom ihrisku – Memoriál J. Straku – futbalový tréner, ktorý náhle zomrel v roku 2013. Priateľské stretnutie futbalových mužstiev. Jánske ohne – akcia organizovaná dobrovoľníkmi.
Júl	<ul style="list-style-type: none"> Odpustové slávnosti
August	<ul style="list-style-type: none"> Tomášovský beh - bežecké preteky organizované o. z. Verbum Bonum - tradičné hromadné regionálne podujatie až 100 účastníkov a 300 divákov (trasa vedie poľnými, lesnými a asfaltovými cestami) Je to spojené aj s nejakým pohostením na záver? Pre účastníkov behu je pripravené občerstvenie v cene štartovného, pre divákov možnosť zakúpenia. Deň Slovenských hôr
September	<ul style="list-style-type: none"> Šarkaniáda
Október	<ul style="list-style-type: none"> Deň dôchodcov- Mesiac úcty k starším (slávnosť a posedením pre seniorov s kultúrnym programom detí z materskej a základnej školy) – organizovaný obcou pre seniorov v obci. Výstava SZCH - výstava hospodárskych zvierat
December	<ul style="list-style-type: none"> Privítanie Mikuláša - Mikuláš s kočom a vozom prechádza dedinou ku každému dieťaťu. Verbum Bonum – každoročne stretnutie spojené s výrobou adventných vencov Vianočná besiedka s kultúrnym programom detí z materskej a základnej školy – organizujú si sami. Koledníci prechádzajúci obcou po štedrom dni – bližšie popísať neviem Živý betlehem – pred kostolom, spojený s divadelným predstavením

Zdroj: Obecný úrad

V rámci regiónu sú známe podujatia v blízkom okolí: **Deň Slovenských hôr, Medzinárodný maratón Ľadolezenie, Cyklomaratón** a iné.

5.10.2 Miestne spoločenské, kultúrne a športové inštitúcie

5.10.2.1 Spevokol Nádej

Mládežnícky spevokol Nádej založili v roku 2003 mladé dievčatá z obce, ktoré sa venovali spevu. Spevokol účinkuje pri slávnostných spoločenských a náboženských podujatiach v obci a napĺňa svoje krédo: rozdávať radosť, pokoj, mladosť, úsmev. V súčasnosti ho tvorí približne 20 spevákov a postupne sa jeho rady rozrastajú o ďalšie deti a mládež.

5.10.2.2 Občianske združenie Verbum Bonum

Občianske združenie VERBUM BONUM (Dobré slovo) vzniklo v auguste 2014, s cieľom revitalizovať obecnú knižnicu (ktorú obec v súčasnosti nemá) a prispievať k rozvíjaniu sociálneho prostredia našej obce, obnovovať a zachovávať tradície kultúrnych, športových, spoločenských, vzdelávacích aktivít a zakladať tradície nových podujatí pre trávenie voľného času obyvateľov všetkých vekových kategórií.

5.10.2.3 Skauting

Skauting v Spišských Tomášovciach rozvíja svoju činnosť s prestávkami od roku 1992. Oddiel tvorí približne 40 členov rozdelených v štyroch skupinách. Deti a mládež sa stretáva v nevhodných podmienkach kultúrneho domu a ďalej pri aktivitách ako napr. roznášanie betlehemského svetla, účasť na zbierke ku Dňu narcisov. Ďalej sú to aktivity ako skautský tábor (účasť až 80 skautov aj z okolia), každoročné upratovanie chodníkov Národného parku Slovenský Raj, oslavy sviatku patróna skautov sv. Juraja, ScoutingCup – turnaj v stolnom tenise, skautský ples, krížová cesta na Matku Božiu, stráženie Božieho hrobu cez Veľkonočné sviatky, akcie na Deň detí, kultúrny program Skautské Vianoce, Čajovňa a mnohé iné. Vyvrcholením činnosti počas skautského roka býva letný tábor.

5.10.2.4 Futbalový klub

História futbalu v Spišských Tomášovciach začína v organizácii Sokol a je spojená s menom Ondreja Kacvinského. V roku 1954 realizoval klub svoju činnosť už pod názvom Sokol Čingov. V súčasnosti má Obecný futbalový klub Slovenský raj Spišské Tomášovce jedno futbalové mužstvo, v ktorom pôsobí 20 organizovaných členov. Pravidelne sa zapájajú do miestnych a regionálnych súťaží (7. liga) a do športu aktívne i pasívne zapájajú miestne obyvateľstvo napr. počas nedeľných popoludní na futbalovom ihrisku. V posledných rokoch je badateľný nízky záujem mladých ľudí o zapájanie sa do športových aktivít a tým aj do futbalu.

5.10.2.5 Klub slovenských turistov

Korene turistiky v Spišských Tomášovciach založili nadšenci už v roku 1953. V roku 1973 bol založený Klub slovenských turistov TJ Slovenský raj Spišské Tomášovce, ktorý svoju činnosť postupne rozvíjal

a zameriaval najmä na pešiu a lyžiarsku turistiku, ale aj cykloturistiku. K pravidelným regionálnym podujatiam patrí organizovanie lyžiarskeho pochodu Po stopách kpt. Kvetinského, ale aj celoročná starostlivosť o turistické chodníky a ich značenie. V súčasnosti klub tvorí 43 organizovaných členov.

5.10.3 Podmienky pre kultúru a šport v obci

Obec Spišské Tomášovce je vlastníkom i správcom kultúrneho domu, futbalového ihriska i areálu školy, kde plánuje v budúcnosti postaviť viacúčelové/multifunkčné ihrisko.

5.10.3.1 Kultúrny dom

Predstavuje budovu, v ktorej sídli obecný úrad. Časťou je kultúrna sála, v ktorej sa uskutočňujú rôzne podujatia škôl, skautov, konajú sa tu výstavy chovateľov a pod. Sála/priestor, ktorá sa využíva pre rôzne kultúrne a spoločenské podujatia obce (plesy, svadby, spoločenské posedenia), ale aj iných subjektov sa nachádza na prízemí Turistickej ubytovne, ktorá je v majetku obce.

5.10.3.2 Futbalové ihrisko

Futbalové ihrisko sa nachádza po ľavej strane cesty pri vstupe do obce od Slovenského raja, od strediska CR Čingov i Ďurkovec a nachádza sa v bezprostrednej blízkosti Turistickej ubytovne. Futbalové ihrisko so šatňami nie je v dobrom technickom stave a nie je oplotené. Udržiavané je Futbalovým klubom podľa finančných možností.

Okrem futbalového ihriska sa v obci nenachádza žiadne iné ihrisko, ktoré by bolo možné využívať pre viaceré účely (napr. multifunkčné ihrisko, ktorého výstavba je plánovaná v areáli základnej školy).

5.10.4 SWOT analýza – Kultúra, šport a voľný čas

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Vytvorené podmienky pre realizáciu kultúrnych, spoločenských a športových podujatí (kultúrny dom, futbalový štadión) - Aktívne organizácie – - Aktívne športové organizácie – Futbalový klub FK-56, Dobrovoľný hasičský zbor - Dobrá spolupráca obce a organizácií pri organizovaní spoločenského života v obci - Dobrá prezentácia obce navonok – šport? - Zapájanie všetkých generácií do kultúrnych a spoločenských aktivít (deti až seniori) 	<ul style="list-style-type: none"> - Chýba tradícia kultúry a kultúrnych aktivít v obci - Málo športových aktivít - Neexistuje priestor pre realizáciu rôznych druhov športu – chýba multifunkčné ihrisko - Šatne, tribúna a oplatenie futbalového ihriska sú v nevyhovujúcom technickom stave - Potreba rekonštrukcie KD - Nepostačujúce vybavenie kultúrneho domu - Potreba revitalizácie vstupu do KD - Chýba motivácia pre spoluprácu - Chýbajú informácie
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Obnova zvonice a pietneho miesta (Zvonárska ul., časť Hadušovce) - Vybudovanie klziska - Organizovanie rezbárskeho sympózia - Zriadenie umeleckej galérie - Využívanie finančných zdrojov prostredníctvom grantov nadácii a fondov EÚ pre realizáciu kultúrnych a športových podujatí a materiálno-technické dovybavenie - Zlepšenie kvality a doplnenie chýbajúcich služieb, kultúrnej turistiky a cestovného ruchu - Propagácia a rozvoj kultúry národnostných menšín 	<ul style="list-style-type: none"> - Nevhodné správanie sa neprispôsobivých občanov pri spoločenských podujatiach - Odlivom mladých ľudí je možné stratiť nasledovníkov tradícií - Strata záujmu obyvateľov o spoločenský život v obci

5.11 Bezpečnosť občanov a návštevníkov obce Spišské Tomášovce

5.11.1 Verejný poriadok a prevencia kriminality

Obec Spišské Tomášovce patrí do kompetencií Obvodného oddelenia Policajného zboru Spišská Nová Ves patriace pod Okresné riaditeľstvo PZ v Spišskej Novej Vsi. Činnosť polície je zameraná na ochranu poriadku, boj proti trestnej činnosti, odhaľovanie a objasňovanie priestupkov a činov. Zásahy polície v obci sú najčastejšie smerované na dodržiavanie verejného poriadku a riešenie drobných krádeží a problémy vznikajúce susedskými spormi a spormi v rodinách. Činnosti terénnej sociálnej služby a komunitné činnosti tiež môžu byť v spolupráci s policajnými zložkami.

Obec Spišské Tomášovce je obcou v území Slovenský raj a na základe zistených údajov je možné konštatovať, že majetková kriminalita v území Slovenského raja ako destinácie CR rastie. Najvyššia je na Čingove (k.ú. Spišské Tomášovce), na Košiaranom briežku (k.ú. Smižany) a tiež na Dedinkách a v Dobšinskej ľadovej jaskyni. Uvedené strediská, tiež Ďurkovec (k.ú. Spišské Tomášovce) a Kláštorisko (k.ú. Letanovce) nie sú vybavené kamerovým systémom.

Ďalšími nie menej dôležitými zložkami zabezpečujúcimi bezpečnosť a verejný poriadok priamo na území miest a obcí Slovenského raja sú **obecné/mestské polície** v mestách Spišská Nová Ves, Dobšiná a v obci Smižany, ktorá zabezpečuje služby (odchyt túlavých zvierat) aj pre obec Spišské Tomášovce.

Nástrojom výchovy a osvetu v oblasti prevencie kriminality v území obce, ako aj na území NP Slovenský raj môžu byť činnosti terénnej sociálnej služby a komunitné činnosti v spolupráci s policajnými zložkami.

5.11.2 Protipožiarna ochrana

Súčasťou bezpečnosti je v obci aj protipožiarna ochrana. Obec Spišské Tomášovce spadá pod Okresné riaditeľstvo HaZZ v Spišskej Novej Vsi. V obci v súčasnosti začal pôsobiť Dobrovoľný hasičský zbor pod vedením jedného človeka s cieľom pritiahnúť k aktivitám najmä mládež obce.

Najviac požiarov, v porovnaní s ďalšími obcami Slovenského raja, sa vyskytovalo v obci Smižany s najvyšším počtom požiarov (35) v roku 2012. V Stratenej nehorelo za sledované obdobie vôbec a minimálny počet až žiadny požiar je/nie je v obciach Dedinky (1), Mlynky (2) a Betlanovce (2). Najčastejšou príčinou požiarov (až 163) je vypaľovanie trávy a suchých porastov, ďalej manipulácia s ohňom (22).

Tab. 36: Počet požiarov podľa lokalít v území Slovenského raja

Rok	Počet požiarov				
	2009	2010	2011	2012	2013
Betlanovce	0	1	0	1	0
Dedinky	1	0	0	0	0
Dobšiná	1	3	5	5	1
Hrabušice	4	6	5	6	3
Letanovce	3	5	6	11	3
Mlynky	0	0	2	0	0
Smižany	19	17	22	35	14
Spišské Tomášovce	3	3	3	4	2
Stratená	0	0	0	0	0

Zdroj: OK HZZ – Spišská Nová Ves, Rožňava, Poprad

5.11.3 Prevencia rizík a riešenie mimoriadnych situácií v území

Mimoriadne udalosti rieši obec cez Okresný úrad, odbor krízového riadenia – cez zasadanie krízového štábu, podávanie hlásení hasičom a ďalším zložkám pre ochranu bezpečnosti. Obec pri riešení dopadov a dôsledkov vznikajúcich pri mimoriadnych udalostiach na majetku obce a obyvateľov úzko spolupracuje s miestnymi podnikateľmi a obyvateľmi, ktorých okamžite informuje o vzniknutej situácii prostredníctvom obecného rozhlasu, a s ktorými rieši následné provizórne zabezpečenia/opatrenia na odvrátenie, či zmiernenie škôd vplyvom mimoriadnych udalostí.

Obec má vypracovaný **Plán ochrany obyvateľov obce**, v ktorom je riešené monitorovanie územia, varovanie a vyzbavenie osôb, evakuácia a ukrytie osôb, regulácia pohybu osôb a dopravy, predlekárska pomoc a neodkladná starostlivosť, individuálna ochrana a hygienická očista osôb, dekontaminácia terénu, budov a materiálu, likvidácia úniku nebezpečných látok a zamedzovanie ich šírenia, regulácia spotreby potravín, veterinárne opatrenia a zabezpečenie záchranných prác.

Pre prípad vzniku mimoriadnej udalosti (živej pohromy) typu povodeň v zmysle zákona č.7/2010 Z. z o ochrane pred povodňami má obec vypracované **Povodňové plány záchranných prác** v súlade s Vyhláškou MŽP SR č.261/2010 Z. z. Na včasné podanie informácie o mimoriadnej udalosti využíva obec obecný rozhlas.

Za obdobie máj – august 2010 boli v obvode Spišská Nová Ves postihnuté **povodňou** 4 mestá a 39 obcí, vrátane obce Spišské Tomášovce (Zdroj: Ob.Ú ŽP, Sp.N.Ves, Súhrnná správa o priebehu povodní a ich následkoch, 31.08.2010). Škody v Spišských Tomášovciach vplyvom povodní (2010) boli nasledovné:

- škody na hnuťnom majetku fyzických osôb – 33850,00 EUR
- škody na stavbách v majetku fyzických osôb – 43900,00 EUR

- škody na hnutelnom majetku obce – 3000,00 EUR
- škody na stavbách obce – 30000,00 EUR.

Na vykonanie záchranných povodňových prác v obci Letanovce boli bežné výdavky štátneho rozpočtu vo výške 4293,49 EUR.

V rámci protipovodňových opatrení je v obci Spišské Tomášovce pripravená **rekonštrukcia mosta a regulácia Tomášovského potoka**. Z projektu je možné uviesť podrobnosti:

V rkm 2,0 až 3,2, ktorý úsek spôsobuje časté záplavy v obci. Navrhované technické riešenie spočíva v zabránení povrchovým vodám odtekajúcim Tomášovským potokom vybrežiť z koryta v rozsahu sídelnej časti obce Spišské Tomášovce. Z dôvodu vybreženia Tomášovského potoka dochádza k častým záplavám v obci Spišské Tomášovce. Slovenský hydrometeorologický ústav stanovil v profile pri križovaní Tomášovského potoka s cestou č.III/53612 prietok Q_{100} v množstve $8 \text{ m}^3/\text{s}$. K záplavám v obci dochádza v poslednom období i niekoľkokrát ročne. Z príčin je možné uviesť:

- povodie toku má sklon kolmo na tok 7 až 12 %, následkom čoho dažde vysokej intenzity sa sústreďujú veľmi rýchlo v toku,
- povodie v rozsahu 75 % tvorí poľnohospodárska pôda, 15 % obecná zástavba a len 10 % lesný porast,
- na poľnohospodársky vyžívanom území nie sú zachované zákonom a príslušnou normou stanovené základné agrotechnické zásady na ochranu poľnohospodárskeho pôdneho fondu a to hlavne:
  - 83 % poľnohospodárskej pôdy je obrábaná kolmo na vrstevnice,
  - pestované kultúry a veľkosti honov v značnej miere urýchľujú povrchový odtok z územia a sú v rozpore s odporúčením STN 75 4501,
- sídelná časť obce nie je chránená ochrannými priekopami pred odtekajúcimi vodami z poľnohospodársky využívaných pozemkov, dôsledkom čoho potok je rýchlo zanášajú,
- samotná kapacita jestvujúceho profilu koryta toku je nepostačujúca pre odvedenie vysokých vodných stavov,
- na riešenom úseku toku sa nachádzajú tri cestné mosty. Z nich most na ceste č. 53612 pri prietoku Q_{100} spôsobí vzduť cca 0,9 m, čím spôsobí zaplavenie územia pred aj za mostom. Ďalšie dva mosty v obci nemajú vytvorené správne hydraulické nátokové ani odtokové profily.

Uvedené nedostatky majú za následok výskyt častých vybrežení potoka a zatopenie obydľí a infraštruktúry obce. Aby v budúcnosti nedochádzalo k povodňam v obci je nutné vykonať nasledovné opatrenia:

- upraviť kapacitu toku tak, aby bol zabezpečený prietok Q_{100} ,
- zabezpečiť kapacitu mosta na ceste č. III/53612 na prietok Q_{100} ,
- zmeniť agrotechnické postupy a činnosti na poľnohospodársky využívanom území tak, aby boli v súlade so zákonom a normou o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

5.11.4 SWOT analýza – Bezpečnosť obyvateľov a návštevníkov

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Vypracovaný Plán ochrany obyvateľov obce (civilná ochrana) - Vypracovaný Povodňový plán - Rekonštruované osvetlenie v obci 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatočne funkčný obecný rozhlas pre potreby vyrozumenia o ohrození mimoriadnou udalosťou - Chýba kamerový systém v obci aj v strediskách CR - Nedostatočne funkčný DHZ - Neregulovaný Tomášovský potok - Nerekonštruovaný most (povodne) - Chýba plán adaptácie na dopady zmeny klímy
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - Zameranie činností terénnej sociálnej práce aj na prevenciu kriminality, na požiarnu ochranu - Zriadenie komunitného centra a zavedenie komunitných činností aj na prevenciu kriminality 	<ul style="list-style-type: none"> - Zvyšovanie kriminality a znižovanie návštevnosti obce a destinácie Slovenský raj - Nezaujím o rozvoj bývania v obci zvyšovaním kriminality - Dopady zmeny klímy (povodne, vysychanie studní počas súch, finančné škody a poškodenie majetku i zdravia)

6 ZOZNAM ZDROJOV, GRAFOV A TABULIEK

Zoznam zdrojov

Dostupné dokumenty

- Plán Hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce 2004 – 2013
- Územný plán obce Spišské Tomášovce, 2013
- Územný plán obce Spišské Tomášovce, Textová časť, Návrh na prerokovanie, 2015
- Komunitný plán obce Spišské Tomášovce 2014 – 2017
- Marketingová stratégia Slovenský raj, 2014

Internetové stránky

- www.spissketomasovce.sk
- www.upn.jazzarchitecture.sk
- www.statistics.sk
- www.upsvar.sk
- www.slovensky-raj.sk
- www.slovenskyraj-info.sk
- www.slovenskyraj.sk
- www.vucke.sk
- www.vraji.sk
- www.sopsr.sk
- www.spisskanovaves.sk
- www.oma.sk
- data.bux.sk
- www.pdcingov.sk

Zoznam tabuliek

Tab. 1: Návrh štruktúry implementačného mechanizmu Stratégie Slovenský raj	13
Tab. 2: Prehľad súladu stratégie rozvoja Spišských Tomášoviec 2016-2022 a PHSR KSK 2016-2022 ...	23
Tab. 3: Indikatívny finančný plán 2016-2018 v EUR	28
Tab. 4: Vybrané aktivity obce Spišské Tomášovce 2016 – 2018:	30
Tab. 5: Počet obyvateľov, mužov a žien od roku 2001.....	37
Tab. 6: Prehľad počtu obyvateľov podľa pohlavia a veku po SOBD v roku 2011	39
Tab. 7: Rozdelenie obyvateľov podľa vekových kategórií po SOBD v roku 2011	39
Tab. 8: Skladba obyvateľstva podľa národnosti (z SOBD 1991, 2001 a 2011).....	40
Tab. 9: Vývoj počtu obyvateľov žijúcich v rómskych osadách/lokalitách.....	41
Tab. 10: Skladba obyvateľstva podľa náboženského vyznania	42
Tab. 11: Prirodzený prírastok obyvateľstva okresu Spišská Nová Ves a obce Spišské Tomášovce.....	42
Tab. 12: Prehľad počtu narodených obyvateľov okresu Spišská Nová Ves a obce Spišské Tomášovce	43
Tab. 13: Prehľad počtu zomretých obyvateľov okresu Spišská Nová Ves a obce Spišské Tomášovce .	43
Tab. 14: Pristťahovaní obyvatelia (na trvalý pobyt) do okresu SNV a do obce Spišské Tomášovce.....	43
Tab. 15: Vysťahovaní obyvatelia (z trvalého pobytu) z okresu SNV a z obce Spišské Tomášovce	43
Tab. 16: Počet sobášov v obci Spišské Tomášovce.....	44
Tab. 17: Počet rozvodov v obci Spišské Tomášovce.....	44
Tab. 18: Zloženie obyvateľstva podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania	45
Tab. 19: Miera evidovanej nezamestnanosti daného roka v %.....	46
Tab. 20: Počet evidovaných nezamestnaných obyvateľov obce.....	47
Tab. 21: Počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie spolu.....	48
Tab. 22: Obyvateľstvo ekonomicky aktívne podľa sledovaných kategórií	48
Tab. 23: Štruktúra pôdneho fondu (v m ² a %)	51
Tab. 24: Najvýznamnejší zamestnávateľia v obci	51
Tab. 25: Prehľad výberu dani z ubytovania v obciach NP Slovenský raj (2009 – 2013)	52
Tab. 26: Prehľad zamestnanosti obyvateľov obcou Spišské Tomášovce v rámci programov ÚPSVaR .	52
Tab. 27: Množstvá vyseparovaného množstva KO za obdobie 2012 – 2015	67
Tab. 28: Zoznam vybraných realizovaných projektov pre podporu cestovného ruchu	70
Tab. 29: Prehľad internetových stránok identifikujúcich sa so Slovenským rajom.....	78
Tab. 30: Počet žiakov Materskej školy na Kostolnej ulici v Spišských Tomášovciach	82
Tab. 31: Počet žiakov Základnej školy v Spišských Tomášovciach.....	83
Tab. 32: Možnosti pre štúdium na stredných školách v najbližšom okolí.....	84
Tab. 33: Možnosti pre štúdium na detašovaných pracoviskách vysokých škôl v najbližšom okolí.....	85
Tab. 34: Občianska vybavenosť a služby v obci Spišské Tomášovce	92
Tab. 35: Kalendár pravidelných kultúrnych, športových, náboženských a spoločenských podujatí.....	94
Tab. 36: Počet požiarov podľa lokalít v území Slovenského raja	99

Zoznam grafov

Graf 1: Prehľad počtu obyvateľov, mužov a žien od roku 2001	38
Graf 2: Počet obyvateľov podľa vekových kategórií po SOBD v roku 2011.....	40
Graf 3: Prehľad najviac zastúpených národností v obci Spišské Tomášovce	41
Graf 4: Zloženie obyvateľstva podľa vierovyznania.....	42
Graf 5: Pristťahovaní a vystťahovaní vo vzťahu k trvalému pobytu v Spišských Tomášovciach.....	44
Graf 6: Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva podľa SOBD 2011.....	46
Graf 7: Zobrazenie miery evidovanej nezamestnanosti za mesiac december daného roka v %	47
Graf 8: Množstvá vyseparovaného množstva KO za obdobie 2012 – 2015	68